

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
СРЕДЊА ШКОЛА „ВУК КАРАЏИЋ“
Број:
Датум:
ЉУБОВИЈА

Школски програм

2,3,4 разред

Подручје рада- Економија, право и администрација

Образовни профил – Царински техничар

Љубовија, 2023. године

Подручје рада: ЕКОНОМИЈА, ПРАВО И АДМИНИСТРАЦИЈА

Област: ЕКОНОМИЈА

Образовни профил: **ЦАРИНСКИ ТЕХНИЧАР**

Трајање образовања: ЧЕТИРИ ГОДИНЕ

А. ОБАВЕЗНИ ОПШТЕОБРАЗОВНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ РАЗРЕД					ДРУГИ РАЗРЕД					ТРЕЋИ РАЗРЕД					ЧЕТВРТИ РАЗРЕД					УКУПНО				
	разр. часовна настава				настава у блоку	разр. часовна настава				настава у блоку	разр. часовна настава				настава у блоку	разр. часовна настава				настава у блоку	разр. часовна настава				настава у блоку
	недељно		годишње			недељно		годишње			Недељно		годишње			недељно		годишње			недељно		годишње		
	Т	В	Т	В		Т	В	Т	В		Т	В	Т	В		Т	В	Т	В		Т	В	Т	В	
Српски језик и књижевност	3		111			3		111			3		108			3		99			12		435		
Страни језик	3		111			3		111			3		108			3		99			12		435		
Социологија											2		72								2		74		
Историја	2		74			2		74													4		148		
Физичко васпитање	2		74			2		74			2		72			2		66			8		290		
Математика	3		111			3		111			3		108			3		99			12		435		
Рачунарство и информатика		2		74																		2		74	
Екологија	2		74																		2		74		
Хемија	2		74																		2		74		
Географија	2		74																		2		74		
Укупно А:	19	2	703	74		13		481			13		486			11		363			56	2	2015	74	
Укупно А:	21		777			13		481			13		486			11		363			58		2107		

Б. ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ РАЗРЕД					ДРУГИ РАЗРЕД					ТРЕЋИ РАЗРЕД					ЧЕТВРТИ РАЗРЕД					УКУПНО				
	разр. часовна настава				настава у блоку	разр. часовна настава				настава у блоку	разр. часовна настава				настава у блоку	разр. часовна настава				настава у блоку	разр. часовна настава				настава у блоку
	недељно		годишње			недељно		годишње			недељно		годишње			недељно		годишње							
	Т	В	Т	В		Т	В	Т	В		Т	В	Т	В		Т	В	Т	В						
Основиекономије						2		74			2		72			2		66			6		212		
Пословна економија	2		74			2		74													4		148		
Рачуноводство	1	1	37	37		1	1	37	37		1	1	36	36							3	3	110	110	
Сав.посл. Кореспонденција	1	2	37	74		1	2	37	74												2	4	74	148	
Статистика																2		66			2		66		
Право											2		72			2		66			4		138		
Економскагеографија						2		74													2		74		
Познавањеробе						2		74			2		72			2		66			6		212		
Јавнефинансије						2		74													2		74		
Царинскисистем и царинскипоступак											2		72		30	2		66		30	4		138		60
Спољнотрговинско и девизнопословање																3		99			3		99		
Међународна шпедиција											2		72			2		66			4		138		
Пословна информатика												2	72				2		66			4		138	
Укупно Б:	4	3	148	111		12	3	444	111		11	3	396	108		15	2	510	66		42	11	1498	396	
Укупно Б:	7		259			15		555			14		504		30	17		578		30	53		1894		60
Укупно А + Б:	23	5	851	185	0	25	3	925	111	0	24	3	882	108		26	2	873	66	0	98	13	3513	470	0
Укупно А + Б:	28		1036			28		1036			27		990		30	28		939		30	111		4383		60
УКУПНО ЧАСОВА	28		1036			28		1036			27		1020			28		969			111		4043		

Остали обавезни облици образовно – васпитног рада током школске године

	I разред	II разред	III разред	IV разред	Укупно часова
Час одељенског старешине	74	74	74	68	290
Додатни рад *	До 30	До 30	До 30	До 30	До 120
Допунски рад*	До 30	До 30	До 30	До 30	До 120
Припремни рад*	До 30	До 30	До 30	До 30	До 120

* Ако се укаже потреба за овим облицима рада.

Факултативни облици образовно – васпитног рада током школске године по разредима

	I разред часова	II разред часова	III разред часова	IV разред часова
Екскурзија	До 3 дана	До 5 дана	До 5 наставних дана	До 5 наставних дана
Језик другог народа или националне мањине са елементима националне културе	2 часа недељно			
Други страни језик	2 часа недељно			
Други предмети*	1 – 2 часа недељно			
Стваралачке и слободне активности ученика (хор, секције и др.)	30 – 60 часова годишње			
Друштвене активности – ученички парламент, ученичке задруге	15 – 30 часова годишње			
Културна и јавна делатност школе	2 радна дана			

*Поред наведених предмета школа може да организује, у складу са опредељењима ученика, факултативну наставу из предмета који су утврђени наставним планом других образовних профила истог или другог подручја рада, као и у наставним плановима гимназије или по програмима који су претходно донети.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА

1. Остваривање програма по недељама

	I разред	II разред	III разред	IV разред
Разредно-часовна настава	37	37	36	33
Настава у блоку	/	/	1	1
Обавезне ваннаставне активности	2	2	2	2
Матурски испит	/	/	/	3
Укупно радних недеља	39	39	39	39

2. Подела одељења на групе

1. При реализацији часова вежби и наставе у блоку, одељење се дели на групе из следећих предмета: рачуноводство, пословна информатика, савремена пословна кореспонденција и финансијско пословање.
2. Час теоријске наставе и вежби траје 45 минута, а час наставе у блоку траје 45 минута ако се остварује у школи и 60 минута ако се остварује у предузећу односно установи.

ДРУГА ГОДИНА – Царински техничар

Наставни предмет – Српски језик и књижевност

Седмични фонд часова – 3

Годишњи фонд часова - 111

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	ПРОСВЕТИТЕЉСТВО	9	Програм српског језика и књижевности намењен је четворогодишњем и трогодишњем образовању и васпитању у свим средњим стручним школама (ИВ и ИИИ степена стручности). Зависно од разреда и садржаја годишњи фонд часова наставе овог предмета распоређен је тако да је за подручје књижевност издвојено око 60 одсто, а за друга два (језик и култура изражавања) око 40 одсто часова. У оквиру тог фонда планирани садржаји се обрађују са 70 одсто часова. Осталих 30 одсто часова, предвиђено је за понављање, утврђивање, вежбање и систематизовање програма. Циљ и задаци чине целину и остварују се током четири односно три године - систематски и континуирано - у свим предвиђеним програмско-тематским подручјима и видовима рада. Сви садржаји распоређени су по разредима, подручјима, областима и темама уз примену начела поступности, корелације, интеграције и примерености узрасту. Садржаји програма за трогодишње средње стручне школе (I, II и III разред) редуковани су у односу на садржаје програма	Циљ наставе српског језика и књижевности јесте образовање и васпитање ученика као слободне, креативне и културне личности, критичког ума и оплемењеног језика и укуса. Задаци наставе српског језика и књижевности су: -упознавање књижевне уметности; -развијање хуманистичког и књижевног образовања на најбољим делима југословенске и светске културне баштине; -усавршавање литературне рецепције, развијање књижевног укуса и стварање трајне читалачке навике; -упућивање ученика на истраживачки и критички однос према књижевности и оспособљавање за самостално читање, доживљавање, разумевање, тумачење и оцењивање књижевноуметничких дела;
2.	РОМАНТИЗАМ	35		
3.	РЕАЛИЗАМ	25		
4.	ЈЕЗИК	21		
5.	КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА	12		
6.	ЛЕКТИРА	6		

		четворогодишњих средњих стручних школа (I, II, III и IV разред). Садржаји програма српског језика и књижевности у појединим подручјима рада реализују се са већим фондом часова у заједнички наставни план општеобразовних предмета наставници српског језика треба да искористе за систематизацију пређеног градива у оквиру подручја граматике и правописа. Садржаји књижевности конкретизовани су по разредима, сегментима (књижевност и лектира), а обухватају књижевнотеоријско и књижевноисторијско проучавање књижевноуметничких дела и књижевности жанровски распоређених. Подручје језик обухвата изучавање језика као система. У садржаје овог подручја уграђени су елементи опште лингвистике и правописа. Подручје култура изражавања обухвата облике и врсте у области усменог и писменог изражавања (по разредима). У овој области планиране су говорне и писмене вежбе, домаћи задаци и писмени задаци, који треба да се раде наизменично ћирилицом и латиницом. Ради што успешније реализације бројних захтева и садржаја неопходна је и стална сарадња наставника српског језика и књижевности с наставницима других предмета (историје, сродних општестручних и ужестручних предмета), стручним сарадницима (школским библиотекаром-медијатекаром, педагогом, психологом) и органима (стручним активом и већима), родитељима ученика и међуопштинском (регионалном) просветно-педагошком службом (просветним саветницима за српски језик и књижевност); такође је	-обезбеђивање функционалних знања из историје и историје књижевности ради бољег разумевања и успешнијег проучавања уметничких текстова; -оспособљавање ученика да се поуздано служе стручном литературом и другим изворима сазнања; -ширење сазнајног видика ученика и подстицања на критичко мишљење и оригинална гледишта; -васпитавање у духу општег хуманистичког прогреса и на начелу поштовања, чувања и богаћења културне и уметничке баштине, цивилизацијских тековина и материјалних добара у оквирима југословенске и светске заједнице; -увођење ученика у проучавање језика као система; -развијање језичког сензибилитета и изражајних способности ученика; -оспособљавање ученика да теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењују у пракси; -васпитавање у духу језичке толеранције према другим језицима и варијантним
--	--	---	--

		корисна сарадња наставника и са одређеним институцијама (народном библиотеком, домом културе, биоскопом, локалним новинама, радио-станицом и др.). Квалитет и трајност знања, умења, вештина и навика ученика умногоме зависе од принципа, облика, метода и средстава који се користе у образовно-васпитном процесу. Због тога савремена настава српског језика и књижевности претпоставља остваривање хитних задатака и садржаја програма уз максимално могућу мисаону активност ученика (субјеката у настави), поштовање одређених дидактичких принципа (посебно: свесне активности ученика, научности, примерености, поступности, систематичности и очигледности), као и адекватну примену оних наставних облика, метода, поступака и средстава чију су вредност утврдиле савремена пракса и методика наставе српског језика и књижевности (пре свега: разни видови групног и индивидуалног рада примерени могућностима ученика, методе - дијалошка, текстуално-графичке демонстрације и самосталних радова ученика, средства - уџбеници, приручници, разне врсте текстова и графичких приказа, графофолије, плоче и касете, наставни и други филмови, радио и телевизијске емисије и сл.). Избор одређених наставних облика, метода, поступака и средстава условљен је, пре свега, наставним садржајем и циљевима (образовним, васпитним и функционалним), које треба остварити на једном часу српског језика и књижевности. У односу на досадашњи, овај програм доноси извесне промене и новине, које треба имати у виду приликом планирања (глобалног и оперативног) и реализације предвиђених	особеностима српског језика; -развијање умења у писменом и усменом изражавању; -подстицање ученика на усавршавање говорења, писања и читања, као и неговање културе дијалога; -оспособљавање ученика да се успешно служе разним облицима казивања и одговарајућим функционалним стиливима у различитим говорним ситуацијама; - подстицање и развијање трајног интересовања за нова сазнања, образовање и оспособљавање за стално самообразовање.
--	--	---	---

			задатака и садржаја. Посебно су значајне ове промене и новине у програму: измењен је недељни и годишњи фонд часова у свим разредима средњих стручних школа као и начин расподеле предвиђеног годишњег фонда часова на поједине сегменте програма; обезбеђен је адекватнији однос између часова обраде и других типова часова: кориговани су циљ и задаци наставе; измењени су структура и садржаји подручја књижевност и језик; у програм је укључен садржај из проучавања књижевног дела. Уведена је област лектире, укључени су нови аутори и наслови; одређени су основни књижевнотеоријски појмови који се усвајају током обраде одговарајућих дела: створени су предуслови за креативно испољавање наставника и прилагођавање васпитно-образовног рада различитим ситуацијама у пракси, као и за појачавање стваралачке сарадње наставника и ученика.	
--	--	--	--	--

Наставни предмет – Енглески језик

Седмични фонд часова – 3

Годишњи фонд часова - 111

Редни број теме	Програмски садржаји	Број часова	Начин остваривања програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	Породица, друштво, савремене културе; предузећа	23	Комуникативна настава страних језика подразумева поимање језика као средства комуникације; инсистира на употреби циљног језика у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученика; претпоставља примену тзв. Teacher talk, одн. прилагођавање говорне делатности наставникаинтересовањима и знањима ученика; инсистира на комуникативном аспект у употребе језика одн. на значењу језичке поруке, а не толико на граматичкој прецизности исказа; претпоставља се знања ученика мере прецизно дефинисаним релативним, а не толико апсолутним критеријумима тачности. Слушање и говор представљају наизменичне активности у споразумевању, цтога је важно да сваки ученик добро савлада.	Циљ наставе страног језика јесте стицање, проширивање и продубљивање знања и умења у свим језичким активностима, упознавање културног наслеђа, отвореног на датом страном језику. - Задаци су да ученици: - негују правилан изговор - разумевају говор и спонтано се изражавају у оквиру тема из свакодневног живота - овладају техником читања и разумеју сложеније језичко-стилске структуре у тексту - развијају способности правилног писменог изражавања - стичу општу културу и развијају међукултурну сарадњу и толеранцију, моралне, радне и естетске вредности - оспособе се за даље образовање
2.	Културно-историјски споменици, теме из савременог живота, поглед у будућност, банке, новац	26		
3.	Занимљиве теме, планета, заштита животне средине, окружење, временски услови, писање жалби, молби	33		
4.	Догађаји из рада познатих стваралаца, наука, технологија, маркетинг	29		

Наставни предмет – Историја

Седмични фонд часова – 2

Годишњи фонд часова - 74

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	ЕВРОПА У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА	8	Ученици који настављају школовање у стручним школама стекли су у основној школи, хронолошко-систематским редоследом, основна знања из историје, што им омогућава да изучавају садржаје историје на вишем нивоу, тј. да дубље пониру у смисао историјских збивања, појава и процеса. Стога, се програм историје у стручним школама темељи на тематско-проблемском приступу садржајима историје што захтева упознавање битних историјских процеса, као и уочавања узрочно-последичне условљености историјских збивања. Историјске информације дате на синтетски начин, уз она знања која су стечена у основној школи, омогућавају дубље сагледавање кључних збивања, што доприноси формирању историјског мишљења код ученика. Тиме се остварује програмско јединство с основном школом, уз уважавање психофизичких могућности ученика у усвајању историјских садржаја. Програм је конципиран од низа целина које обухватају поједина историјска раздобља уз повезивање основних чинилаца развоја релевантних за одређену епоху и простор, што омогућује научно тумачење историјских појава и процеса. У настојању да ученици добију што целовитију слику историјског развоја у програму је мање простора дато политичкој	Циљ наставе историје је да ученици овладају знањима о развоју људског друштва од најстаријих времена до савременог доба како би, у склопу осталих предмета, допринела свестраном развоју личности подстичући њихово стваралаштво. Задаци наставе историје су: -овладавање знањима о историјским појавама и процесима на садржајима о прошлости људског друштва у целини и прошлости народа и народности Југославије; -развијање критичке историјске свести и историјског мишљења ученика као основе научног тумачења развоја људског друштва; -неговање на историјским садржајима радног, моралног, патриотског и естетског васпитања Оперативни задаци: -схватање битних
2.	СРБИЈА И ЦРНА ГОРА ОД СРЕДИНЕ XIX ВЕКА И ПОЧЕТКОМ XX ВЕКА	17		
3.	ПРВИ СВЕТСКИ РАТ И РЕВОЛУЦИЈА У РУСИЈИ	9		
4.	СВЕТ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА	6		
5.	КРАЉЕВИНА СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА (ЈУГОСЛАВИЈА У МЕЂУРАТНОМ ПЕРИОДУ	7		
6.	ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ (1939-1945)	14		
7.	СВЕТ ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА	6		
8.	ЈУГОСЛАВИЈА ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА	8		

		историји, а више се пажње посвећује осталим компонентама развоја. Утврђују се релације привредног развоја и интеграцијски чиниоци, као и међународно повезивање и утицаји у различитим епохама. У настави историје треба што чешће користити, било директно, било преко поменутих техничких средстава, следећа наставна средства: - историјске карте (зидне, из атласа, уџбеника и друге литературе); - илустрације (слике, дијафилмови, дијапозитиви, шеме, графиконе, макете); - музејске експонате; - културно-историјске споменике (на лицу места); - архивски материјал. Наставник је дужан да овлада методиком коришћења свих наставних средстава, да са ученицима рационално користи ова средства, чува их, прикупља и израђује нова. Сталном и планском употребом наставних средстава наставник ће унапређивати наставу историје. У програму историје наведено је у оперативним задацима којим битним знањима, умењима (вештинама) и навикама треба да овладају ученици одређеног разреда. Усвајање тих знања, умења и навика на нивоу разумевања и репродукције може се сматрати образовним стандардом, односно минимумом којим треба да овлада сваки ученик који заврши одређени разред. Наставник, дакле, треба да стално има у виду васпитно-образовне исходе које прописују оперативни задаци за сваки разред како би	карактеристика развита друштва, државе и културе од средине XIX века до данас; -уочавање особности друштвеног развита наших народа и њихових суседа крајем XIX и почетком XX века; -схватање битних светско-историјских промена насталих у току првог светског рата и октобарске револуције; -уочавање битних одлика националног питања и заостравање колонијалног питања услед јачања национално-ослободилачких покрета народа; -схватање узрока појаве фашистичких покрета и режима и последице њихове недемократске унутрашње и освајачке спољне политике; - уочавање битних догађаја и процеса у развоју прве југословенске државе и њених друштвених проблема; -схватање битних карактеристика другог светског рата у коме су антифашистичке снаге извојевале победу над фашизмом; -схватање битних карактеристика НОР-а и револуције народа и народности Југославије, њених особности,
--	--	--	--

			реализовао захтеве образовног стандарда одређеног разреда. Праћење и вредновање рада ученика имају увек подстицајни карактер јер мотивишу за темељан и системски рад. Као у другим предметима у настави историје наставник вреднује: усмене одговоре, писане радове тестове, као и све активности које ученик предузима у циљу усвајања знања, умења и навика. Вредновање знања у настави историје подразумева вредновање обе његове компоненте: обима (квантитет) и нивоа (квалитет). Вредновање обима знања је лакши део посла. Њиме се утврђује колико је чињеница и појмова усвојио ученик у односу на укупно градиво историје које је предвиђено програмом за одговарајући разред. Вредновање квалитета знања утврђује се степеном усвојености програма садржаја на неком од следећих нивоа: а) препознавање и репродукција градива; б) разумевање наученог (схватање значаја појмова и чињеница, издвајање битног од небитног, објашњавање дефиниција, повезивање чињеница итд. в) критички однос према наученом и г) стваралачки однос према наученом, који се огледа у самосталном проналажењу примера, чињеница итд.).	као и доприноса победи антифашистичких снага; - уочавање и схватање битних процеса савременог света у коме, и поред блоковске подељености и опасности од рата, непрекидно јача међузависност народа и држава; -упознавање са развојем СФРЈ после другог светског рата, њеним положајем у свету и узроцима савремене друштвене кризе; -продубљивање познавања основних и историјских појмова; -оспособљавање за самостално коришћење уџбеника, приручника и осталих наставних средстава; - неговање лепог, складног и логичног излагања према нормама књижевног језика; -оспособљавање за самостално коришћење података и доношење судова и закључака на основу прикладне изворне грађе и историјске литературе, енциклопедија, лексикона итд.
--	--	--	--	--

Наставни предмет – Физичко васпитање

Седмични фонд часова – 2

Годишњи фонд часова - 74

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	АТЛЕТИКА – МЕРЕЊЕ ПСИХОФИЗИЧКИХ СПОСОБНОСТИ - <i>Трчања:</i> - <i>Скокови:</i> - <i>Бацања:</i> СПОРТСКА ГИМНАСТИКА: ВЕЖБЕ НА СПРАВАМА И ТЛУ - <i>Вежбе на тлу</i> - <i>Прескок</i> - <i>Кругови</i> - <i>Разбој</i> - <i>Вратило</i> - <i>Греда</i> - <i>Коњ са хватаљкама</i> СПОРТСКА ИГРА (по избору)	33 16 26	Програм физичког васпитања за гимназије је наставак програма физичког васпитања у основној школи, стим што је усмерен на још интензивније остваривање индивидуалних и друштвених потреба у области физичке културе. Ради тога , овај програм заснован је на индивидуализацији процеса физичког васпитања: - обезбеђује повезивање знања са животом и праксом и каснијим опредељењима ученика; - заснован је на изборној настави за коју се ученици опреселепрема свом афинитету и потребама; - обавезује школу на остваривање одређених задатака у овој области ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА • На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе / учења, планом рада и начинима оцењивања; • Током реализације часова физичког васпитања давати информације о томе које вежбе позитивно утичу на статус њиховог организма, с обзиром на карактеристике њихове професије, а које негативно утичу на здравље; • Ученици који похађају четворогодишње стручне школе далеко су више оптерећени у редовном образовању практичном и теоријском наставом од осталих ученика. Због тога је физичко васпитање, у овим школама,	Циљ физичког васпитања је да се разноврсним и систематским моторичким активностима, у повезаности са осталим васпитно – образовним подручјима, допринесе интегралном развоју личности ученика (когнитивном,афективном, моторичком), развоју моторичких способности, стицању, усавршавању и примени моторичких умења, навика и неопходних теоријских знања у свакодневним и специфичним условима живота и рада. Задаци наставе физичког васпитања су: - подстицање раста и развоја и утицање на правилно држање тела (превенција постуралних поремећаја); - развој и усавршавање моторичких способности и теоријских знања неопходних самостални рад на њима;

		значајно за активан опоравк ученика, компензацију и релаксацију с обзиром на њихова честа статичка и једнострана оптерећења. Теоријска знања из области физичких активности су од великог значаја за укупним бављењем физичким вежбама. <u>Облици наставе</u> Предмет се реализује кроз следеће облике наставе: • теоријска настава • мерење и тестирање • практична настава <u>Подела одељења на групе</u> Одељење се не дели приликом реализације; Настава се изводи фронтално и по групама, у зависности од карактера методске јединице која се реализује. Уколико је потребно, нарочито за вежбе из корективне гимнастике, приступ је индивидуалан. <u>Место реализације наставе</u> • Теоријска настава се реализује у учионици или у сали, истовремено са практичном наставом; • Практична настава реализује се на спортском вежбалишту (сала, спортски отворени терени, базен, клизалиште, скијалиште). <u>Препоруке за реализацију наставе</u> • Настава се реализује у циклусима који трају приближно 10-12 часова (узастопних). Наставнику физичког васпитања је остављено да, зависно од потреба, прецизира трајање	- стицање моторичких умења (вештина) и теоријских знања неопходних за њихово усвајање; - проширење и продубљавање интересовања које су ученици стекли у основној школи и потпуније сагледавање спортске гране, за коју показују посебан интерес; - усвајање знања ради разумевања значаја и суштине физичког васпитања дефинисаних општим циљем овог предмета (васпитно-образовног подручја); - мотивација ученика за бављење физичким активностима и формирање позитивних психо-социјалних образаца понашања; - оспособљавање ученика да стечена умења, знања и навике користе у свакодневним условима живота и рада. Садржаји програма усмерени су на: - развијање физичких способности - спортско - техничко образовање - повезивање физичког васпитања са животом и радом.
--	--	---	---

		сваког циклуса, као и редослед њиховог садржаја. Садржај циклуса је: - за проверу нивоа знања на крају школске године – један; - за атлетику – један; - за гимнастику: вежбе на справама и тлу – један - за спорт по избору ученика – два; - за повезивање физичког васпитања са животом и радом – један. <u>Начин остваривања програма</u> Садржаји програма усмерени су на: развијање физичких способности; спорско-техничко образовање; повезивање физичког васпитања са животом и радом. Годишњи план, програм и распоред кросева, такмичења, зимовања и других облика рада утврђује се на почетку школске године на наставничком већу, на предлог стручног већа наставника физичког васпитања. Стручно веће наставника физичког васпитања, самостално, одређује редослед обраде појединих садржаја програма и циклуса. Часови у току недеље треба да буду распоређени у једнаким интервалима, не могу се одржавати као блок часови. Настава се не може одржавати истовремено са два одељења ни на спортском терену ни у физкултурној сали. У свим разредима настава физичког васпитања се реализује одвојено за ученике и одвојено за ученице, а само у школама које имају по два паралелна објекта за физичко васпитање дозвољена је истовремена	
--	--	---	--

			реализација часа <u>Праћење, вредновање и оцењивање</u> Праћење напретка ученика у физичком васпитању се обавља сукцесивно у току читаве школске године, на основу методологије праћења, мерења и вредновања ефеката у физичким васпитању – стандарди за оцењивање физичких способности ученика и постигнућа у спортским играма ПОСЕБНЕ АКТИВНОСТИ - Из фонда радних дана и за извођење редовне наставе школа у току школске године организује: - Два целодневна излета са пешачењем - I разред до 12км (укупно у оба правца); - II разред до 14км (укупно у оба правца); - III разред до 16км (укупно у оба правца); - Два кроса: јесењи и пролећни; - Стручно веће наставника физичког васпитања утврђује програм и садржај излета, и дужину стазе за кросеве, према узрасту ученика. Школа организује и спроводи спортска такмичења, као јединствени део процеса наставе физичког васпитања. Спортска такмичења организују се у оквиру радне суботе и у друго време које одреди школа. Међушколска спортска такмичења организују се у оквиру календара које одреди Савез за школски спорт и олимпијско васпитање Србије које је уједно и организатор ових такмичења.	
--	--	--	---	--

Наставни предмет – Математика

Седмични фонд часова – 3

Годишњи фонд часова 111

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви садржаја програма	Задаци садржаја програма
1	Степеновање и кореновање	23	Индуктивни, дедуктивни, закључивање по аналогији. Овде треба посветити пуну пажњу усвајању појма степена и корена и савлађивању операција са њима (на карактеристичним, али не много сложенијим задацима). Од посебног је значаја релација $\sqrt[n]{a} = I a I$, а такође и децимални запис броја у тзв. стандардном облику $a \cdot 10^n$, где је $1 < a < 10$ и $n \in \mathbb{Z}$. Узимати рационалисање именилаца облика: $\sqrt[n]{a}, \sqrt[n]{a} \pm \sqrt[n]{b}$. Функцију $y = x^n$ испитивати само у неколико случајева (за $n \leq 4$), са закључком о облику графика када је изложилац n паран и када је непаран број. У вези са комплексним бројевима треба обрадити само основне појмове и чињенице које ће бити неопходне при изучавању садржаја о квадратној једначини.	Циљ наставе математике је: - стицање математичких знања и умења неопходних за разумевање законитости у природи и друштву, за примену у свакодневном животу и пракси, као и за успешно настављање образовања; - развијање менталних способности ученика, позитивних особина личности и научног погледа на свет.	Задаци наставе математике јесу: - стицање знања неопходних за разумевање квантитативних и просторних односа; - стицање опште математичке културе и схватање места и значаја математике у прогресу цивилизације; - оспособљавање ученика за успешно настављање образовања и изучавање других области у којима се математика примењује; - допринос формирању и развијању научног погледа на свет; - допринос радном и политехничком образовању ученика; - развијање логичког мишљења и закључивања, апстрактног мишљења и математичке интуиције; - допринос изграђивању позитивних особина личности као што су: упорност, систематичност, уредност, тачност, одговорност, смисао за самосталан рад, критичност; - даље оспособљавање ученика за коришћење стручне литературе и других извора знања.
2	Квадратна једначина и квадратна функција	32	Садржаји ове теме значајни су са становишта систематског изграђивања алгебре и практичних примена. Треба решавати и једначине са непознатом у имениоцу разломка, које се свде на квадратне једначине, као и једноставније једначине са параметрима.	Циљ наставе математике је: - стицање математичких знања и умења неопходних за разумевање законитости у природи и друштву, за примену у свакодневном животу и пракси, као и за успешно настављање образовања; - развијање менталних способности	Задаци наставе математике јесу: - стицање знања неопходних за разумевање квантитативних и просторних односа; - стицање опште математичке културе и схватање места и значаја математике у прогресу цивилизације; - оспособљавање ученика за успешно настављање образовања и изучавање других области у којима се математика примењује;

			Потребну пажњу ваља посветити примени квадратних једначина и неједначина у решавању разноврсних а једноставнијих проблема. Неопходно је да ученици добро науче да скицирају и "читају" график квадратне функције. При испитивању квадратне функције у већој мери треба користити управо њен график (његову скицу), не инсистирајући много на одређеној "шеми испитивања функције" у којој цртање графика долази тек на крају. Квадратне неједначине треба решавати користећи знања о знаку квадратног тринома, као и знања о решавању линеарних неједначина. Решавати и једноставније ирационалне једначине (само по програмима М12-М14).	ученика, позитивних особина личности и научног погледа на свет.	- допринос формирању и развијању научног погледа на свет; - допринос радном и политехничком образовању ученика; - развијање логичког мишљења и закључивања, апстрактног мишљења и математичке интуиције; - допринос изграђивању позитивних особина личности као што су: упорност, систематичност, уредност, тачност, одговорност, смисао за самосталан рад, критичност; - даље оспособљавање ученика за коришћење стручне литературе и других извора знања.
3	Експоненцијална и логаритамска функција	16	Приликом обраде ових функција, за уочавање њихових својстава користи првенствено графичке интерпретације. На једноставним примерима упознати одређивање логаритама без таблица (у циљу продубљивања појма логаритма). Логаритмовање обрадити у мери неопходној за практичне примене (уз коришћење логаритамских таблица и џепних рачунара).	Циљ наставе математике је: - стицање математичких знања и умења неопходних за разумевање законитости у природи и друштву, за примену у свакодневном животу и пракси, као и за успешно настављање образовања; - развијање менталних способности ученика, позитивних особина личности и научног погледа на свет.	Задаци наставе математике јесу: - стицање знања неопходних за разумевање квантитативних и просторних односа; - стицање опште математичке културе и схватање места и значаја математике у прогресу цивилизације; - оспособљавање ученика за успешно настављање образовања и изучавање других области у којима се математика примењује; - допринос формирању и развијању научног погледа на свет; - допринос радном и политехничком образовању ученика; - развијање логичког мишљења и закључивања, апстрактног мишљења и математичке интуиције; - допринос изграђивању позитивних особина личности као што су: упорност, систематичност, уредност, тачност, одговорност, смисао за самосталан рад, критичност; - даље оспособљавање ученика за коришћење стручне литературе и других извора знања.

4	Елементи тригонометрије	40	При дефинисању и уочавању својстава тригонометријских функција ма ког угла и тзв. свођењу на први квадрант треба користити тригонометријску кружницу, као и симетрију (осну и централну). Упоредо са одређивањем вредности тригонометријских функција, треба решавати и тригонометријске једначине облика: $\sin ax = b$, $\cos ax = b$, $\tan ax = b$. Ученици треба да схвате да се многи научни и технички проблеми моделују тригонометријским функцијама, па је зато неопходно настојати да упознају основна својства ових функција, а првенствено да умеју скицирати и "читати" њихове графике. Посебну целину у тригонометријским садржајима представљају адиционе теореме и њихове последице. Оне су значајне не само за одређене идентичне трансформације у самој тригонометрији, већ и за примене у неким другим предметима. Зато овој целини треба посветити велику пажњу и градиво добро увежбати. Упознавањем синусне и косинусне теореме ученици треба да схвате да се проширују могућности примене тригонометрије на решавање ма којег троугла, као и на решавање разних проблема из метричке геометрије, физике и посебно техничке праксе.	Циљ наставе математике је: - стицање математичких знања и умења неопходних за разумевање законитости у природи и друштву, за примену у свакодневном животу и пракси, као и за успешно настављање образовања; - развијање менталних способности ученика, позитивних особина личности и научног погледа на свет.	Задаци наставе математике јесу: - стицање знања неопходних за разумевање квантитативних и просторних односа; - стицање опште математичке културе и схватање места и значаја математике у прогресу цивилизације; - оспособљавање ученика за успешно настављање образовања и изучавање других области у којима се математика примењује; - допринос формирању и развијању научног погледа на свет; - допринос радном и политехничком образовању ученика; - развијање логичког мишљења и закључивања, апстрактног мишљења и математичке интуиције; - допринос изграђивању позитивних особина личности као што су: упорност, систематичност, уредност, тачност, одговорност, смисао за самосталан рад, критичност; - даље оспособљавање ученика за коришћење стручне литературе и других извора знања.
---	-------------------------	----	---	--	---

Наставни предмет – Основи економије

Недељни фонд часова – 2

Годишњи фонд часова – 74

(2 часа недељно, 74 часа годишње)

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
НАСТАНАК И РАЗВОЈ ЕКОНОМСКИХ НАУКА	Основни појмови и схватања привредног живота у време на стајања економских наука. Карактеристике појединих економских наука у објашњавању појава у привредном животу. Настајање и развој политичке економије као науке.	6	Циљ наставе предмета основи економије је стицање знања о основним економским принципима и законима, формирање ставова и овладавање вештинама које допринесе развоју економског начина размишљања као и подршка стицању компетенција значајних за свакодневни живот и даљи професионални развој уз примену концепта одрживог развоја. Задаци наставе основа економије су да ученици: – унапреде сарадњу са другима, као и способности за тимски рад;	Програмски садржаји су организовани у тематске целине за које је наведен оквирни број часова за реализацију. Наставницима је дата могућност да могу мењати број часова појединих тема (до 20%). Програм предмета основи економије својим садржајем обухвата основне економске категорије савремене робне привреде, основне економске законе и механизам робне производње, као и економску структуру савременог друштва. Програм предмета конципиран је према потреби сумирања и сагледавања квалитативно нових садржаја економске стварности наше земље. У току остваривања програмских садржаја треба обухватити и све важне промене у економској стварности наше земље да би настава добијала што више у актуелности и да се ученици заинтересују за истраживање економског амбијента у
ПРОЦЕС ДРУШТВЕНЕ ПРОИЗВОДЊЕ КАО ПРЕДМЕТ ИЗУЧАВАЊА ПОЛИТИЧКЕ ЕКОНОМИЈЕ	Појам производње (појам материјалне производње и појам друштвеног процеса производње) Основни фактори производње Техничка и друштвена страна процеса производње Производне снаге и производни односи Појмови и изрази којима се користи политичка економија Појам начина производње и друштвено-економска формација Основна обележја правилности и принципа привредног живота	14		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
ОСНОВНИ ПОЈМОВИ О ДРУШТВЕНОЈ ПРОИЗВОДЊИ	Нужност производње Производња и људске потребе (појам и основна класификација људских потреба) Карактеристике производње у савременим условима. Подела рада, њени облици и значај за друштвено-економски развој Појам и основне карактеристике друштвене и техничке поделе рада Основне карактеристике поделе рада у савременим условима Сразмеран распоред друштвеног фонда рада на различите делатности Појам укупног друштвеног фонда рада и његов распоред Друштвени бруто производ, друштвени производ и национални доходак Друштвени бруто производ и друштвени производ Фактори који одређују обим друштвеног бруто производа Појам продуктивности рада и фактори који је одређују Појам интензивности рада и фактори који је одређују	22	– примењују стечена знања и вештине при доношењу одлука и решавању проблема из свакодневног живота; – унапреде способности за прикупљање, анализу, организацију, критичку процену, примену и преношење информација релеватних за живот човека; – унапреде стратегије и технике успешног учења и развију самоефикасност и позитивне ставове према учењу и образовању током целог живота; – унапреде способност аргументације сопствених ставова и критичког мишљења; – негују интелектуалну радозналост и	коме живе, али и за светску привреду проучавајући правила и облике, као и начин функционисања међународних економских односа. Питањима девизног курса и међународних финансија треба посветити једнако дужну пажњу, тим пре што су у данашње време међународна финансијска кретања вишеструко обимнија од размене робе. Наставник, при изради оперативних планова, дефинише степен прораде садржаја и динамику рада, водећи рачуна да се не наруши целина наставног програма, односно да свака тема добије адекватан простор и да се планирани циљеви и задаци предмета остваре. При томе, треба имати у виду да формирање ставова и вредности, као и овладавање вештинама представља континуирани процес и резултат је кумулативног дејства целокупних активности на часовима што захтева већу партиципацију ученика, различита методска решења и различите изворе информација, као и многобројне примере из праксе, којима се илуструје дата проблематика.

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
РОБНА ПРОИЗВОДЊА И ЊЕНЕ ЗАКОНИТОСТ И	Појам националног дохотка и његова расподела Структура друштвеног бруто производа и његова расподела Материјална структура друштвеног бруто производа Вредносна структура друштвеног бруто производа Наменска расподела друштвеног бруто производа Потребан производ, потребан рад и потребно радно време Вишак производа, вишак рада и вишак радног времена Друштвена репродукција и њени облици Појам и облици друштвене репродукције		стваралачко мишљење; – разумеју концепт одрживог развоја и значај привредних ресурса, усвоје економске принципе и примењују их у свакодневном животу; – развију ставове и вредности значајне за живот у савременом мултикултуралном и демократски уређеном друштву засноване на поштовању људских права, толеранцији, солидарности, уважавању различитости и родне равноправности.	Садржај предмета Основи економије има природну везу са садржајима других предметима као што су српски језик, историја, математика, пословна економија. Ученицима треба стално указивати на ту везу, и по могућности, са другим наставницима организовати тематске часове. Осим тога, ученицима треба указивати и на везу са предметима које ће тек изучавати као што су економска географија, монетарна економија и банкарство, статистика. На тај начин знања, ставови, вредности и вештине стечене у оквиру наставе основа економије добијају шири смисао и доприносе остваривању општих образовних и васпитних циљева, посебно оних који се односе на унапређивање когнитивног, емоционалног и социјалног развоја ученика. Садржаје програма је неопходно реализовати савременим наставним методама и средствима. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна литература, интернет, часописи, уџбеници), визуелно опажање,
	Основни облици организовања друштвене производње Појам и основне карактеристике натуралне и робне производње Услови настанка робне производње и њене опште карактеристике Роба и њена основна својства Појам и карактеристике употребне вредности робе Појам и карактеристике вредности робе	34		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	Појам и прометне вредности робе Тумачење вредности робе Рад као суштина вредности робе Субјективна оцена корисности робе као њена вредност Двојаки карактер рада садржан у роби (индивидуални и друштвени рад; конкретан и апстрактан рад) Одређивање величине вредности робе Појам, значај и фактори друштвено потребног радног времена Изражавање величине вредности робе Појам, основне карактеристике и фактори који одређују прометну вредност робе Развој облика изражавања вредности робе Суштина и основне карактеристике прометне вредности Фактори који одређују прометну вредност робе Прост, једноставан или случајан облик вредности Развијени или потпуни облик			поређење и успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; презентацију својих радова и групних пројеката и ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију. Праћење напредовања ученика се одвија на сваком часу, свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а оцењивање ученика се одвија у складу са Правилником о оцењивању. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању задатака предмета, као и напредак других ученика уз одговарајућу аргумен тацију. Приликом оцењивања процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа и писмене провере постигнућа у складу са програмом наставног предмета. Ученик се оцењује и

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	вредности Облик општег еквивалента Новчани облик вредности Настанак новца и његове основне функције Метални, папирни и кредитни новац Појам и фактори количине новца потребног у робном промету Појам и основне карактеристике инфлације и дефлације Појам и начин утврђивања паритета и појам девизног курса Појам и основне карактеристике девалвације и ревалвације Појам закона вредности као основне правилности система робне производње и његове опште карактеристике Појам тржишне вредности и фактори који је одређују Појам тржишне цене и механизам њеног формирања Тржиште и механизам испољавања закона вредности			на основу активности и ученикових продуката рада, а нарочито: излагања и представљања, учешћа у дебати и дискусији, писања есеја, домаћих задатака, учешћа у различим облицима групног рада, рада на пројектима.

Методичко упутство за реализацију наставних садржаја

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
НАСТАНАК И РАЗВОЈ ЕКОНОМСКИХ НАУКА	6	Програмски садржаји су организовани у тематске целине за које је наведен оквирни број часова за реализацију. Наставницима је дата могућност да могу мењати број часова појединих тема (до 20%). Програм предмета основи економије својим садржајем обухвата основне економске категорије савремене робне привреде, основне економске законе и механизам робне производње, као и економску структуру савременог друштва.	
ПРОЦЕС ДРУШТВЕНЕ ПРОИЗВОДЊЕ КАО ПРЕДМЕТ ИЗУЧАВАЊА ПОЛИТИЧКЕ ЕКОНОМИЈЕ	14	Програм предмета конципиран је према потреби сумирања и сагледавања квалитативно нових садржаја економске стварности наше земље. У току остваривања програмских садржаја треба обухватити и све важне промене у економској стварности наше земље да би настава добијала што више у актуелности и да се ученици заинтересују за истраживање економског амбијента у коме живе, али и за светску привреду проучавајући правила и облике, као и начин функционисања међународних економских односа.	
ОСНОВНИ ПОЈМОВИ О ДРУШТВЕНОЈ ПРОИЗВОДЊИ	22	Питањима девизног курса и међународних финансија треба посветити једнако дужну пажњу, тим пре што су у данашње време међународна финансијска кретања вишеструко обимнија од размене робе. Наставник, при изради оперативних планова, дефинише степен прораде садржаја и динамику рада, водећи рачуна да се не наруши целина наставног програма, односно да свака тема добије адекватан простор и да се планирани циљеви и задаци предмета остваре. При томе, треба имати у виду да формирање ставова и вредности, као и овладавање вештинама представља континуирани процес и резултат је кумулативног дејства целокупних активности на часовима што захтева већу партиципацију ученика, различита методска решења и различите изворе информација, као и многобројне примере из праксе, којима се илуструје дата проблематика.	
РОБНА ПРОИЗВОДЊА И ЊЕНЕ ЗАКОНИТОСТИ	34		

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
		Садржај предмета Основи економије има природну везу са садржајима других предметима као што су српски језик, историја, математика, пословна економија. Ученицима треба стално указивати на ту везу, и по могућности, са другим наставницима организовати тематске часове. Осим тога, ученицима треба указивати и на везу са предметима које ће тек изучавати као што су економска географија, монетарна економија и банкарство, статистика. На тај начин знања, ставови, вредности и вештине стечене у оквиру наставе основа економије добијају шири смисао и доприносе остваривању општих образовних и васпитних циљева, посебно оних који се односе на унапређивање когнитивног, емоционалног и социјалног развоја ученика. Садржаје програма је неопходно реализовати савременим наставним методама и средствима. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна литература, интернет, часописи, уџбеници), визуелно опажање, поређење и успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; презентацију својих радова и групних пројеката и ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију. Праћење напредовања ученика се одвија на сваком часу, свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а оцењивање ученика се одвија у складу са Правилником о оцењивању. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању задатака предмета, као и напредак других ученика уз одговарајућу аргументацију. Приликом оцењивања процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим	

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
		врстама текстова. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа и писмене провере постигнућа у складу са програмом наставног предмета. Ученик се оцењује и на основу активности и ученикових продуката рада, а нарочито: излагања и представљања, учешћа у дебати и дискусији, писања есеја, домаћих задатака, учешћа у различим облицима групног рада, рада на пројектима.	

Наставни предмет – Пословна економија

Недељни фонд часова – 2

Годишњи фонд часова – 74

(2 часа недељно, 74 часа годишње)

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
ПРЕДУЗЕЋЕ КАО ОРГАНИЗАЦИО НИ СИСТЕМ	Организација и организовање Појам и структура система Врсте система	5	Циљ наставе пословна економија је развијње знања и вештина, изградња вредносних ставова који оспособљавају ученике да успешно примењују економске принципе и законитости пословања предузећа	Програмски садржаји су организовани у тематске целине за које је наведен оквирни број часова за реализацију. Наставницима је дата могућност да могу мењати број часова појединих тема (до 20%). Програм предмета пословна економија својим садржајем обухвата објашњење суштине пословања предузећа, законитости његовог функционисања, као и вештине управљања
ОРГАНИЗАЦИЈА ЕЛЕМЕНАТА	Односи између елемената; радног колектива и средстава Организација колектива Организација средстава	12		
ОРГАНИЗАЦИЈА	Функције у предузећу	12		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
А СТРУКТУРЕ ПРЕДУЗЕЋА	Функција извршења Функција руковођења Функција управљања Финансијска функција Остале функције Организација функционисања предузећа		у свакодневном животу и професионално се развијају у складу са сопственим потребама и интересима, развијају своју личност и потенцијале у одговорну, зрелу и комуникативну личност, активну у економском и сваком другом развоју друштва. Задаци наставе су да ученици:	предузећем. Програм је конципиран тако да омогућава ученицима сумирање претходно стечених знања као и коришћење знања за објективно сагледавање економске стварности. Наставник, при изради оперативних планова, дефинише степен прораде садржаја и динамику рада, водећи рачуна да свака тема добије адекватан простор и да се планирани циљеви и задаци предмета остваре. При томе, треба имати у виду да формирање ставова и вредности, као и овладавање вештинама представља континуирани процес и резултат је кумулативног дејства целокупних активности на часовима што захтева већу партиципацију ученика, различита методска решења и различите изворе информација, као и многобројне примере из праксе, којима се илуструје дата проблематика.
МЕНАЏМЕНТ	Појам и функција менаџмента Типови менаџмента (стратешки, тактички, оперативни) Планирање (стратегијско планирање и менаџмент) Стратегија примене менаџмента Организовање (подела рада, организациона структура и координација) Менаџмент у људским ресурсима Руковођење организационим променама и развојем Мотивација, комуникација и тимски рад у организацијама Контрола (врсте; економска контрола; контрола квалитета)	20	– развију функционалну економску писменост; – разумеју значај, функције и циљеве предузећа као основне институције тржишне привреде; – усвоје економске принципе и примењују их у свакодневном животу	Садржај предмета пословна економија је у корелацији са садржајима других предмета као што су српски језик, историја, математика, основи економије. Ученицима треба стално указивати на ту везу, и по могућности, са другим
ОБЛИЦИ ОРГАНИЗОВАЊА ПРЕДУЗЕЋА	Облик друштва; друштво са ограниченом одговорношћу, друштво са неограниченом	15		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	солидалном одговорношћу; деоничко друштво; комадитно друштво Облици предузећа; организација у одређеним делатностима		; – да користе методе и технике анализе релевантних економских проблема; – унапреде сарадњу са другима, као и способности за тимски рад; – стекну навике и умешност у коришћењу разноврсних извора знања; – управљају сопственим ресурсима времена, знања и доносе исправне одлуке на основу аргумената; – примењују стечена знања и вештине при доношењу одлука и решавању проблема из свакодневног живота у новим и непознатим условима; – унапреде	наставницима организовати тематске часове, радионице. Осим тога, ученицима треба указивати и на везу са предметима које ће тек изучавати као што су економска географија, монетарна економија и банкарство, статистика. На тај начин знања, ставови, вредности и вештине стечене у окви рунаставе пословне економије добијају шири смисао и доприносе остваривању општих образовних и васпитних циљева, посебно оних који се односе на унапређивање когнитивног, емоционалног и социјалног развоја ученика. Садржаје програма је неопходно реализовати савременим наставним методама и средствима. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна литература, интернет, часописи, уџбеници), визуелно опажање, поређење и успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад;
ПОВЕЗИВАЊЕ ПРЕДУЗЕЋА	Матично или зависно предузеће (мешовити холдинг, концерн) Предузеће са узајамним учешћем (холдинг) Пословна удружења и други облици повезивања	10		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
			способности за прикупљање података, њихову анализу и критичку процену, организацију, примену и даље преношење информација битних за живот и рад; – унапреде стратегије и технике успешног учења и развију самоефикасно ст и позитивне ставове према учењу и образовању током целог живота; – унапреде способност аргументације сопствених ставова и критичког мишљења; – негују интелектуалну радозналост и стваралачко мишљење; – развију ставове и вредности значајне за живот у савременом друштву; – развију свест о	презентацију својих радова и групних пројеката и ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију. Праћење напредовања ученика се одвија на сваком часу, свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а оцењивање ученика се одвија у складу са Правилником о оцењивању. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању задатака предмета, као и напредак других ученика уз одговарајућу аргументацију. Приликом оцењивања процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа и писмене провере постигнућа у складу са програмом наставног предмета. Ученик се оцењује и на основу активности и ученикових продуката рада, а нарочито: излагања и представљања, учешћа у дебати и дискусији, писања есеја, домаћих задатака, учешћа у различитим облицима

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
			сопственим знањима и способностима и даљој професионалној оријентацији.	групног рада, рада на пројектима.

Методичко упутство за реализацију наставних садржаја

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
ПРЕДУЗЕЋЕ КАО ОРГАНИЗАЦИОНИ СИСТЕМ	5	Програмски садржаји су организовани у тематске целине за које је наведен оквирни број часова за реализацију. Наставницима је дата могућност да могу мењати број часова појединих тема (до 20%). Програм предмета пословна економија својим садржајем обухвата објашњење суштине пословања предузећа, законитости његовог функционисања, као и вештине управљања предузећем. Програм је конципиран тако да омогућава ученицима сумирање претходно стечених знања као и коришћење знања за објективно сагледавање економске стварности.	
ОРГАНИЗАЦИЈА ЕЛЕМЕНАТА	12		
ОРГАНИЗАЦИЈА СТРУКТУРЕ ПРЕДУЗЕЋА	12		
МЕНАЏМЕНТ	20		

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
ОБЛИЦИ ОРГАНИЗОВАЊА ПРЕДУЗЕЋА	15	Наставник, при изради оперативних планова, дефинише степен прораде садржаја и динамику рада, водећи рачуна да свака тема добије адекватан простор и да се планирани циљеви и задаци предмета остваре. При томе, треба имати у виду да формирање ставова и вредности, као и овладавање вештинама представља континуирани процес и резултат је кумулативног дејства целокупних активности на часовима што захтева већу партиципацију ученика, различита методска решења и различите изворе информација, као и многобројне примере из праксе, којима се илуструје дата проблематика. Садржај предмета пословна економија је у корелацији са садржајима других предмета као што су српски језик, историја, математика, основи економије. Ученицима треба стално указивати на ту везу, и по могућности, са другим наставницима организовати тематске часове, радионице. Осим тога, ученицима треба указивати и на везу са предметима које ће тек изучавати као што су економска географија, монетарна економија и банкарство, статистика. На тај начин знања, ставови, вредности и вештине стечене у оквиру наставе пословне економије добијају шири смисао и доприносе остваривању општих образовних и васпитних циљева, посебно оних који се односе на унапређивање когнитивног, емоционалног и социјалног развоја ученика. Садржаје програма је неопходно реализовати савременим наставним методама и средствима. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна литература, интернет, часописи, уџбеници), визуелно опажање, поређење и успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; презентацију својих радова и групних пројеката и ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију.	
ПОВЕЗИВАЊЕ ПРЕДУЗЕЋА	10		

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
		Праћење напредовања ученика се одвија на сваком часу, свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а оцењивање ученика се одвија у складу са Правилником о оцењивању. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању задатака предмета, као и напредак других ученика уз одговарајућу аргументацију. Приликом оцењивања процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа и писмене провере постигнућа у складу са програмом наставног предмета. Ученик се оцењује и на основу активности и ученикових продуката рада, а нарочито: излагања и представљања, учешћа у дебати и дискусији, писања есеја, домаћих задатака, учешћа у различим облицима групног рада, рада на пројектима.	

Наставни предмет- Рачуноводство

Седмични фонд часова – 1+1

Годишњи фонд часова – 37+37

(1+1 часа недељно, 37+37 часова годишње)

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
БИЛАНС СТАЊА	Појам биланса Начела билансне равнотеже Врсте биланса Састављање биланса Вежбе: састављање биланса на основу инвентара	(4+4)	Циљ наставе предмета рачуноводство је развијање функционалне рачуноводствене писмености, стицање знања, овлађивање вештинама, изградња вредносних ставова који оспособљавају ученике да користе рачуноводствена знања и умења у свакодневном животу, да заинтересује ученике за даљи професионални развој у складу са сопственим потребама и интересима, да развијају своју личност и потенцијале у одговорну,	Програмски садржаји рачуноводства дати су у виду наставних целина – тема. За наставне целине дат је оквирни број часова, који наставнику треба да сугеришу обим, дубину и начин интерпретације сваке целине. Тај фонд часова има оријентациони карактер и треба га усклађивати са конкретном ситуацијом у разреду и одређеном наставном целином. Структуру теорије и вежбе треба посматрати у дужем временском периоду и уклопити је у укупну структуру часова.
ПОСЛОВНЕ ПРОМЕНЕ И ЊИХОВ УТИЦАЈ НА БИЛАНС СТАЊА	Утицај пословних промена на биланс Четири основне групе промена Вежбе: састављање сукцесивних биланса	(4+4)		
РАШЧЛАЊИВА ЊЕ БИЛАНСА НА КЊИГОВОДСТ ВЕНЕ РАЧУНЕ	Разлози рашчлањивања биланса на рачуне Појам активних и пасивних рачуна Правила бележења на активним и пасивним рачунима Вежбе: отварање рачуна на основу биланса и књижење пословних промена по правилима за активне и пасивне рачуне	(4+4)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
			аналитичну, систематичну, прецизну, комуникативну, професионално активну личност. Задаци наставе су да ученици: – развију функционалну рачуноводствену писменост и комуницирају коришћењем рачуноводствених термина; – развију способности и умећа тачности, уредности, правовремености, прецизности, јасности, систематичности, упорности, поступност и; – примењују стечена знања и вештине тумачења економских промена	евидентирања пословања. Овако конципиран програм даје велику креативну слободу наставницима и ученицима да га, у складу са могућностима, реализују. Наставник, при изради оперативних планова, дефинише степен прораде садржаја и динамику рада, водећи рачуна да свака тема добије адекватан простор и да се планирани циљеви и задаци предмета остваре. При томе, треба имати у виду да формирање ставова и вредности, као и овладавање вештинама представља континуирани процес и резултат је кумулативног дејства целокупних активности на часовима што захтева већу партиципацију ученика, различита методска решења и различите изворе информација, као и многобројне примере из праксе, којима се илуструје дата проблематика. Садржај предмета рачуноводство је у корелацији са садржајима других предмета као што су српски језик, историја, математика, нарочито пословна економија. Осим тога, ученицима треба указивати и на везу са предметима које ће тек изучавати као што су
САСТАВЉАЊЕ БИЛАНСА НА ОСНОВУ СТАЊА НА РАЧУНИМА	Састављање биланса на основу стања на рачунима и закључак рачуна Пробни биланс Вежбе: књижење пословних промена на књиговодственим рачунима, састављање пробног биланса, крајњег биланса и закључак књиговодствених рачуна	(6+6)		
ДВОЈНО КЊИГОВОДСТВО	Појам и карактеристике Принцип двојности Пословне књиге двојног књиговодства (3+3) Дневник Главна књига Помоћне књиге Вежбе: примери књижења пословних промена кроз пословне књиге двојног књиговодства са израдом почетног и крајњег билан са и закључак књига	(2) (3+3)		
РАСХОДИ И	Појам расхода и прихода	(6+6)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
ПРИХОДИ	Врсте расхода и прихода Дејство расхода и прихода на билансе стања Књижење расхода и прихода Биланс успеха Закључни лист Вежбе: примери књижења свих расхода и прихода, састављање закључног листа, биланса стања и биланса успеха		у предузећу; – унапреде сарадњу са другима, као и способности за тимски рад; – стекну навике и умешност прикупљања и коришћења релевантних информација у различитим изворима знања (стручна литература, Интернет, уџбеник); – унапреде способности за обраду података, њихову анализу, критичку процену и примену и даље преношење и пружање информација корисницима; – управљају сопственим ресурсима времена, знања и доносе исправне одлуке на основу аргумената; – примењују стечена	монетарна економија и банкарство, статистика. На тај начин знања, ставови, вредности и вештине стечене у оквиру наставе рачуноводства добијају шири смисао и доприносе остваривању општих образовних и васпитних циљева, посебно оних који се односе на унапређивање когнитивног, емоционалног и социјалног развоја ученика. Наставник, уз примену интерактивне наставе, развија заинтересованост за предметне садржаје и усмерава ученике на самосталност у организацији активности и изради пројеката. Реализација садржаја програма пружа могућност за примену бројних савремених наставних метода и употребу информационих технологија. Избор наставних метода зависи од циља и задатка наставног часа, способности ученика, расположивих наставних средстава и учила. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна литература, интернет, часописи, уџбеници), визуелно опажање, поређење и успостављање веза између
ВРЕМЕНСКО РАЗГРАНИЧЕЊЕ РАСХОДА И ПРИХОДА	Појам временских разграничења Активна временска разграничења Пасивна временска разграничења Биланс и временска разграничења Вежбе: примери књижења временских разграничења и изравнање временских разграничења	(4+4)		
УТВРЂИВАЊЕ РЕЗУЛТАТА ПОСЛОВАЊА	Једномесечно пословање државних органа (царина) са утврђивањем резултата Вежбе: примери евиденције државних органа – царине кроз пословне књиге двојног	(4+6)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	књиговодства са израдом закључног листа, обрачуном резултата, закључком књига и састављањем биланса стања и биланса успеха 30 часова у блоку – расходи и приходи – утврђивање резултата пословања		знања и вештине при доношењу одлука и решавању проблема из свакодневног живота у новим и непознатим условима; – унапреде стратегије и технике успешног учења и развију самоефикасно ст и позитивне ставове према учењу и образовању током целог живота; – унапреде способност аргументације сопствених ставова, логичког, апстрактног и критичког мишљења и закључивања; – негују интелектуалну радозналост и стваралачко мишљење; – развију свест о сопственим знањима и способностима и	различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; презентацију својих радова и групних пројеката и ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију. Праћење напредовања ученика се одвија на сваком часу, свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а оцењивање ученика се одвија у складу са Правилником о оцењивању. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању задатака предмета, као и напредак других ученика уз одговарајућу аргументацију. Приликом оцењивања процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа и писмене провере постигнућа у складу са програмом наставног предмета. Ученик се оцењује и на основу активности и ученикових

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
			даљој професионалној оријентацији.	продуката рада, а нарочито: излагања и представљања, учешћа у дебати и дискусији, писања есеја, домаћих задатака, учешћа у различим облицима групног рада, рада на пројектима. НАПОМЕНА: На часовима вежби рачуноводства одељење се дели на две групе. <u>У сваком полугодишту првог, другог и трећег разреда обавезно радити један писмени задатак.</u>

Методичко упутство за реализацију наставних садржаја

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
БИЛАНС СТАЊА	(4+4)	Програмски садржаји рачуноводства дати су у виду наставних целина – тема. За наставне целине дат је оквирни број часова, који наставнику треба да сугеришу обим, дубину и начин интерпретације сваке целине. Тај фонд часова има оријентациони карактер и треба га усклађивати са конкретном ситуацијом у разреду и одређеном наставном целином. Структуру теорије и вежбе треба посматрати у дужем временском периоду и уклопити је у укупну структуру часова. Програм предмета рачуноводство својим садржајем обухвата основна правила, принципе, законитости књиговодства и рачуноводства, као и евиденцију пословања производних и трговинских привредних субјеката и банака. Наведени садржаји поред основног теоријског приступа поседују и активан приступ усмерен ка овладавању практичних вештина рачуноводственог евидентирања пословања. Овако конципиран програм даје велику креативну слободу наставницима и ученицима да га, у складу са могућностима, реализују.	
ПОСЛОВНЕ ПРОМЕНЕ И ЊИХОВ УТИЦАЈ НА БИЛАНС СТАЊА	(4+4)		
РАШЧЛАЊИВАЊЕ БИЛАНСА НА КЊИГОВОДСТВЕНЕ РАЧУНЕ	(4+4)		
САСТАВЉАЊЕ БИЛАНСА НА ОСНОВУ СТАЊА НА РАЧУНИМА	(6+6)		
ДВОЈНО КЊИГОВОДСТВО Пословне књиге двојног књиговодства	(2) (3+3)		
РАСХОДИ И ПРИХОДИ	(6+6)		

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
ВРЕМЕНСКО РАЗГРАНИЧЕЊЕ РАСХОДА И ПРИХОДА	(4+4)	Наставник, при изради оперативних планова, дефинише степен прораде садржаја и динамику рада, водећи рачуна да свака тема добије адекватан простор и да се планирани циљеви и задаци предмета остваре. При томе, треба имати у виду да формирање ставова и вредности, као и овладавање вештинама представља континуирани процес и резултат је кумулативног дејства целокупних активности на часовима што захтева већу партиципацију ученика, различита методска решења и различите изворе информација, као и многобројне примере из праксе, којима се илуструје дата проблематика. Садржај предмета рачуноводство је у корелацији са садржајима других предмета као што су српски језик, историја, математика, нарочито пословна економија. Осим тога, ученицима треба указивати и на везу са предметима које ће тек изучавати као што су монетарна економија и банкарство, статистика. На тај начин знања, ставови, вредности и вештине стечене у оквиру наставе рачуноводства добијају шири смисао и доприносе остваривању општих образовних и васпитних циљева, посебно оних који се односе на унапређивање когнитивног, емоционалног и социјалног развоја ученика.	
УТВРЂИВАЊЕ РЕЗУЛТАТА ПОСЛОВАЊА	(4+6)	Наставник, уз примену интерактивне наставе, развија заинтересованост за предметне садржаје и усмерава ученике на самосталност у организацији активности и изради пројеката. Реализација садржаја програма пружа могућност за примену бројних савремених наставних метода и употребу информационих технологија. Избор наставних метода зависи од циља и задатка наставног часа, способности ученика, расположивих наставних средстава и учила. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна	

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
		литература, интернет, часописи, уџбеници), визуелно опажање, поређење и успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; презентацију својих радова и групних пројеката и ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију. Праћење напредовања ученика се одвија на сваком часу, свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а оцењивање ученика се одвија у складу са Правилником о оцењивању. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању задатака предмета, као и напредак других ученика уз одговарајућу аргументацију. Приликом оцењивања процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа и писмене провере постигнућа у складу са програмом наставног предмета. Ученик се оцењује и на основу активности и ученикових продуката рада, а нарочито: излагања и представљања, учешћа у дебати и дискусији, писања есеја, домаћих задатака, учешћа у различим облицима групног рада, рада на пројектима. НАПОМЕНА: На часовима вежби рачуноводства одељење се дели на две групе. <u>У сваком полугодишту првог, другог и трећег разреда обавезно радити један писмени задатак.</u>	

Наставни предмет – Савремена пословна кореспонденција

Недељни фонд часова – 1+2

Годишњи фонд часова - 37+74

(1+2 часа недељно, 37+74 часа годишње)

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
УСАВРШАВАЊЕ ТЕХНИКА РАДА СА ТЕКСТОВИМА	преписи обликованих текстова самостално обликовање текстова	(4+8)	Циљ наставе предмета савремена пословна кореспонденција је да ученици развију општу језичку и функционалну писменост, стицањем образовања и васпитања као слободне, креативне и културне личности, критичког ума и оплемењеног језика и укуса, способности, вештина и ставова корисних у свакодневном животу; да развију мотивацију за учење и интересовања за основне облике комуницирња са људима, колегама,	Програмски садржаји су организовани у тематске целине за које је наведен оптималан број часова за реализацију. Наставник, при изради оперативних планова, дефинише степен прораде садржаја и динамику рада, водећи рачуна да се не наруши целина наставног програма, односно да свака тема добије адекватан простор и да се планирани циљеви и задаци предмета остваре. При томе, треба имати у виду да формирање ставова и вредности, као и овладавање вештинама представља континуирани процес и резултат је кумулативног дејства целокупних активности на часовима Савремене пословне кореспонденције што захтева већу партиципацију ученика, различита методска решења, велики број примера и коришћење информација из различитих извора, симулације радних процеса и радних ситуација. Настава из предмета Савремена пословна
РАД СА СТРАНКАМА	пословни бонтон	(1+2)		
ЕВИДЕНЦИЈА РАДНИХ ОБАВЕЗА	коришћење календара, роковника и именика са адресама	(1+2)		
САСТАНЦИ И ЗАПИСНИЦИ	појам и врсте састанака припрема састанка кореспонденција везана за организацију састанака вођење састанака записник са састанка (врсте, делови, израда)	(2+4)		
КОРЕСПОНДЕНЦИЈА	пословна кореспонденција	(25+50)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
ИЈА	(службени дописи, зупчаста и блок форма пословног писма) кореспонденција везана за купопродају робе (упит, понуда, одговор на понуду, поруџбина, купопродајни уговор, комисијски записник, рекламација, писмо о бонификацији, ургенција) израда образаца (еџел) обрасци у робном промету исправе и кратки састави (потврде, признанице, реверси, пу помоћја)		руководиоцима, странкама, уз примену концепта одрживог развоја, етичности и равноправности; овлад ају вештинама и формирају вредносне ставове који доприносе развоју информатичке писмености неопходне за даље школовање, живот и рад у савременом друштву; као и оспособљавање ученика да ефикасно и рационално користе рачунаре на начин који не угрожава њихово физичко и ментално здравље.	кореспонденција треба да допринесе даљем развоју комуникацијских способности и зато је посебно погодна метода демонстрације и симулирања радних ситуација. Садржаје програма је неопходно реализовати савременим наставним методама и средствима. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна литература, интернет, часописи, уџбеници); визуелно опажање, поређење и успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; презентацију својих радова и групних пројеката кроз ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију.
КОРЕСПОНДЕНЦИЈА И ОРГАНИЗАЦИЈА ВЕЗАНА ЗА СЛУЖБЕНА ПУТОВАЊА	припрема и организација службеног путовања у земљи и иностранству извештај са службеног путовања	(1+2)	предмета савремена пословна кореспонденција је да ученици:	Праћење напредовања ученика се одвија на сваком часу, свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а оцењивање ученика се одвија у складу са Правилником о оцењивању. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да
ПОСТУПАК СА ПОШТОМ	пријем, разврставање и евидентирање поште	(1+2)	– разумеју психолошке основе међуљудских односа, унапреде све облике комуникацијске	
КОРИШЋЕЊЕ СРЕДСТАВА ВЕЗЕ	телефон, телефакс, мобилна телефонија, интернет	(2+4)		
КЛАСИФИКАЦ		(1+2)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
ИЈЕ И АРХИВИРАЊЕ ДОКУМЕНАТА			вештине са странкама, запосленима; – унапреде сарадњу са другима, као и способности за тимски рад и неговање социјалних и емоционалних односа; – примењују стечена знања и вештине при доношењу одлука и решавању проблема из свакодневног живота; – унапреде способности за прикупљање, анализу, организацију, критичку процену, примену и преношење информација; – унапреде стратегије и технике успешног учења и развију самоефикасност и позитивне ставове према учењу и образовању током целог живота; – унапреде способност	процењују сопствени напредак у остваривању задатака предмета, као и напредак других ученика уз одговарајућу аргументацију. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа, писмене провере постигнућа и практичног рада, а у складу са програмом наставног предмета Савремена пословна кореспонденција. Ученик се оцењује и на основу активности и ученикових продуката рада, а нарочито: излагања и представљања (изложба радова, резултати истраживања, модели, учешћа у дебати и дискусији, писању домаћих задатака, учешћа у различим облицима групног рада. Постигнуће ученика из практичног рада и вежби, уметничког оцењује се на основу примене учениковог знања, самосталности, показаних вештина у коришћењу материјала, алата, инструмената и других помагала у извођењу задатка. НАПОМЕНА: На часовима вежби савремене пословне кореспонденције одељење се дели на две групе.

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
			аргументације сопствених ставова и критичког мишљења; – негују интелектуалну радозналост, морално расуђивање и стваралашко мишљење; – разумеју концепт менталног здравља и значај превенције, унапреде здраве животне стилове и примењују их свакодневном животу; – развију ставове и вредности значајне за живот у савременом мултикултуралном и демократски уређеном друштву засноване на поштовању људских права, толеранцији, солидарности, равноправности и уважавању различитости.	

Методичко упутство за реализацију наставних садржаја

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
УСАВРШАВАЊЕ ТЕХНИКА РАДА СА ТЕКСТОВИМА	(4+8)	Програмски садржаји су организовани у тематске целине за које је наведен оптималан број часова за реализацију. Наставник, при изради оперативних планова, дефинише степен прораде садржаја и динамику рада, водећи рачуна да се не наруши целина наставног програма, односно да свака тема добије адекватан простор и да се планирани циљеви и задаци предмета остваре. При томе, треба имати у виду да формирање ставова и вредности, као и овладавање вештинама представља континуирани процес и резултат је кумулативног дејства целокупних активности на часовима Савремене пословне кореспонденције што захтева већу партиципацију ученика, различита методска решења, велики број примера и коришћење информација из различитих извора, симулације радних процеса и радних ситуација. Настава из предмета Савремена пословна кореспонденција треба да допринесе даљем развоју комуникацијских способности и зато је посебно погодна метода демонстрације и симулирања радних ситуација. Садржаје програма је неопходно реализовати савременим наставним методама и средствима. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна литература, интернет, часописи, уџбеници); визуелно опажање, поређење и успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; презентацију својих радова и групних пројеката кроз ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију. Праћење напредовања ученика се одвија на сваком часу, свака	
РАД СА СТРАНКАМА	(1+2)		
ЕВИДЕНЦИЈА РАДНИХ ОБАВЕЗА	(1+2)		
САСТАНЦИ И ЗАПИСНИЦИ	(2+4)		
КОРЕСПОНДЕНЦИЈА	(25+50)		
КОРЕСПОНДЕНЦИЈА И ОРГАНИЗАЦИЈА ВЕЗАНА ЗА СЛУЖБЕНА ПУТОВАЊА	(1+2)		
ПОСТУПАК СА ПОШТОМ	(1+2)		
КОРИШЋЕЊЕ СРЕДСТАВА ВЕЗЕ	(2+4)		

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
КЛАСИФИКАЦИЈЕ И АРХИВИРАЊЕ ДОКУМЕНАТА	(1+2)	активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а оцењивање ученика се одвија у складу са Правилником о оцењивању. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању задатака предмета, као и напредак других ученика уз одговарајућу аргументацију. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа, писмене провере постигнућа и практичног рада, а у складу са програмом наставног предмета Савремена пословна кореспонденција. Ученик се оцењује и на основу активности и ученикових продуката рада, а нарочито: излагања и представљања (изложба радова, резултати истраживања, модели, учешћа у дебати и дискусији, писању домаћих задатака, учешћа у различим облицима групног рада. Постигнуће ученика из практичног рада и вежби, уметничког оцењује се на основу примене учениковог знања, самосталности, показаних вештина у коришћењу материјала, алата, инструмената и других помагала у извођењу задатка. НАПОМЕНА: На часовима вежби савремене пословне кореспонденције одељење се дели на две групе.	

Наставни предмет: ЈАВНЕ ФИНАНСИЈЕ

(2 часа недељно, 74 часа годишње)

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
УВОД	Појам јавних финансија. Појам фискалне политике. Функција јавних финансија (стабилизациона и развојна). Систем и политика јавног финансирања. Јавне потребе.	(8)	Циљ наставе предмета јавне финансије је стицање знања из области финансирања државних органа и друштвених служби. Задаци наставе предмета јавне финансије су да ученици: – стекну знања о финансијским токовима у области јавне потрошње; – стекну знања о организацији и функционисању јавних финансија; – стекну знања о јавним расходима и приходима; – стекну знања о	У концепцији програмских садржаја водило се рачуна о међузависним и додирним темама програмски садржаја ужестручних предмета као и потреби да се обезбеде услови за остваривање постављених задатака. Програм је тако конципиран да ученицима омогући стручно знање о појму и функцијама, врстама јавних прихода и расхода и потреби њихових усклађивања. Друга област подразумева бројне класификације јавних расхода и набрајање њихових функција, па се препоручује употреба различитих наставних средстава ради лакшег савладавања градива (шема, панои, графоскоп). У оквиру области јавних прихода највећа пажња посвећена је порезима. Циљ је да ученици пре свега савладају карактеристике и циљеве опорезивања и суштину пореског система.
ЈАВНИ РАСХОДИ	Појам и класификација јавних расхода. Начела јавних расхода. Подела расхода. Економске функције јавних расхода. Функција дистрибуције националног дохода. Функција алокације. Функција стабилизације привредног раста. Основни облици државне интервенције преко јавних расхода.	(18)		
ЈАВНИ ПРИХОДИ	Приход и класификација прихода.	(8)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	Појам и елементи пореза. Циљеви опорезивања. Преваљивање пореза. Трансформација пореза. Макроекономска дејства опорезивања. Пореска начела. Порески систем Србије.		буџетском стању; – стекну знања о фискалној политици.	Програм овог предмета конципиран је тако да се ученицима подробније објасне поједине врсте јавних прихода. Област буџета пожељно је обогатити примерима буџета ради уочавања структуре буџета. Део који се односи на финансирање друштвених потреба такође је могуће обрадити на конкретним примерима, што омогућава боље разумевање градива.
ВРСТЕ ПОРЕЗА	Порез на доходак корпорација. Порези грађана. Порез из дохотка радника. Порез из пољопривреде. Порез из дохотка самосталног вршења професионалних делатности. Порез на доходак од ауторских права. Порез на приход од имовине. Порез на наслеђе и поклоне. Порез од игара на срећу. Порез на укупан приход грађана. Порез на промет. Акције. Порез на промет.	(8)		
ТАКСЕ И НАКНАДЕ	Појам и подела таксе. Принципи и утврђивање висине таксе.	(6)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	Подела таксе. Систем таксе у Србији (савезне, републичке, локалне). Накнада за коришћење комуналних добара општег интереса.			
ДОПРИНОСИ И ЈАВНИ ЗАЈМОВИ	Појам и функција доприноса. Доприноси за обавезно социјално осигурање. Допринос за пензионо и инвалидско осигурање. Допринос здравственог осигурања. Појам и карактеристика јавних зајмова. Емисија и амортизација јавних зајмова. Нова емисија новца као извор јавних прихода.	(6)		
БУЏЕТ И ФОНДОВИ	Појам и суштина буџета. Буџетска начела. Буџетски поступак. Буџетски систем. Структура буџета. Завршни рачун буџета. Контрола извршења буџета. Појам и врсте фондова.	(20)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	Потребе које се финансирају из фондова. Приходи фондова.			

Методичко упутство за реализацију наставних садржаја

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
УВОД	(8)	У концепцији програмских садржаја водило се рачуна о међузависним и додирним темама програмски садржаја ужестручних предмета као и потреби да се обезбеде услови за остваривање постављених задатака. Програм је тако конципиран да ученицима омогући стручно знање о појму и функцијама, врстама јавних прихода и расхода и потреби њихових усклађивања. Друга област подразумева бројне класификације јавних расхода и набрајање њихових функција, па се препоручује употреба различитих наставних средстава ради лакшег савладавања градива (шема, панои, графоскоп). У оквиру области јавних прихода највећа пажња посвећена је порезима. Циљ је да ученици пре свега савладају карактеристике и циљеве опорезивања и суштину пореског система. Програм овог предмета конципиран је тако да се ученицима подробније објасне поједине врсте јавних прихода. Област буџета пожељно је обогатити примерима буџета ради уочавања структуре буџета. Део који се односи на финансирање друштвених потреба такође је	
ЈАВНИ РАСХОДИ	(18)		
ЈАВНИ ПРИХОДИ	(8)		
ВРСТЕ ПОРЕЗА	(8)		
ТАКСЕ И НАКНАДЕ	(6)		
ДОПРИНОСИ И ЈАВНИ ЗАЈМОВИ	(6)	ради уочавања структуре буџета. Део који се односи на финансирање друштвених потреба такође је	
БУЏЕТ И ФОНДОВИ	(20)		

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
		могуће обрадити на конкретним примерима, што омогућава боље разумевање градива.	

Наставни предмет –Познавање робе

Недељни фонд часова – 2

Годишњи фонд часова - 74

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	ПОЈАМ, СИСТЕМАТИЗАЦИЈА И КЛАСИФИКАЦИЈА РОБЕ	5	Садржај предмета познавање робе има интердисциплинарни карактер.	Циљ наставе познавање робе је стицање знања о основним
2.	КВАЛИТЕТ РОБЕ	7	Роба(производ) се посматра не само са природно-техничког, већ и са економско-комерцијалног становишта.	карактеристикама производа и робног асортимана, формирање ставова и овладавање
3.	АМБАЛАЖА И ПАКОВАЊЕ РОБЕ	10	Наставник, при изради оперативних планова, дефинише степен прораде садржаја и динамику рада, водећи рачуна да свака тема добије адекватан простор и да се планирани циљеви и задаци предмета остваре. При томе, треба имати у виду да формирање ставова и вредности, као и овладавање вештинама представља континуирани процес и резултат је кумулативног дејства целокупних активности на часовима што захтева већу партиципацију ученика, различита методска решења и различите изворе информација, као и многобројне примере из праксе, којима се илуструје дата проблематика.	вештинама које допринесе правом и одговорном избору робе, развоју компетенција значајних за свакодневни живот и даљи професионални развој.
4.	СКЛАДИШТЕЊЕ И ТРАНСПОРТ РОБЕ	3		Задаци наставе предмета познавање робе су да ученици:
5.	ЕНЕРГИЈА	15		- унапреде сарадњу са другима и способности за тимски рад;
6.	ПРОИЗВОДИ МЕТАЛУРГИЈЕ	15		- примењују стечена знања и вештине при доношењу одлука избора робе у свакодневном животу на основу познавања карактеристика робе;
7.	ПРОИЗВОДИ ИНДУСТРИЈЕ НЕМЕТАЛА	6		унапреде способности за прикупљање, анализу,
8.	ПРОИЗВОДИ ПРЕРАДЕ ДРВЕТА	6		
9.	ПРОИЗВОДИ ТЕКСТИЛНЕ ИНДУСТРИЈЕ	7	Садржај предмета познавање робе је у	

		корелацији са садржајима општеобразовних предмета као што су хемија, екологија, математика, али и са стручним предметима где је такође роба у фокусу, али посматрана са другог аспекта. Тако је познавање робе у корелацији са предметима основи економије, пословна економија, рачуноводство. Повезивањем садржаја других предмета са садржајем предмета познавање робе стечена знања, ставови, вредности и вештине у оквиру наставе добијају шири смисао и доприносе остваривању општих образовних и васпитних циљева, посебно оних који се односе на унапређивање когнитивног, емоционалног и социјалног развоја ученика. Наставник, уз примену интерактивне наставе, код ученика развија заинтересованост за предметне садржаје и усмерава ученике на самосталност у организацији и реализацији активности, као и изради пројеката. Избор наставних метода у реализацији садржаја програма зависи, пре свега, од циља и задатка наставног часа, способности ученика, расположивих наставних средстава и учила. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна литература, интернет, часописи, уџбеници), визуелно опажање, поређење и успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање	организацију, критичку процену, примену и преношење информација о квалитету производа; - унапреде стратегије и технике успешног учења и развију самоефикасност и позитивне ставове према учењу и образовању током целог живота; - унапреде способност аргументације сопствених ставова и критичког мишљења; - негују интелектуалну радозналост, морално расуђивање и стваралачко мишљење; - развију ставове и вредности који доприносе њиховој креативности, предузимљивости, комуникативности и систематичности у раду.
--	--	---	--

			садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; презентацију својих радова и групних пројеката и ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију. Праћење напредовања ученика се одвија на сваком часу, свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације. Ученике треба оспособљавати и охрабrivати да процењују сопствени напредак у остваривању задатака предмета, као и напредак других ученика уз одговарајућу аргументацију. Приликом оцењивања процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа и писмене провере постигнућа у складу са програмом наставног предмета. Ученик се оцењује и на основу активности и ученикових продуката рада, а нарочито: излагања и представљања, учешћа у дебати и дискусији, писања есеја, домаћих задатака, учешћа у различим облицима групног рада, рада на пројектима.	
--	--	--	---	--

Наставни предмет – Економска географија

Недељни фонд часова – 2

Годишњи фонд часова - 74

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	УВОД У ЕКОНОМСКУ ГЕОГРАФИЈУ СВЕТА И СРБИЈЕ	4	Програмски садржај економске географије усмерен је на поступно увођење ученика у сложене економско-географске појмове, изучавање привреде са економско-географског аспекта, где је акценат на најважнијим привредно-географским законитостима, фазама развоја привреде у свету и у Србији. Наведени садржаји поред основног теоријског приступа поседују и активан приступ усмерен ка овладавању просторног сналажења. Садржај предмета економска географија својом хетерогеном тематском структуром природа и друштвено-економски садржаји) има велике могућности за корелацију са другим наставним предметима природних и друштвених наука, а посебно са различитим економским дисциплинама, као што су основи економије, пословна економија, монетарна економија и банкарство, статистика. Ученике треба анимирати да сами потраже везу са другим предметима. Повезивањем садржаја других предмета са садржајем економске географије стечена знања, ставови, вредности и вештине у оквиру наставе добијају шири смисао и доприносе остваривању општих образовних и васпитних циљева, посебно оних који се	Циљ наставе предмета економске географије је да ученици развију просторну, општу научну и језичку писменост, да развију способности, вештине и ставове корисне у свакодневном животу, да развију мотивацију за учење и интересовања за географију као науку која ће им омогућити разумевање основних физичко-географских одлика наше земље и упознавање друштвено-економских процеса и промена у земљи и свету, уз примену концепта одрживог развоја, етичности и права будућих генерација на очувану животну средину. Задаци наставе економске географије су да ученици: - да стекну осећај за положај и простор. - примењују стечена знања и
2.	ЕКОНОМСКО-ГЕОГРАФСКА ВАЛОРИЗАЦИЈА ПРИРОДНИХ ПОТЕНЦИЈАЛА СВЕТА И СРБИЈЕ	11		
3.	ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСКИ ФАКТОРИ ПРИВРЕЂИВАЊА	10		
4.	ЕКОНОМСКО-ГЕОГРАФСКО ДЕФИНИСАЊЕ ПРИВРЕДЕ И ФАЗЕ РАЗВОЈА ПРИВРЕДЕ У СРБИЈИ	6		
5.	ПОЉОПРИВРЕДА У СВЕТУ И СРБИЈИ	9		
6.	ИНДУСТРИЈА У СВЕТУ И СРБИЈИ	14		
7.	ПРОМЕТ У СВЕТУ И СРБИЈИ	10		
8.	ВАЖНЕ ГЕОГРАФСКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ САВРЕМЕНОГ СВЕТА	7		

9-	ГОДИШЊА СИСТЕМАТИЗАЦИЈА	2	односе на унапређивање когнитивног, емоционалног и социјалног развоја ученика. Наставник, уз примену интерактивне наставе, код ученика развија заинтересованост за предметне садржаје и усмерава ученике на самосталност у организацији и реализацији активности, као и изради пројеката. Програм економске географије конципиран је тако да у његовој реализацији омогућава наставницима и ученицима велику креативну слободу, што зависи од могућности, али избор наставних метода у реализацији садржаја програма зависи, пре свега, од циља и задатка наставног часа, способности ученика, расположивих наставних средстава и учила. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна литература, интернет, часописи, уџбеници), визуелно опажање, поређење и успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; презентацију својих радова и групних пројеката и ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију. Праћење напредовања ученика се одвија на сваком часу, свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању задатака предмета,	вештине при доношењу одлука и решавању проблема из свакодневног живота; - унапреде писану и говорну комуникацију, мисаона, практична и друга умења, цифарско и графичко изражавање и развију географско мишљење. - да се развијају односи и вредности према: средини која окружује ученика и према разноликостима природних и људских карактеристика у свету и у нашој земљи; значају природних лепота, природних услова и фактора који утичу на људске делатности у свету и Србији; брзи за квалитет, планирање и заштиту животне средине и људског хабитата на домаћим и светским просторима; разумевању за решења локалних, регионалних, националних и светских проблема економског, политичког и другог значаја; могућностима да доносе одлуке без негативног ефекта на животну средину, као да развијају етику њене заштите која ће их руководити у
----	-------------------------	---	---	--

			као и напредак других ученика уз одговарајућу аргументацију. Приликом оцењивања процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа и писмене провере постигнућа у складу са програмом наставног предмета. Ученик се оцењује и на основу активности и ученикових продуката рада, а нарочито: излагања и представљања, учешћа у дебати и дискусији, писања есеја, домаћих задатака, учешћа у различим облицима групног рада, рада на пројектима.	њиховим радним и животним активностима.
--	--	--	---	--

Наставни предмет – Православни катихизис

Недељни фонд часова – 1

Годишњи фонд часова - 37

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	Увод	1	Настава у 2. разреду средње школе треба да представља рекапитулацију градива из претходних разреда с посебним нагласком на хришћанској онтологији, која се темељи на учењу о Једном Богу који је Св.Тројица. У ту сврху треба најпре изложити православно учење о Богу који је Св.Тројица, с посебним указивањем на то да је носилац постојања у Богу личност, а не природа, и да је личност заједница слободе с другом личношћу. Ово ће бити неопходно да би се разумела каснија проблематика везана за постојање створене природе, односно да и створена природа може да превазиђе своју ограниченост ако у једној личности.	Ученици треба да:
2.	Света Тројица један Бог (Бог као биће заједнице слободе,љубави)	4		-уоче да Литургија није обичан догађај;
3.	Онтолошке последице вере у Свету Тројицу као једног Бога	13		- уоче да се на Литургији пројављује Бог као заједница личности: Оца, Сина- Христа и Светог Духа;
4.	Стварање света ни из чега (узрок постојања света јесте Бог као личност, Божија слобода)	6		-упознају структуру Литургије;
5.	Својства створене природе	2		- разликују радње на Литургији;
6.	Стварање човека „по икони и подобију Божијем“ (антрополошке последице вере у Бога који је Света Тројица)	4		-уоче да је Исус Христос, иако физички одсутан, присутан на Литургији као плод наше љубави према њему.
7.	Првородни грех	3		
8.	Проблем смрти (виђење овог проблема из перспективе природе перспективе личности)	2		

Наставни предмет – Грађанско васпитање

Седмични фонд часова – 1

Годишњи фонд часова – 37

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	Уводни час. Упознавање са садржајем предмета и начином рада. Права и одговорности - Потребе и права - Права и правила у учионици - Права и закони - Међународни документи о заштити права: Универзална декларација о људским правима и Конвенција о правима детета.. - Права и вредности - Врсте права - Односи међу правима - Сукоб права - Дечја и људска права - Одговорности одраслих I II - Одговорности деце. - Кршење права детета - Заштита права детета.	17	Основни методски приступ у извођењу наставе грађанског васпитања је радионичарски начин рада. Едукативне радионице базирају се на принципима активног учешћа и равноправности свих учесника, искуственом учењу и интерактивним и кооперативним стратегијама подучавања. То значи да наставник није само извор сазнања, већ и посредник и водитељ који ствара услове и подстиче ученике да кроз међусобне размене и интеракцију са наставником стичу знања, изграђују позитивне ставове и развијају вештине и способности. Најчешће коришћени облици рада су: симултана индивидуална активност, рад у паровима или малим групама, размена или разговор у кругу, групна дискусија и излагање пред целом групом (било наставника или ученика). У зависности од теме и постављених задатака, примењују се бројне технике активног и кооперативног учења: избацивање идеја, класификовања и рангирања, одигравања улога и игре симулације, решавања проблема, уз коришћење различитих средстава изражавања и комуникације: вербално (усмено и писано), цртежом и покретом и употребом медија. Пошто радионичарски начин рада подразумева одређену структуру и придржавање правила рада која проистичу из наведених принципа, потребно је да се уводни час у наставу овог предмета посвети упознавању са предметом и начином рада.	Општи циљ предмета је да ученици средњих школа стекну сазнања, развију способности и вештине и усвоје вредности које су претпоставке за целовит развој личности и за компетентан, одговоран и ангажован живот у савременом грађанском друштву у духу поштовања људских права и основних слобода, мира, толеранције, равноправности полова, разумевања и пријатељства међу народима, етничким, националним и верским групама. ЗАДАЦИ НАСТАВЕ ПРЕДМЕТА - да ученици разумеју природу и начин успостављања друштвених, етичких и правних норми и правила и њихову важност за заједнички живот; - да се ученици уведу у разумевање појма права и упознају са Конвенцијом о правима детета и другим међународним документима која се баве људским правима;

2.	Планирање и извођење акција у корист права - Сагледавање промена - Партиципација у школи I и II - Избор проблема I и II - Како решити проблем I и II - Израда плана акције I и II - Анализа могућих ефеката акције - Приказ и анализа групних радова - Планирање и извођење акције - акција по избору ученика	18	Такође је обавеза наставника, имајући у виду укупну васпитну функцију школе и очекивање да ће доћи до трансфера искустава из овог предмета на друге предмете и облике рада у школи, да се старају да се наставни процес у разреду током целе школске године одвија у складу са оним што се учи (стварање демократске атмосфере, поштовање права ученика...), да се залажу да таква правила важе и изван учионице и на другим предметима. Сагласно природи предмета, његовом циљу и задацима наставе, ученици се не оцењују класичним школским оценама. Описно оцењивање рада и напредовања ученика (било појединачног или рада групе) од стране наставника, треба да има информативну функцију и тиме помаже ученицима да се оспособе за критичко преиспитивање свог понашања и рада и самоевалуацију. Процењује се степен ангажовања и заинтересованости ученика, редовност похађања, остварена сарадња и узајамно уважавање, резултати групног рада с обзиром на постављене задатке а не индивидуални успех и постигнуће ученика које подстиче такмичарске односе. На основу понуђених подсетника/инструмената ученици се подстичу и обучавају за праћење и вредновање сопственог и аргументовано процењивање рада других. У настави се користе комплети потрошног и другог дидактичког материјала за ученике: умножени материјали за рад ученика, прилози који се дају ученицима и потрошни материјал (хартије, фломастери, лепак, постер папири...).	- да ученици науче врсте права и разумеју односе међу правима и узајамност права и одговорности; - да се код ученика развије осетљивост за кршење права, спремност за заштиту сопствених и права других и науче технике залагања за остваривање права детета; - да се ученици подстакну и оспособе за активну партиципацију у животу школе; - да се ученици обуче техникама групног рада и групног одлучивања; - да код ученика развија способност критичког расуђивања и одговорног одлучивања и делања; - да се ученици обуче ефикасном планирању заједничких акција и пројеката; - да се избором садржаја и укупним начином рада у оквиру овог предмета поштују и практикују основне демократске вредности и подстакне њихово присвајање.
3.	Анализа и евалуација. Завршна анализа акција/планова и резимирање и евалуација наставе целог предмета.	1		

ТРЕЋА ГОДИНА

Наставни предмет - Српски језик и књижевност

Седмични фонд часова –3

Годишњи фонд часова – 108

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	КЊИЖЕВНОСТ			
	-Модерна	31		
	-Међуратна и ратна књижевност	32		
	-Лектира	10	Садржаји програма српског језика и књижевности у појединим подручјима рада реализују се са већим фондом часова у заједнички наставни план општеобразовних предмета наставници српског језика треба да искористе за систематизацију пређеног градива у оквиру подручја граматике и правописа.	Циљ наставе српског језика и књижевности јесте образовање и васпитање ученика као слободне, креативне и културне личности, критичког ума и оплемењеног језика и укуса.
2.	ЈЕЗИК		Садржаји књижевности конкретизовани су по разредима, сегментима (књижевност и лектира), а обухватају књижевнотеоријско и књижевноисторијско проучавање књижевноуметничких дела и књижевности жанровски распоређених.	Задаци наставе српског језика и књижевности су:
	-Грађење речи	3		- упознавање књижевне уметности;
	-Лексикологија	7		- развијање хуманистичког и књижевног образовања на најбољим делима југословенске и светске културне баштине;
	-Синтакса	7		- усавршавање литературне рецепције, развијање књижевног укуса и стварање трајне читалачке навике;
	-Правопис	1	Подручје језик обухвата изучавање језика као система. У садржаје овог подручја уграђени су елементи опште лингвистике и правописа.	- упућивање ученика на истраживачки и критички однос према књижевности и оспособљавање за самостално читање, доживљавање, разумевање, тумачење и оцењивање књижевноуметничких дела;
3.	КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА		Подручје култура изражавања обухвата облике и врсте у области усменог и писменог изражавања (по разредима). У овој области планиране су говорне и писмене вежбе, домаћи задаци и писмени задаци, који треба да се раде наизменично ћирилицом и латиницом.	- обезбеђивање функционалних знања из теорије и историје књижевности
	-Усмено изражавање	3	Квалитет и трајност знања, умења, вештина и навика ученика умногоме зависе од принципа, облика, метода и средстава који се користе у образовно-васпитном процесу. Због тога савремена настава српског језика и књижевности претпоставља остваривање хитних задатака и садржаја програма уз максимално могућу мисаону активност ученика	
	-Писмено изражавање	14		

			(субјеката у настави), поштовање одређених дидактичких принципа (посебно: свесне активности ученика, научности, примерености, поступности, систематичности и очигледности), као и адекватну примену оних наставних облика, метода, поступака и средстава чију су вредност утврдиле савремена пракса и методика наставе српског језика и књижевности (пре свега: разни видови групног и индивидуалног рада примерени могућностима ученика, методе - дијалогска, текстуално-графичке демонстрације и самосталних радова ученика, средства - уџбеници, приручници, разне врсте текстова и графичких приказа, графофолије, плоче и касете, наставни и други филмови, радио и телевизијске емисије и сл.). Избор одређених наставних облика, метода, поступака и средстава условљен је, пре свега, наставним садржајем и циљевима (образовним, васпитним и функционалним), које треба остварити на једном часу српског језика и књижевности. У односу на досадашњи, овај програм доноси извесне промене и новине, које треба имати у виду приликом планирања (глобалног и оперативног) и реализације предвиђених задатака и садржаја. Посебно су значајне ове промене и новине у програму: измењен је недељни и годишњи фонд часова у свим разредима средњих стручних школа као и начин расподеле предвиђеног годишњег фонда часова на поједине сегменте програма; обезбеђен је адекватнији однос између часова обраде и других типова часова: кориговани су циљ и задаци наставе; измењени су структура и садржаји подручја књижевност и језик; у програм је укључен садржај из проучавања књижевног дела. Уведена је област лектире, укључени су нови аутори и наслови; одређени	ради бољег разумевања и успешнијег проучавања уметничких текстова; - оспособљавање ученика да се поуздано служе стручном литературом и другим изворима сазнања; - ширење сазнајног видика ученика и подстицања на критичко мишљење и оригинална гледишта; - васпитавање у духу општег хуманистичког прогреса и на начелу поштовања, чувања и богаћења културне и уметничке баштине, цивилизацијских тековина и материјалних добара у оквирима југословенске и светске заједнице; - увођење ученика у проучавање језика као система; - развијање језичког сензибилитета и изражајних способности ученика; - оспособљавање ученика да теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењују у пракси; - васпитавање у духу језичке толеранције према другим језицима и варијантним особеностима српског језика; - развијање умења у писменом и усменом изражавању; - подстицање ученика на усавршавање говорења, писања
--	--	--	--	--

			су основни књижевнотеоријски појмови који се усвајају током обраде одговарајућих дела: створени су предуслови за креативно испољавање наставника и прилагођавање васпитно-образовног рада различитим ситуацијама у пракси, као и за појачавање стваралачке сарадње наставника и ученика.	и читања, као и неговање културе дијалога; - оспособљавање ученика да се успешно служе разним облицима казивања и одговарајућим функционалним стиливима у различитим говорним ситуацијама; - подстицање и развијање трајног интересовања за нова сазнања, образовање и оспособљавање за стално самообразовање.
--	--	--	---	---

Наставни предмет – Енглески језик

Недељни фонд часова – 3

Годишњи фонд часова – 108

Редни број теме	Програмски садржаји	Број часова	Начин остваривања програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	Из живота младих, мода	6	Ефикасност остваривања свих задатака наставе страних језика условљена је интензивним учешћем сваког ученика у васпитно-образовном процесу и његовом пуном мотивисаношћу за рад. Ово се може постићи коришћењем одговарајућих наставних средстава и форми рада (АВ средства и најразноврснији аутентични материјал који је у складу са програмом). Слушање и говор представљају наизменичне активности у споразумевању, штога је важно да сваки ученик добро савлада. То се постиже разгранатим системом вежби, почев од припремања дијалога, спонтане конверзације, дијалогских облика усмереног и слободног разговора, вођења интервјуа, репродуковања и разликовања било ког одслушаног или прочитаног текста, оспособљавања за преношење и тумачење порука.	Циљ наставе страног језика јесте стицање, проширивање и продубљивање знања и умења у свим језичким активностима, упознавање културног наслеђа, отвореног на датом страном језику.
2.	Стереотипови: о Енглезима, Србима и другим народима; открића	8		- Задаци су да ученици: - негују правилан изговор
3.	Осећања; празници, обичаји наши и народа света	7		- разумевају говор и спонтано се изражавају у оквиру тема из свакодневног живота
4.	Економија: посао, администрација, рад у иностранству	13		- овладају техником читања и разумеју сложеније језичко-стилске структуре у тексту
5.	Здравље, храна, исхрана, здрав живот	8		- развијају способности правилног писменог изражавања
6.	Значајна открића, животна средина	9		- стичу општу културу и развијају међукултурну сарадњу и толеранцију, моралне, радне и естетске вредности
7.	Из живота младих: забава, филмови, интернет, музика, поезија	7		- оспособе се за даље образовање
8.	Путовања: туризам, животињски свет	14		
9.	Новац и финансије	16		
10.	Књиге, уметност, образовање	20		

Наставни предмет – Социологија

Недељни фонд часова – 2

Годишњи фонд часова - 72

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	Предмет социологије	8	Ради реализације предвиђених садржаја, битно је да ученици разумеју у чему је специфичност социолошког приступа друштву. То подразумева дефинисање основних облика сазнања о друштву, социолошких оријентација, теоријских и сазнајних циљева социологије, као и техника истраживања. Циљ је да ученици уоче сличности и разлике наведених становишта и ниво њихове применљивости. Наставницима се препоручује да са ученицима продискутују о специфичностима ових приступа, као и да предавања илуструју примерима конкретних социолошких истраживања или им омогуће да у оквирима школе организују интерно социолошко истраживање на неку од тема за коју су заинтересовани (нпр. ставови младих о квалитету нашег образовног система; млади и слободно време; проблем наркоманије у школама...). У оквиру ове тематске целине потребно је посебно објаснити појам модерности, и то, с циљем да ученици уоче разлике између традиционалног, модерног и савременог друштва и да се подстакну да, по угледу на теоријску концептуализацију овог појма, сами пронађу синонине за савремено друштво и продискутују о његовим	-Развијање способности за улогу одговорног грађанина, за живот и ућешће у демократски уређеном и хуманом друштву; -усвајање вредности и формирање вредносног система у складу са универзалним вредностима правде, истине, слободе, поштења и личне одговорности; - развијање личног и националног идентитета у духу мултикултурализма, поштовања - унапређење и проширење опште културе;
2.	Природа, човек и друштво	12		
3.	Структура и организација друштва	18		
4.	Промене и развој друштва	5		
5.	Култура и друштво	29		

			противуречностима: постигнућима и проблемима истовремено, а све то у оквирима социолошког дискурса. Природа садржаја овог предмета омогућава коришћење различитих облика рада и наставних метода, које ангажују ученике и повећавају њихову заинтересованост. Коришћењем интерактивних метода у презентовању одређених тематских области и појмова ученике треба подстакнути да критички промисле властита, односно лична и социјална искуства и интерпретирају их у социолошком кључу - на начин који доприноси њиховом бољем разумевању актуелних социјалних процеса унутар српског и ширег глобалног друштвеног контекста.	
--	--	--	---	--

Наставни предмет – Физичко васпитање

Седмични фонд часова – 2

Годишњи фонд часова - 72

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	АТЛЕТИКА – МЕРЕЊЕ ПСИХОФИЗИЧКИХ СПОСОБНОСТИ	31	Програм физичког васпитања за гимназије је наставак програма физичког васпитања у основној школи, стим што је усмерен на још интензивније остваривање индивидуалних и друштвених потреба у области физичке културе. Ради тога , овај програм заснован је на индивидуализацији процеса физичког васпитања: - обезбеђује повезивање знања са животом и праксом и каснијим опредељењима ученика; - заснован је на изборној настави за коју се ученици опреселепрема свом афинитету и потребама; - обавезује школу на остваривање одређених задатака у овој области	Циљ физичког васпитања је да се разноврсним и систематским моторичким активностима, у повезаности са осталим васпитно – образовним подручјима, допринесе интегралном развоју личности ученика (когнитивном,афективном, моторичком), развоју моторичких способности, стицању, усавршавању и примени моторичких умења, навика и неопходних теоријских знања у свакодневним и специфичним условима живота и рада.
2.	СПОРТСКА ГИМНАСТИКА: ВЕЖБЕ НА СПРАВАМА И ТЛУ	14	Садржаји програма усмерени су на: - развијање физичких способности - спортско - техничко образовање - повезивање физичког васпитања са животом и радом. ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА • На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе / учења, планом рада и начинима оцењивања; • Током реализације часова физичког васпитања давати информације о томе које	Задаци наставе физичког васпитања су: - подстицање раста и развоја и утицање на правилно држање тела (превенција постуралних поремећаја); - развој и усавршавање моторичких способности и теоријских знања неопходних самостални рад на њима; - стицање моторичких
	<i>Трчање</i>			
	<i>Скокови</i>			
	<i>Бацање</i>			
	<i>1. Вежбе на тлу</i>			
	<i>2. Прескок</i>			
	<i>3. Кругови</i>			
	<i>4. Разбој</i>			
	<i>5. Вратило</i>			
	<i>6. Греда</i>			
	<i>7. Коњ са хватаљкама</i>			

3.	СПОРТСКА ИГРА (по избору)	27	вежбе позитивно утичу на статус њиховог организма, с обзиром на карактеристике њихове професије, а које негативно утичу на здравље; - Ученици који похађају четворогодишње стручне школе далеко су више оптерећени у редовном образовању практичном и теоријском наставом од осталих ученика. Због тога је физичко васпитање, у овим школама, значајно за активан опоравк ученика, компензацију и релаксацију с обзиром на њихова честа статичка и једнострана оптерећења. Теоријска знања из области физичких активности су од великог значаја за укупним бављењем физичким вежбама. Предмет се реализује кроз следеће облике наставе: - теоријска настава - мерење и тестирање - практична настава Одељење се не дели приликом реализације; Настава се изводи фронтално и по групама, у зависности од карактера методске јединице која се реализује. Уколико је потребно, нарочито за вежбе из корективне гимнастике, приступ је индивидуалан. Теоријска настава се реализује у учионици или у сали, истовремено са практичном наставом; Практична настава реализује се на спортском вежбалишту (сала, спортски отворени терени, базен, клизалиште, скијалиште). <u>Препоруке за реализацију наставе</u> Настава се реализује у циклусима који трају приближно 10-12 часова (узастопних). Наставнику физичког васпитања је остављено да, зависно од потреба, прецизира трајање сваког циклуса, као и редослед њиховог	умења (вештина) и теоријских знања неопходних за њихово усвајање; - проширење и продубљавање интересовања које су ученици стекли у основној школи и потпуније сагледавање спортске гране, за коју показују посебан интерес; - усвајање знања ради разумевања значаја и суштине физичког васпитања дефинисаних општим циљем овог предмета (васпитно-образовног подручја); - мотивација ученика за бављење физичким активностима и формирање позитивних психо-социјалних образаца понашања; - оспособљавање ученика да стечена умења, знања и навике користе у свакодневним условима живота и рада.
----	---------------------------	----	--	---

			садржаја. Садржај циклуса је: - за проверу нивоа знања на крају школске године – један; - за атлетику – један; - за гимнастику: вежбе на справама и тлу – један - за спорт по избору ученика – два; - за повезивање физичког васпитања са животом и радом – један. <u>Начин остваривања програма</u> Садржаји програма усмерени су на: развијање физичких способности; спорско-техничко образовање; повезивање физичког васпитања са животом и радом. Годишњи план, програм и распоред кросева, такмичења, зимовања и других облика рада утврђује се на почетку школске године на наставничком већу, на предлог стручног већа наставника физичког васпитања. Стручно веће наставника физичког васпитања, самостално, одређује редослед обраде појединих садржаја програма и циклуса. Часови у току недеље треба да буду распоређени у једнаким интервалима, не могу се одржавати као блок часови. Настава се не може одржавати истовремено са два одељења ни на спортском терену ни у фискултурној сали. У свим разредима настава физичког васпитања се реализује одвојено за ученике и одвојено за ученице, а само у школама које имају по два паралелна објекта за физичко васпитање дозвољена је истовремена реализација часа.	
--	--	--	--	--

Наставни предмет – Математика

Седмични фонд часова – 3

Годишњи фонд часова – 108

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	Полиедри	15	У обради ових садржаја (у ствари, продубљивању и допуњавању знања која о њима ученици већ имају) значајно је да ученици већ усвојене основне појмове и чињенице просторне геометрије умеју успешно да примењују у решавању задатака (не много сложених), укључујући и оне практичне природе (одређивање запремине модела неког геометријског тела, конкретне грађевине или предмета, ако унапред нису дати неопходни подаци и сл.). Ученици треба да "виде" да се изучавања својства просторних фигура широко користе у пракси, астрономији, физици, хемији и др. Посебну пажњу треба посветити даљем развијању логичког мишљења и просторних представа ученика, чему у извесној мери може допринети разумно позивање на очигледност, коришћење модела (па и приручних средстава) и правилно скицирање просторних фигура. Поред даљег рада на усавршавању технике рачунања и трансформација израза, корисно је повремено од ученика захтевати да дају процену резултата рачунског задатка. Низом задатака може се илустровати и чињеница да је често рационалније и боље прво наћи решење задатка у "општем облику", па онда замењивати дате податке. Мада у програму је експлицитно наведено, може се као задатак дати одређивање односа површина и односа запремина сличних полиедара и сличних обртних тела, а такође и одређивање полупречника уписане или описане	Циљ - стицање математичких знања и умења неопходних за разумевање законитости у природи и друштву, за примену у свакодневном животу и пракси, као и за успешно настављање образовања; -развијање менталних способности ученика, позитивних особина личности и научног погледа на свет. Задаци- стицање знања неопходних за разумевање квантитативних и просторних односа; -стицање опште математичке културе и схватање места и значаја математике у прогресу цивилизације; -оспособљавање ученика за успешно настављање образовања и изучавање других области у којима се математика примењује; -допринос формирању и развијању научног погледа на свет; -допринос радном и политехничком образовању
2.	Обртна тела	12		
3.	Низови	12		
4.	Аналитичка геометрија	34		
5.	Елементи привредне и финансијске математике	35		

		сфере одређеном геометријском телу. Обрасци за површину и запремину лопте и њених делова не морају се изводити. Вектори. - Основно у овој теми је да ученици упознају дефиницију и смисао скаларног, векторског и мешовитог производа вектора, као и координате вектора. Од посебног је значаја координатна интерпретација скаларног, векторског и мешовитог производа и њихова примена (одређивање угла између два вектора, израчунавање површине и запремине фигура, неке примене у физици и др.). Аналитичка геометрија у равни. - Основни циљ у реализацији ове теме јесте да ученици схвате суштину координатног метода и његову ефикасну примену. Посебно, на основу својстава праве и кривих линија другог реда, ученици треба да умеју формирати њихове једначине и испитивати међусобне односе тих линија. Потребно је указати и на целисходну примену аналитичког апарата при решавању одређених задатака из геометрије. (Видети и текст који следи), Елементи линеарне алгебре и линеарног програмирања¹⁵⁾. - У оквиру ове теме ученици треба да продубе и прошире знање о системима линеарних једначина са две непознате, а затим да упознају линеарну неједначину са две непознате, системе линеарних неједначина са две непознате (све то уз графичку интерпретацију) и да упознају суштину проблема линеарног програмирања (решавањем карактеристичних примера). Ови садржаји пружају могућност за повезивање раније стечених знања о једначинама, неједначинама и неким геометријским појмовима.	ученика; -развијање логичког мишљења и закључивања, апстрактног мишљења и математичке интуиције; -допринос изграђивању позитивних особина личности као што су: упорност, систематичност, уредност, тачност, одговорност, смисао за самосталан рад, критичност; -даље оспособљавање ученика за коришћење стручне литературе и других извора знања.
--	--	--	---

Наставни предмет – Основи економије

Недељни фонд часова – 2

Годишњи фонд часова – 72

(2 часа недељно, 72 часа годишње)

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
РОБНИ ПРОИЗВОЂАЧ И ЊЕГОВА РЕПРОДУКЦИЈА	Појам робног произвођача Карактер фактора производње у робној привреди Радна снага као роба Појам капитала Комбиновање чинилаца производње у савременом друштву (производна функција) Производња вредности и њене карактеристике у робној привреди Тајна настајања вишка вредности и његова суштина Појам и нужност акумулације у робној привреди Појам акумулације капитала Акумулација капитала и органски састав капитала Облици акумулације капитала Појам обрта и кружног кретања фактора производње (капитала) у робној привреди Трошкови производње и цена коштања робног произвођача	22	Циљ наставе предмета основи економије је стицање знања о основним економским принципима и законима, формирање ставова и овладавање вештинама које допринесе развоју економског начина размишљања као и подршка стицању компетенција значајних за свакодневни живот и даљи професионални развој уз примену концепта одрживог развоја. Задаци наставе основа економије су да ученици:	Програмски садржаји су организовани у тематске целине за које је наведен оквирни број часова за реализацију. Наставницима је дата могућност да могу мењати број часова појединих тема (до 20%). Програм предмета основи економије својим садржајем обухвата основне економске категорије савремене робне привреде, основне економске законе и механизам робне производње, као и економску структуру савременог друштва. Програм предмета конципиран је према потреби сумирања и сагледавања квалитативно нових садржаја економске стварности наше земље. У току остваривања програмских садржаја треба обухватити и све важне промене у економској стварности наше земље да би настава добијала што више у актуелности и да се ученици заинтересују за истраживање економског амбијента у

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	Различити мотиви пословања робног произвођача (профит, добит, доходак) Показатељи пословног успеха робног произвођача Појам и суштина профита и профитне стопе Показатељи пословног успеха у условима савремене привреде		– унапреде сарадњу са другима, као и способности за тимски рад; – примењују стечена знања и вештине при доношењу одлука и решавању проблема из свакодневног живота; – унапреде способности за прикупљање, анализу, организацију, критичку процену, примену и преношење информација релеватних за живот човека; – унапреде стратегије и технике успешног учења и развију самоефикасно ст и позитивне ставове према учењу и образовању током целог живота; – унапреде способност	коме живе, али и за светску привреду проучавајући правила и облике, као и начин функционисања међународних економских односа. Питањима девизног курса и међународних финансија треба посветити једнако дужну пажњу, тим пре што су у данашње време међународна финансијска кретања вишеструко обимнија од размене робе. Наставник, при изради оперативних планова, дефинише степен прораде садржаја и динамику рада, водећи рачуна да се не наруши целина наставног програма, односно да свака тема добије адекватан простор и да се планирани циљеви и задаци предмета остваре. При томе, треба имати у виду да формирање ставова и вредности, као и овладавање вештинама представља континуирани процес и резултат је кумулативног дејства целокупних активности на часовима што захтева већу партиципацију ученика, различита методска решења и различите изворе информација, као и многобројне примере из праксе, којима се илуструје дата проблематика.
НАЦИОНАЛНИ ДОХОДАК КАО МАТЕРИЈАЛНА ОСНОВА РАСПОДЕЛЕ У САВРЕМЕНОЈ ПРИВРЕДИ	Различити својински облици и доходи у савременој робној привреди Најамнина као облик дохотка радничке класе Суштина најамнине и облици плаћања радне снаге Утицај државе и колективних уговора на кретање најамнине Различити облици пласмана капитала и њихови доходи Индустријски капитал и индустријски профит Присвајање профита од стране индустријских капиталиста Просечан профит као унутрашња правилност присвајања пр офита	30		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	Екстра профит – присвајање профита од појединачног произвођача Трговачки капитал и трговачки профит Појам, значај и функција трговачког капитала Карактер трговачког профита и начин његовог присвајања Трошкови промета, њихов карактер и начин надокнађивања Зајмовни капитал и камате Појам и основне функције зајмовног капитала Камата као доходак од зајмовног капитала Банкарски капитал и банкарска добит Акцијски капитал и дивиденда Појам и основне функције акцијског капитала Дивиденда као доходак од акцијског капитала Врсте и значај хартија од вредности Промет хартија од вредности Земљишни капитал и земљишна рента Појам и основне		аргументације сопствених ставова и критичког мишљења; – негују интелектуалну радозналост и стваралачко мишљење; – разумеју концепт одрживог развоја и значај привредних ресурса, усвоје економске принципе и примењују их у свакодневном животу ; – развију ставове и вредности значајне за живот у савременом мултикултуралном и демократски уређеном друштву засноване на поштовању људских права, толеранцији, солидарности, уважавању различитости и родне	Садржај предмета Основи економије има природну везу са садржајима других предметима као што су српски језик, историја, математика, пословна економија. Ученицима треба стално указивати на ту везу, и по могућности, са другим наставницима организовати тематске часове. Осим тога, ученицима треба указивати и на везу са предметима које ће тек изучавати као што су економска географија, монетарна економија и банкарство, статистика. На тај начин знања, ставови, вредности и вештине стечене у оквиру наставе основа економије добијају шири смисао и доприносе остваривању општих образовних и васпитних циљева, посебно оних који се односе на унапређивање когнитивног, емоционалног и социјалног развоја ученика. Садржаје програма је неопходно реализовати савременим наставним методама и средствима. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна литература, интернет,

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	карактеристике земљишног капитала Појам и суштина земљишне ренте Основни облици ренте у савременом друштву		равноправности.	часописи, уџбеници), визуелно опажање, поређење и успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; презентацију својих радова и групних пројеката и ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију. Праћење напредовања ученика се одвија на сваком часу, свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а оцењивање ученика се одвија у складу са Правилником о оцењивању. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању задатака предмета, као и напредак других ученика уз одговарајућу аргумен тацију.
ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ПРОЦЕСА РЕПРОДУКЦИЈЕ У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ	Основна обележја развоја савременог друштва у условима техничко-технолошке револуције Настајање нове поделе рада Основне карактеристике производне и тржишне структуре савремене робне тржишне привреде Концентрација и централизација капитала и производње Појам и основне карактеристике државног монополистичког капитализма Појам и основне карактеристике привреде прелазног периода Основне карактеристике и захтеви високоразвијене технике и технологије савременог друштва Основне карактеристике и захтеви крупне	20		Приликом оцењивања процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа и писмене провере постигнућа у складу са програмом

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	капиталистичке робне привреде Карактеристике процеса подруштвљавања Појам и основне специфичности прелазног транзиционог периода Промене у економској структури савременог друштва и на стајање мешовите привреде Карактеристике и правилности одвијања процеса друштвене репродукције у привреди прелазног (транзиционог) периода.			наставног предмета. Ученик се оцењује и на основу активности и ученикових продуката рада, а нарочито: излагања и представљања, учешћа у дебати и дискусији, писања есеја, домаћих задатака, учешћа у различим облицима групног рада, рада на пројектима.

Методичко упутство за реализацију наставних садржаја

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
РОБНИ ПРОИЗВОЂАЧ И ЊЕГОВА РЕПРОДУКЦИЈА	22	Програмски садржаји су организовани у тематске целине за које је наведен оквирни број часова за реализацију. Наставницима је дата могућност да могу мењати број часова појединих тема (до 20%). Програм предмета основи економије својим садржајем обухвата основне економске категорије савремене робне привреде, основне економске законе и механизам робне производње, као и економску структуру савременог друштва. Програм предмета конципиран је према потреби сумирања и сагледавања квалитативно нових садржаја економске стварности наше земље. У току остваривања програмских садржаја треба обухватити и све важне промене у економској стварности наше земље да би настава добијала што више у актуелности и да се ученици заинтересују за истраживање економског амбијента у коме живе, али и за светску привреду проучавајући правила и облике, као и начин функционисања међународних економских односа. Питањима девизног курса и међународних финансија треба посветити једнако дужну пажњу, тим пре што су у данашње време међународна финансијска кретања вишеструко обимнија од размене робе. Наставник, при изради оперативних планова, дефинише степен прораде садржаја и динамику рада, водећи рачуна да се не наруши целина наставног програма, односно да свака тема добије адекватан простор и да се планирани циљеви и задаци предмета остваре. При томе, треба имати у виду да формирање ставова и вредности, као и овладавање вештинама представља континуирани процес и резултат је кумулативног дејства целокупних активности на часовима што захтева већу партиципацију ученика, различита методска решења и различите изворе информација, као и многобројне примере из праксе, којима се илуструје дата проблематика.	
НАЦИОНАЛНИ ДОХОДАК КАО МАТЕРИЈАЛНА ОСНОВА РАСПОДЕЛЕ У САВРЕМЕНОЈ ПРИВРЕДИ	30		
ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ПРОЦЕСА РЕПРОДУКЦИЈЕ У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ	20		

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
		Садржај предмета Основи економије има природну везу са садржајима других предметима као што су српски језик, историја, математика, пословна економија. Ученицима треба стално указивати на ту везу, и по могућности, са другим наставницима организовати тематске часове. Осим тога, ученицима треба указивати и на везу са предметима које ће тек изучавати као што су економска географија, монетарна економија и банкарство, статистика. На тај начин знања, ставови, вредности и вештине стечене у оквиру наставе основа економије добијају шири смисао и доприносе остваривању општих образовних и васпитних циљева, посебно оних који се односе на унапређивање когнитивног, емоционалног и социјалног развоја ученика. Садржаје програма је неопходно реализовати савременим наставним методама и средствима. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна литература, интернет, часописи, уџбеници), визуелно опажање, поређење и успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; презентацију својих радова и групних пројеката и ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију. Праћење напредовања ученика се одвија на сваком часу, свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а оцењивање ученика се одвија у складу са Правилником о оцењивању. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању задатака предмета, као и напредак других ученика уз одговарајућу аргументацију. Приликом оцењивања процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим	

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
		врстама текстова. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа и писмене провере постигнућа у складу са програмом наставног предмета. Ученик се оцењује и на основу активности и ученикових продуката рада, а нарочито: излагања и представљања, учешћа у дебати и дискусији, писања есеја, домаћих задатака, учешћа у различим облицима групног рада, рада на пројектима.	

Наставни предмет – Рачуноводство

Недељни фонд часова – 1+1

Годишњи фонд часова –

(1+1 часа недељно, 36+36 часова годишње)

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
ЈЕДНООБРАЗНО КЊИГОВОДСТВО	Појам и задаци	(2)	Циљ наставе предмета рачуноводство је развијање функционалне рачуноводствене писмености, стицање знања, овладавање вештинама, изградња вредносних ставова који оспособљавају ученике да користе рачуноводствена знања и умења у свакодневном животу, да заинтересује ученике за даљи професионални развој у складу са сопственим потребама и интересима, да развијају своју личност и потенцијале у одговорну,	Програмски садржаји рачуноводства дати су у виду наставних целина – тема. За наставне целине дат је оквирни број часова, који наставнику треба да сугеришу обим, дубину и начин интерпретације сваке целине. Тај фонд часова има оријентациони карактер и треба га усклађивати са конкретном ситуацијом у разреду и одређеном наставном целином. Структуру теорије и вежбе треба посматрати у дужем временском периоду и уклопити је у укупну структуру часова. Програм предмета рачуноводство својим садржајем обухвата основна правила, принципе, законитости књиговодства и рачуноводства, као и евиденцију пословања производних и трговинских привредних субјеката и банака. Наведени садржаји поред основног теоријског приступа поседују и активан приступ усмерен ка овладавању практичних вештина рачуноводног
КОНТНИ ОКВИР	Појам и врсте Принципи Законски прописи	(2)		
СПЕЦИФИЧНОСТИ КЊИГОВОДСТВА ЗА ДРУГА ПРАВНА ЛИЦА	Специфичности књиговодства и пословних књига у државним органима – царини	(2)		
ЕВИДЕНЦИЈА СТАЛНИХ СРЕДСТАВА	Појам, врсте и вредности сталних средстава Пословне књиге сталних-основних средстава Амортизација Прибављање сталних – основних средстава и извори финансирања Отуђивање сталних – основних средстава	(9+10)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	штете на сталним – основним средствима Ревалоризација сталних – основних средстава Вежбе: примери евиденције сваког вида прибављања и отуђивања сталних основних средстава		аналитичну, систематичну, прецизну, комуникативну, професионално активну личност. Задаци наставе су да ученици: – развију	евидентирања пословања. Овако конципиран програм даје велику креативну слободу наставницима и ученицима да га, у складу са могућностима, реализују. Наставник, при изради оперативних планова, дефинише степен прораде садржаја и динамику рада, водећи рачуна да свака тема добије адекватан простор и да се планирани циљеви и задаци предмета остваре. При томе, треба имати у виду да формирање ставова и вредности, као и овладавање вештинама представља континуирани процес и резултат је кумулативног дејства целокупних активности на часовима што захтева већу партиципацију ученика, различита методска решења и различите изворе информација, као и многобројне примере из праксе, којима се илуструје дата проблематика.
ЕВИДЕНЦИЈА НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА И ПОТРАЖИВАЊА	Евиденција новчаних средстава на жиро-рачуну Евиденција новчаних средстава у благајни Хартије од вредности – инструменти плаћања Отворени акредитиви и средства издвојена за исплату чекова Краткорочна потраживања из пословања Вежбе: примери књижења на контима класе 2 – Краткорочна потраживања, пласмани и готовина	(4+6)	функционалну рачуноводствену писменост и комуницирају коришћењем рачуноводствених термина; – развију способности и умећа тачности, уредности, правовремености, прецизности, јасности, систематичности, упорности, поступност и; – примењују стечена знања и вештине тумачења економских промена	Садржај предмета рачуноводство је у корелацији са садржајима других предмета као што су српски језик, историја, математика, нарочито пословна економија. Осим тога, ученицима треба указивати и на везу са предметима које ће тек изучавати као што су
ЕВИДЕНЦИЈА КРАТКОРОЧНИХ ОБАВЕЗА	Обавезе према добављачима Обавезе по издатим хартијама од вредности Остале краткорочне обавезе	(2+4)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	Вежбе: примери књижења краткорочних обавеза – класа 4 (група 42)		у предузећу; – унапреде сарадњу са другима, као и способности за тимски рад;	монетарна економија и банкарство, статистика. На тај начин знања, ставови, вредности и вештине стечене у оквиру наставе рачуноводства добијају шири смисао и доприносе остваривању општих образовних и васпитних циљева, посебно оних који се односе на унапређивање когнитивног, емоционалног и социјалног развоја ученика. Наставник, уз примену интерактивне наставе, развија заинтересованост за предметне садржаје и усмерава ученике на самосталност у организацији активности и изради пројеката. Реализација садржаја програма пружа могућност за примену бројних савремених наставних метода и употребу информационих технологија. Избор наставних метода зависи од циља и задатка наставног часа, способности ученика, расположивих наставних средстава и учила. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна литература, интернет, часописи, уџбеници), визуелно опажање,
ЕВИДЕНЦИЈА ЗАЛИХА	Евиденција набавке и трошења материјала Евиденција ситног инвентара Евиденција робе Вежбе: примери књижења набавке и трошења материјала, ситног инвентара и робе у финансијском књиговодству	(6+6)	– стекну навике и умешност прикупљања и коришћења релевантних информација у различитим изворима знања (стручна литература, Интернет, уџбеник); – унапреде способности за обраду података, њихову анализу, критичку процену и примену и даље преношење и пружање информација корисницима;	
ЕВИДЕНЦИЈА РАСХОДА И ПРИХОДА	Евиденција трошкова Трошкови материјала, ситног инвентара, горива и енергије, амортизације, резервисања и остали материјални трошкови Трошкови зарада и накнада зарада Трошкови производних услуга Нематеријални трошкови Непословни и ванредни расходи Евиденција прихода: финансирање из јавних прихода, фак турисани приходи од обављања делатности,	(4+4)	– управљају сопственим ресурсима времена, знања и доносе исправне одлуке на основу аргумената;	

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	финансијски приходи, непословни и ванредни приходи Вежбе: примери евиденције расхода – трошкова и евиденције прихода (класа 5 и класа 6)		– примењују стечена знања и вештине при доношењу одлука и решавању проблема из свакодневног живота у новим и непознатим условима;	поређење и успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; презентацију својих радова и групних пројеката и ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију.
ОБРАЧУН И ЕВИДЕНЦИЈА РЕЗУЛТАТА	Обрачун и књижење пословног успеха код других правних лица са специфичностима обрачуна код државних органа Вежбе: примери обрачуна укупног прихода, надокнађивање расхода са специфичностима обрачуна код државних органа (царина)	(4+4)	– унапреде стратегије и технике успешног учења и развију самоефикасно ст и позитивне ставове према учењу и образовању током целог живота; – унапреде способност аргументације сопствених ставова, логичког, апстрактног и критичког мишљења и закључивања;	Праћење напредовања ученика се одвија на сваком часу, свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а оцењивање ученика се одвија у складу са Правилником о оцењивању. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању задатака предмета, као и напредак других ученика уз одговарајућу аргументацију.
ПЕРИОДИЧНИ И ГОДИШЊИ РАЧУН	Периодични рачун – потреба састављања и делови које садржи Годишњи рачун – потреба и радње које претходе изради годишњег рачуна Вежбе: примери попуњавања образаца биланса стања и биланса успеха за друга правна лица НАПОМЕНА: У сваком полугодишту првог, другог и	(1+2)	– негују интелектуалну радозналост и стваралачко мишљење; – развију свест о сопственим знањима и	Приликом оцењивања процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа и писмене провере постигнућа у складу са програмом наставног предмета. Ученик се оцењује и

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	трећег разреда обавезно радити један писмени задатак.		способностима и даљој професионалној оријентацији.	на основу активности и ученикових продуката рада, а нарочито: излагања и представљања, учешћа у дебати и дискусији, писања есеја, домаћих задатака, учешћа у различим облицима групног рада, рада на пројектима. НАПОМЕНА: На часовима вежби рачуноводства одељење се дели на две групе. <u>У сваком полугодишту првог, другог и трећег разреда обавезно радити један писмени задатак.</u>

Методичко упутство за реализацију наставних садржаја

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
ЈЕДНООБРАЗНО КЊИГОВОДСТВО	(2)	Програмски садржаји рачуноводства дати су у виду наставних целина – тема. За наставне целине дат је оквирни број часова, који наставнику треба да сугеришу обим, дубину и начин интерпретације сваке целине. Тај фонд часова има оријентациони карактер и треба га усклађивати са конкретном ситуацијом у разреду и одређеном наставном целином. Структуру теорије и вежбе треба посматрати у дужем временском периоду и уклопити је у укупну структуру часова. Програм предмета рачуноводство својим садржајем обухвата основна правила, принципе, законитости књиговодства и рачуноводства, као и евиденцију пословања производних и трговинских привредних субјеката и банака. Наведени садржаји поред основног теоријског приступа поседују и активан приступ усмерен ка овладавању практичних вештина рачуноводственог евидентирања пословања. Овако конципиран програм даје велику креативну слободу наставницима и ученицима да га, у складу са могућностима, реализују. Наставник, при изради оперативних планова, дефинише степен прораде садржаја и динамику рада, водећи рачуна да свака тема добије адекватан простор и да се планирани циљеви и задаци предмета остваре. При томе, треба имати у виду да формирање ставова и вредности, као и овладавање вештинама представља континуирани процес и резултат је кумулативног дејства целокупних активности на часовима што захтева већу партиципацију ученика, различита методска решења и различите изворе информација, као и многобројне примере из праксе, којима	
КОНТНИ ОКВИР	(2)		
СПЕЦИФИЧНОСТИ КЊИГОВОДСТВА ЗА ДРУГА ПРАВНА ЛИЦА	(2)		
ЕВИДЕНЦИЈА СТАЛНИХ СРЕДСТАВА	(9+10)		
ЕВИДЕНЦИЈА НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА И ПОТРАЖИВАЊА	(4+6)		
ЕВИДЕНЦИЈА КРАТКОРОЧНИХ ОБАВЕЗА	(2+4)		
ЕВИДЕНЦИЈА ЗАЛИХА	(6+6)		
ЕВИДЕНЦИЈА РАСХОДА И ПРИХОДА	(4+4)		
ОБРАЧУН И ЕВИДЕНЦИЈА РЕЗУЛТАТА	(4+4)	Наставник, при изради оперативних планова, дефинише степен прораде садржаја и динамику рада, водећи рачуна да свака тема добије адекватан простор и да се планирани циљеви и задаци предмета остваре. При томе, треба имати у виду да формирање ставова и вредности, као и овладавање вештинама представља континуирани процес и резултат је кумулативног дејства целокупних активности на часовима што захтева већу партиципацију ученика, различита методска решења и различите изворе информација, као и многобројне примере из праксе, којима	
ПЕРИОДИЧНИ И ГОДИШЊИ РАЧУН	(1+2)		

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
		се илуструје дата проблематика. Садржај предмета рачуноводство је у корелацији са садржајима других предмета као што су српски језик, историја, математика, нарочито пословна економија. Осим тога, ученицима треба указивати и на везу са предметима које ће тек изучавати као што су монетарна економија и банкарство, статистика. На тај начин знања, ставови, вредности и вештине стечене у оквиру наставе рачуноводства добијају шири смисао и доприносе остваривању општих образовних и васпитних циљева, посебно оних који се односе на унапређивање когнитивног, емоционалног и социјалног развоја ученика. Наставник, уз примену интерактивне наставе, развија заинтересованост за предметне садржаје и усмерава ученике на самосталност у организацији активности и изради пројеката. Реализација садржаја програма пружа могућност за примену бројних савремених наставних метода и употребу информационих технологија. Избор наставних метода зависи од циља и задатка наставног часа, способности ученика, расположивих наставних средстава и учила. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна литература, интернет, часописи, уџбеници), визуелно опажање, поређење и успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; презентацију својих радова и групних пројеката и ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију. Праћење напредовања ученика се одвија на сваком часу, свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а оцењивање ученика се одвија у	

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
		складу са Правилником о оцењивању. Ученике треба оспособљавати и охрабрити да процењују сопствени напредак у остваривању задатака предмета, као и напредак других ученика уз одговарајућу аргументацију. Приликом оцењивања процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа и писмене провере постигнућа у складу са програмом наставног предмета. Ученик се оцењује и на основу активности и ученикових продуката рада, а нарочито: излагања и представљања, учешћа у дебати и дискусији, писања есеја, домаћих задатака, учешћа у различим облицима групног рада, рада на пројектима. НАПОМЕНА: На часовима вежби рачуноводства одељење се дели на две групе. <u>У сваком полугодишту првог, другог и трећег разреда обавезно радити један писмени задатак.</u>	

Наставни предмет –Право
Недељни фонд часова – 2
Годишњи фонд часова – 72

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	Друштвене норме	5	Градиво III разреда обухвата материју која представља увод у изучавање предмета, као и материју уставног права. Концепција предмета омогућава ученицима стицање општих знања о држави, праву, правним нормама, правним актима и другим основним правним појмовима. На тај начин омогућава се даље изучавање права. Током изучавања ових појмова, иако се не обрађују детаљно, могуће је њихово повезивање са позитивним правом и савременом праксом. У првом делу градива ученици се упознају са основним појмовима о нормама као правилима понашања људи у друштву, неопходним за очување тог друштва. Поред усвајања појмова друштвене и правне норме, морала и обичаја, ученици морају схватити значај ових норми у свакој друштвеној заједници. Проучавањем суштине правне норме ученицима се омогућава савлађивање конкретне правне регулативе и указује на значај правне државе. Избор наставних метода зависи од процене самог наставника. Комбинацијом монолошке и дијалошке методе, с обзиром на предзнања ученика и потребу развијања логичког мишљења и закључивања могуће је постићи оптималне резултате. Усмено излагање мора се илустровати примерима из праксе и позитивног права. Могуће је користити	Циљ наставе предмета УСТАВНО И ПРИВРЕДНО ПРАВО је овладавање основним појмовима о држави и праву као нужном претпоставком за усвајање посебних правних садржаја, стицање елемената политичке културе и знања о демократском уређењу, положају грађана, његовом учешћу у вршењу власти и политичком животу уопште, као и стицање основних знања о привредном праву. Задаци наставе уставног и привредног права су: - проучавање суштине правне норме и њеног значаја; - упознавање ученика са повезаношћу државе и права; - развијање способности ученика за правилно примењивање правних норми уз савладавање радњи примене и тумачења права; - упознавање ученика са основама правног система СРЈ; - проучавање свих релативних појмова устава,
2.	Основни појмови о држави	13		
3.	Правна норма	3		
4.	Правни акти	5		
5.	Правна снага нормативног акта	4		
6.	Субјекти права, објекти права и правне чињенице	7		
7.	Примена права	5		

8.	Правна средства	3	различита наставна средства као што су шеме, дијапозитиви, конкретни правни прописи (устави, закони),	закона, других правних феномена, политичких институција и уставних принципа који су обухваћени садржином предмета; - стицање општих представа о уређењу Југославије и Србије; - упознавање уставних права и уставом и законом предвиђених инструмената и могућности учешћа грађана у вршењу власти и политичком животу уопште; - упознавање ученика са грађанским правом и суштином облигационих односа; - проучавање најзначајнијих привредних уговора и хартија од вредности; - оспособљавање ученика за закључивање и тумачење једноставних уговора; - оспособљавање ученика за сналажење у свим врстама правних аката; - развијање логичког мишљења.
9.	Правни систем	2		
10.	Демократија и механизми власти у Југославији и Србији	5		
11.	Србија као држава, аутономија и локална самоуправа	6		
12.	Федеративно уређење Југославије	5		
13.	Грађанин и његова права и слободе у Југославији и Србији	7		
14.	Годишње понављање и систематизација градива	2		

Наставни предмет –Познавање робе

Недељни фонд часова – 2

Годишњи фонд часова – 72

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	Живе животиње и производи животињског порекла	6	Садржај предмета познавање робе има интердисциплинарни карактер. Роба(производ) се посматра не само са природно-техничког, већ и са економско-комерцијалног становишта.	Циљ наставе познавање робе је стицање знања о основним
2.	Производи биљног порекла	8	Наставник, при изради оперативних планова, дефинише степен прораде садржаја и динамику рада, водећи рачуна да свака тема добије адекватан простор и да се планирани циљеви и задаци предмета остваре. При томе, треба имати у виду да формирање ставова и вредности, као и овладавање вештинама представља континуирани процес и резултат је кумулативног дејства целокупних активности на часовима што захтева већу партиципацију ученика, различита методска решења и различите изворе информација, као и многобројне примере из праксе, којима се илуструје дата проблематика.	карактеристикама производа и робног асортимана, формирање ставова и овладавање вештинама које допринесе правом и одговорном избору робе, развоју компетенција
3.	Масти, уља и воскови	4		значајних за свакодневни живот и даљи професионални развој.
4.	Производи прехранбене индустрије, алкохол, сирће	14		Задаци наставе предмета познавање робе су да ученици:
5.	Минерални производи	3		- унапреде сарадњу са другима и способности за тимски рад;
6.	Производи хемијске или сродних индустрија	2		- примењују стечена знања и вештине при доношењу одлука избора робе у свакодневном животу на основу познавања карактеристика робе;
7.	Производи неорганске хемијске индустрије	9	Садржај предмета познавање робе је у корелацији са садржајима општеобразовних предмета као што су хемија, екологија, математика, али и са	унапреде способности за прикупљање, анализу, организацију, критичку процену, примену и преношење информација о квалитету

8.	Производи органске хемијске индустрије	15	стручним предметима где је такође роба у фокусу, али посматрана са другог аспекта. Тако је познавање робе у корелацији са предметима основи економије, пословна економија, рачуноводство. Повезивањем садржаја других предмета са садржајем предмета познавање робе стечена знања, ставови, вредности и вештине у оквиру наставе добијају шири смисао и доприносе остваривању општих образовних и васпитних циљева, посебно оних који се односе на унапређивање когнитивног, емоционалног и социјалног развоја ученика. Наставник, уз примену интерактивне наставе, код ученика развија заинтересованост за предметне садржаје и усмерава ученике на самосталност у организацији и реализацији активности, као и изради пројеката. Избор наставних метода у реализацији садржаја програма зависи, пре свега, од циља и задатка наставног часа, способности ученика, расположивих наставних средстава и учила. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна литература, интернет, часописи, уџбеници), визуелно опажање, поређење и успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; презентацију својих радова и	производа; - унапреде стратегије и технике успешног учења и развију самоефикасност и позитивне ставове према учењу и образовању током целог живота; - унапреде способност аргументације сопствених ставова и критичког мишљења; - негују интелектуалну радозналост, морално расуђивање и стваралачко мишљење; - развију ставове и вредности који доприносе њиховој креативности, предузимљивости, комуникативности и систематичности у раду.
9.	Разни производи хемијске индустрије	11		

		групних пројеката и ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију. Праћење напредовања ученика се одвија на сваком часу, свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању задатака предмета, као и напредак других ученика уз одговарајућу аргументацију. Приликом оцењивања процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа и писмене провере постигнућа у складу са програмом наставног предмета. Ученик се оцењује и на основу активности и ученикових продуката рада, а нарочито: излагања и представљања, учешћа у дебати и дискусији, писања есеја, домаћих задатака, учешћа у различим облицима групног рада, рада на пројектима.	
--	--	--	--

Наставни предмет: ЦАРИНСКИ СИСТЕМ И ЦАРИНСКИ ПОСТУПАК

(2 часа недељно, 72 часа годишње, 30 часова у блоку)

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
ЦАРИНЕ И ЦАРИНСКИ СИСТЕМ	Појам и улога царина. Заштитна улога савремених царина. Врсте царина (царине према: правцу кретања, начину наплате, сврси коју постижу, економско-политичком дејству, начину прописивања). Ефекти царина. Преваљивање царине. Међународна царинска сарадња и царински споразуми. Међународне царинске конвенције.	(15)	Циљ наставе царине и царинског поступка је стицање знања о царинском систему, царинској роби и царинском надзору. Задаци: – стицање знања о царинском подручју, царинско-пограничном појасу; – стицање знања о мерама царинског надзора, царинским прелазима ; – стицање знања о царинској роби; – стицање знања о царинском надзору у свим видовима саобраћаја.	Циљ наставе предмета царински систем и царински поступак је стицање знања о царини, царинској политици, царинском систему и царинском поступку. Садржаји програма предмета имају за циљ да оспособе ученика за примену царинских прописа и царинске тарифе као и за поступак царињења робе. Програм овог предмета нема само теоријски веће и практични карактер што значи да ученике треба оспособити не само за стицање знања већ и за примену техника, навика и вештина за царињење роба. Програм овог предмета се не може у целости остварити без вежби односно коришћења окумената, образаца и поступака из праксе.
ЦАРИНСКА ПОЛИТИКА	Појам и улога царинске политике. Инструменти царинске политике (дугорочни и флексибилни). Инструменти заштитне царинске политике. Ванцаринска заштита и инструменти ванцаринске заштите.	(10)		
ОСНОВНИ ИНСТИТУТИ ЦАРИНСКОГ	Појам царинског система. Развој царинског система у Србији.	(22)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
СИСТЕМА	Царинско подручје и царинска линија. Слободне царинске зоне. Царинске уније. Царински путеви и време преласка царинске линије. Царинско-погранични појас. Погранични промет. Двовласници и двовласнички промет. Царинска роба. Врста царинске робе. Царински обвезници и царинска обавеза.			
ЦАРИНСКЕ ВРЕДНОСТИ	Појам и врсте царинске вредности. Царинска основица. Царинска основица за робу која се увози. Царинска основица за робу коју увозе правна лица. Царинска основица за робу коју увозе физичка лица. Међународна царинска конвенција из области царинске вредности.	(10)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
ЦАРИНСКА ТАРИФА	Појам царинске тарифе. Међународна царинска конвенција из области царинске тарифе. Подела царинске тарифе. Закон о царинској тарифи и саставни делови царинске тарифе. Основне карактеристике наше царинске тарифе. Царинска тарифа као списак роба. Стопе царина у царинској тарифи. Сврставање робе у царинској тарифи.	(15)		

Методичко упутство за реализацију наставних садржаја

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
ЦАРИНЕ И ЦАРИНСКИ СИСТЕМ	(15)	Циљ наставе предмета царински систем и царински поступак је стицање знања о царини, царинској политици, царинском систему и царинском поступку. Садржаји програма предмета имају за циљ да оспособе ученика за примену царинских прописа и царинске тарифе као и за поступак царинења робе.	
ЦАРИНСКА ПОЛИТИКА	(10)		

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
ОСНОВНИ ИНСТИТУТИ ЦАРИНСКОГ СИСТЕМА	(22)	Програм овог предмета нема само теоријски веће и практични карактер што значи да ученике треба оспособити не само за стицање знања већ и за примену техника, навика и вештина за царињење роба. Програм овог предмета се не може у целости остварити без вежби односно коришћења окумената, образаца и поступака из праксе.	
ЦАРИНСКЕ ВРЕДНОСТИ	(10)		
ЦАРИНСКА ТАРИФА	(15)		

Наставни предмет: МЕЂУНАРОДНА ШПЕДИЦИЈА

(2 часа недељно, 72 часа годишње)

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
МЕЂУНАРОДНИ И ТРАНСПОРТ	Појам и значај међународног транспорта. Развој и врсте међународног транспорта. Карактеристике међународног транспорта. Принципи: – економичност, – брзина, – сигурност међународног транспорта. Возар у међународном транспорту. Правни прописи у транспорту (домаћа и међународна правна регулатива). Савремени облици убрзања манипулисања робом. Превозна средства, механизација која служи за манипулацију и превоз контејнерима.	(12)	Циљ наставе међународног транспорта, шпедиције и транспортног осигурања је стицање знања о међународном транспорту, шпедицији и транспортном осигурању. Задаци: – Стицање знања о врстама и карактеристикама поједних видова транспорта. – Примена стеченог знања у пракси. – Стицање знања о међународној шпедицији. – Стицање знања о значају осигурања при транспорту робе. – Примена стеченог	Остваривањем наставног плана и програма образовног профила царински техничар ученици стичу знања за обављање царинских послова у области међународне шпедиције. Наставни програм овог предмета конципиран је тако да обезбеди стицање знања у свим врстама међународног транспорта робе (копнени транспорт, водни транспорт, ваздушни транспорт и поштански транспорт цевима и цевоводима). У трећем разреду ученици стичу знања о транспорту и врстама међународног транспорта, а у четвртом разреду о пословању међународне шпедиције и транспортном осигурању. У реализацији програма овог предмета неопходно је користити инструменте, обрасце и документа из праксе како би ученици стекли одговарајућа знања за укључивање на послове и задатке у области шпедиције.
ВРСТЕ МЕЂУНАРОДНОГ ТРАНСПОРТА А) КОПНЕНИ	Улога и значај железничког транспорта. Међународни прописи о превозу робе железницом. Облици превоза у железничком транспорту.	(15)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
ТРАНСПОРТ 1. ЖЕЛЕЗНИЧКИ ТРАНСПОРТ	Документа о превозу робе железницом. Права и обавезе пошиљаоца и железнице као возара. Тарифе у железничком саобраћају. Поступак реализације међународног железничког транспорта.		знања у пракси.	
2. ДРУМСКИ ТРАНСПОРТ	Значај друмског транспорта. Облици превоза у друмском саобраћају. Прописи у међународном друмском саобраћају. Царинска конвенција о међународном превозу робе на основу карнета ТИР. Одговорност возара. Документа у међународном друмском транспорту.	(15)		
Б) ВОДНИ ТРАНСПОРТ 1. ПОМОРСКИ ТРАНСПОРТ	Значај поморског транспорта. Посредници у поморском транспорту. Врсте поморске пловидбе. Поморски превозни уговори. Поморски превоз у слободној пловидби. Документа у поморском транспорту. Тарифе у поморском транспорту.	(15)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	Поступак у реализацији међународног поморског транспорта.			
2. РЕЧНИ ТРАНСПОРТ	Значај речног транспорта. Међународни транспорт на Дунаву. Начин закључења уговора о превозу. Документа у речном транспорту. Тарифе у речном транспорту. Поступак реализовања међународног речног транспорта.	(15)		

Методичко упутство за реализацију наставних садржаја

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
МЕЂУНАРОДНИ ТРАНСПОРТ	(12)	Остваривањем наставног плана и програма образовног профила царински техничар ученици стичу знања за обављање царинских послова у области међународне шпедиције. Наставни програм овог предмета конципиран је тако да обезбеди стицање знања у свим врстама међународног транспорта робе (копнени транспорт, водни транспорт, ваздушни транспорт и поштански транспорт цевима и цевоводима). У трећем разреду ученици стичу знања о транспорту и врстама међународног транспорта, а у четвртом разреду о пословању међународне шпедиције и транспортном осигурању. У реализацији програма овог предмета неопходно је користити инструменте,	
ВРСТЕ МЕЂУНАРОДНОГ ТРАНСПОРТА А) КОПНЕНИ ТРАНСПОРТ 1. ЖЕЛЕЗНИЧКИ ТРАНСПОРТ	(15)		
2. ДРУМСКИ ТРАНСПОРТ	(15)		

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
Б) ВОДНИ ТРАНСПОРТ 1. ПОМОРСКИ ТРАНСПОРТ	(15)	обрасце и документа из праксе како би ученици стекли одговарајућа знања за укључивање на послове и задатке у области шпедиције.	
2. РЕЧНИ ТРАНСПОРТ	(15)		

Наставни предмет – Пословна информатика

Недељни фонд часова – 2

Годишњи фонд часова 72

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	РАД СА ТАБЕЛАМА	56	Програмски садржаји пословне информатике дати су у виду наставних целина - тема. За наставне целине дат је оквирни број часова, који наставнику треба да сугеришу обим, дубину и начин реализације сваке целине. Тај фонд часова има оријентациони карактер и треба га усклађивати са конкретном ситуацијом у разреду и одређеном наставном целином. Програм предмета пословна информатика својим садржајем одређен је фактички садржајем предмета струке. Идеална мера стечених знања и навика из пословне информатике је то колико су она у функцији ефикасног и поузданог решавања проблема из предмета струке уз помоћ рачунара. Програмски садржај усмерен је на оспособљавање ученика за послове коришћења готових пакета програма на рачунару. Циљ је да ученици упознају детаљно један текст процесор, један пакет за рад са базама података и један програм за рад са табелама. Избор конкретног програмског пакета треба прилагодити материјалним и кадровским ресурсима школе. При избору пакета критеријум треба да буде његова поузданост, распрострањеност и то да ли покрива у потпуности програмске садржаје. Наведени садржаји реализују се кроз активан приступ усмерен ка овладавању практичних информатичких вештина. Овако конципиран	Циљ наставног предмета пословна информатика је стицање знања, овладавање вештинама и формирање вредносних ставова који доприносе развоју информатичке писмености неопходне за даље школовање, живот и рад у савременом друштву, као и оспособљавање ученика да ефикасно и рационално користе рачунаре на начин који не угрожава њихово физичко и ментално здравље. Задаци наставе пословне информатике су да ученици:
2.	ОБРАДА СЛИКА	6		- стекну основна знања и вештине коришћења готових програма за обраду текста, за рад са базом података и рад са табелама
3.	- СКЕНЕР, ДИГИТАЛНИ АПАРАТ И КАМЕРА КАО ИЗВОР ПОДАТАКА -ОСНОВНИ АТРИБУТИ СЛИКЕ ИЗРАДА ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ	10		- унапреде способности за прикупљање, анализу, организацију, критичку процену, примену и преношење информација релеватних за савремене токове информација; - примењују савремене

			програм даје велику креативну слободу наставницима и ученицима да га, у складу са могућностима, реализују. Садржај предмета пословна информатика је у корелацији са садржајима других предмета а нарочито са савременом пословном кореспонденцијом, рачуноводством и статистиком. Повезивањем садржаја других предмета са садржајем пословне информатике стечена знања, ставови, вредности и вештине у оквиру наставе добијају шири смисао и доприносе остваривању општих образовних и васпитних циљева, посебно оних који се односе на унапређивање когнитивног, емоционалног и социјалног развоја ученика. Наставник, уз примену интерактивне наставе, код ученика развија заинтересованост за предметне садржаје и усмерава ученике на самосталност у организацији и реализацији активности, као и изради пројеката. Избор наставних метода у реализацији садржаја програма зависи од циља и задатка наставног часа, способности ученика, расположивих наставних средстава и учила. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна литература, интернет, часописи, уџбеници), визуелно опажање, поређење и успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; презентацију	инструменте, алате и средства информационих технологија у креирању писаних садржаја поштујући основна начела писаног комуницирања - негују интелектуалну радозналост, способност писменог изражавања, морално расуђивање и стваралачко мишљење - унапреде сарадњу са другима, као и способности за тимски рад и неговање социјалних односа; - примењују стечена знања и вештине при доношењу одлука и решавању проблема из свакодневног живота; - унапреде стратегије и технике успешног учења и развију самоефикасност и позитивне ставове према учењу и образовању током целог живота; - унапреде способност аргументације сопствених ставова и критичког мишљења.
--	--	--	---	---

			својих радова и групних пројеката и ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију. Праћење напредовања ученика се одвија на сваком часу, свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а оцењивање ученика се одвија у складу са Правилником о оцењивању. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању задатака предмета, као и напредак других ученика уз одговарајућу аргументацију. Приликом оцењивања процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа и писмене провере постигнућа у складу са програмом наставног предмета. Ученик се оцењује и на основу активности и ученикових продуката рада, а нарочито: излагања и представљања, учешћа у дебати и дискусији, писања есеја, домаћих задатака, учешћа у различитим облицима групног рада, рада на пројектима. Постигнуће ученика из практичног рада и друге вежбе, оцењује се на основу примене учениковог знања, самосталности, показаних вештина у коришћењу програмских пакета и других помагала у извођењу задатка, као и примене мера заштите и безбедности према себи, другима и околини.	
--	--	--	--	--

Наставни предмет – Грађанско васпитање

Недељни фонд часова – 1

Годишњи фонд часова – 36

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	Увод: Упознавање ученика са програмом и начином рада. ДЕМОКРАТИЈА И ПОЛИТИКА		Основни методски приступ у извођењу наставе грађанског васпитања је радионичарски начин рада. Едукативне радионице базирају се на принципима активног учешћа и равноправности свих учесника, искуственом учењу и интерактивним и кооперативним стратегијама подучавања. То значи да наставник није само извор сазнања, већ и посредник и водитељ који ствара услове и подстиче ученике да кроз међусобне размене и интеракцију са наставником стичу знања, изграђују позитивне ставове и развијају вештине и способности.	Општи циљ предмета је да ученици средњих школа стекну сазнања, развију способност и вештине и усвоје вредности које су претпоставке за целовит развој личности и за компетентан, одговоран и ангажован живот у савременом грађанском друштву у духу поштовања људских права и основних слобода, мира, толеранције, равноправности полова, разумевања и пријатељства међу народима, етничким, националним и верским групама.
2.	ГРАЂАНИН И ГРАЂАНСКО ДРУШТВО		Најчешће коришћени облици рада су: симултана индивидуална активност, рад у паровима или малим групама, размена или разговор у кругу, групна дискусија и излагање пред целом групом (било наставника или ученика). У зависности од теме и постављених задатака, примењују се бројне технике активног и кооперативног учења: избацивање идеја, класификовања и рангирања, одигравања улога и игре симулације, решавања проблема, уз коришћење различитих средстава изражавања и комуникације: вербално (усмено и писано), цртежом и покретом и употребом медија.	Задаци наставе предмета су: - да се ученици упознају са базичним концептима из ове области: демократија, грађанско друштво, политика и људска права; - да ученици стекну основна знања о институцијама демократског друштва и улози грађана у демократском друштву;
3.	ГРАЂАНСКА И ПОЛИТИЧКА ПРАВА И ПРАВО НА ГРАЂАНСКУ ИНИЦИЈАТИВУ		Пошто радионичарски начин рада подразумева одређену структуру и придржавање правила рада која проистичу из наведених принципа, потребно је да се уводни	- да се код ученика развија способност критичког
4.	ПЛАНИРАЊЕ КОНКРЕТНЕ АКЦИЈЕ			

			час у наставу овог предмета посвети упознавању са предметом и начином рада. Такође је обавеза наставника, имајући у виду укупну васпитну функцију школе и очекивање да ће доћи до трансфера искустава из овог предмета на друге предмете и облике рада у школи, да се старају да се наставни процес у разреду током целе школске године одвија у складу са оним што се учи (стварање демократске атмосфере, поштовање права ученика...), да се залажу да таква правила важе и изван учионице и на другим предметима. Ученицима стоје на располагању радни и инструктивни материјали и упућују се на коришћење литературе и информација из различитих извора (литературе, штампе, електронских медија). Сагласно природи предмета, његовом циљу и задацима наставе, ученици се не оцењују класичним школским оценама. Описно оцењивање рада и напредовања ученика (било појединачног или рада групе) од стране наставника, треба да има информативну функцију и тиме помаже ученицима да се оспособе за критичко преиспитивање свог понашања и рада и самоевалуацију. Процењује се степен ангажовања и заинтересованости ученика, редовност похађања, остварена сарадња и узајамно уважавање, резултати групног рада с обзиром на постављене задатке а не индивидуални успех и постигнуће ученика које подстиче такмичарске односе.	расуђивања и одговорног одлучивања и делања, како у школи, тако и у ширем окружењу; - да ученици овладају вештинама неопходним да се стечено знање примени у свакодневном животу за покретање грађанских иницијатива и конкретних акција; - да се избором садржаја и укупним начином рада у оквиру овог предмета поштују и практикују основне демократске вредности и подстакне њихово усвајање.
--	--	--	--	---

Наставни предмет – Православни катихизис

Недељњи фонд часова – 1

Годишњи фонд часова – 36

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	Увод	1	Бог је створио јединствени свет и то као многе конкретне врсте ни из чега(узрок постојања света јесте Божија слобода).	Оперативни задаци Ученици треба да:
2.	Тајна Христова-јединство Бога и човека као циљ због кога је Бог створио свет	2	Последице створености по природу и њено постојање(конкретност врста ибића значи њихову међусобну раздјељеност-индивидуалност, али и њиховупотенцијалну пропадљивост, смрт зато што су створене ни из чега).	- уоче да конкретни људи као личности нису постојали пре него што су се родили;
3.	Христово оваплоћење и страдање, смрт као последица греха првих људи	4	Стварање човека на крају свега створеног по"икони и подобију Божијем" (разлика између природе и личности код човека).	- спознају да је Бог из љубави створио свет за вечност;
4.	Бог је васкрсао Христа из мртвих Духом Светим (превазилажење смрти за створену природу као плод слободне, личне заједице Бога и човека у Христу)	4	Евхаристија као свет у малом(Литургија као сједињење свих створења преко човека Исуса Христа с Богом Оцем).	-уоче да је Бог створио свет као скуп конкретних врста;
5.	Исус Христос као нови Адам и начелник све твари	4	Стварање света и човека у православној иконографији.	- запазе да је Бог на крају свега створио човека као личност;
6.	Улога Духа Светога у сједињењу људи и створене природе са Христом (Дух Свети конституише Цркву као конкретну Литургијску заједницу кроз Крштење, Миропомазање и Рукоположење)	5		- уоче разлику између природе и личности код човека;
	Литургија као икона истинског постојања света-Царства Божијег (спасење света			- уоче да се структура створеног света огледа у Литургији.

7.	заједничко дело Св.Тројице и људи; разлика између Бога и људи али не и одељеност)	6		
8.	Апостолско прејемство (епископ као икона Христа, свештеници иконе апостола, Литургија као икона будућег века)	6		
9.	Распеће и Васкрсење Христово у православној иконографији	4		

ЧЕТВРТА ГОДИНА

Наставни предмет – Српски језик и књижевност

Недељни фонд часова – 3

Годишњи фонд часова – 99

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	КЊИЖЕВНОСТ -ПРОУЧАВАЊЕ КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА -ЕПОХА САВРЕМЕНЕ КЊИЖЕВНОСТИ -ДОМАЋА ЛЕКТИРА	10 38 12	Садржаји програма српског језика и књижевности у појединим подручјима рада реализују се са већим фондом часова у заједнички наставни план општеобразовних предмета наставници српског језика треба да искористе за систематизацију пређеног градива у оквиру подручја граматике и правописа. Садржаји књижевности конкретизовани су по разредима, сегментима (књижевност и лектира), а обухватају књижевнотеоријско и књижевноисторијско проучавање књижевноуметничких дела и књижевности жанровски распоређених.	Циљ наставе српског језика и књижевности јесте образовање и васпитање ученика као слободне, креативне и културне личности, критичког ума и оплеменењеног језика и укуса. Задаци наставе српског језика и књижевности су:
2.	ЈЕЗИК -ОПШТИ ПОЈМОВИ (ЈЕЗИК КУЛТУРА) -СИНТАКСА -ПРАВОПИС	6 10 4	Подручје језик обухвата изучавање језика као система. У садржаје овог подручја уграђени су елементи опште лингвистике и правописа. Подручје култура изражавања обухвата облике и врсте у области усменог и писменог изражавања (по разредима). У овој области планиране су говорне и писмене вежбе, домаћи задаци и писмени задаци, који треба да се раде наизменично ћирилицом и латиницом.	- упознавање књижевне уметности; - развијање хуманистичког и књижевног образовања на најбољим делима југословенске и светске културне баштине; - усавршавање литературне рецепције, развијање књижевног укуса и стварање трајне читалачке навике;
3.	КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА -УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ	5 14	Квалитет и трајност знања, умења, вештина и навика ученика умногоме зависе од принципа, облика, метода и средстава који се користе у образовно-васпитном процесу. Због тога савремена настава српског језика и књижевности претпоставља остваривање хитних задатака и садржаја програма уз максимално могућу мисаону активност ученика	- упућивање ученика на истраживачки и критички однос према књижевности и оспособљавање за самостално читање, доживљавање, разумевање, тумачење и оцењивање књижевноуметничких дела; -обезбеђивање функционалних знања из теорије и историје књижевности

		(субјеката у настави), поштовање одређених дидактичких принципа (посебно: свесне активности ученика, научности, примерености, поступности, систематичности и очигледности), као и адекватну примену оних наставних облика, метода, поступака и средстава чију су вредност утврдиле савремена пракса и методика наставе српског језика и књижевности (пре свега: разни видови групног и индивидуалног рада примерени могућностима ученика, методе - дијалогска, текстуално-графичке демонстрације и самосталних радова ученика, средства - уџбеници, приручници, разне врсте текстова и графичких приказа, графофолије, плоче и касете, наставни и други филмови, радио и телевизијске емисије и сл.). Избор одређених наставних облика, метода, поступака и средстава условљен је, пре свега, наставним садржајем и циљевима (образовним, васпитним и функционалним), које треба остварити на једном часу српског језика и књижевности. У односу на досадашњи, овај програм доноси извесне промене и новине, које треба имати у виду приликом планирања (глобалног и оперативног) и реализације предвиђених задатака и садржаја. Посебно су значајне ове промене и новине у програму: измењен је недељни и годишњи фонд часова у свим разредима средњих стручних школа као и начин расподеле предвиђеног годишњег фонда часова на поједине сегменте програма; обезбеђен је адекватнији однос између часова обраде и других типова часова: кориговани су циљ и задаци наставе; измењени су структура и садржаји подручја књижевност и језик; у програм је укључен садржај из проучавања књижевног дела. Уведена је област лектире, укључени су нови аутори и наслови; одређени	ради бољег разумевања и успешнијег проучавања уметничких текстова; - оспособљавање ученика да се поуздано служе стручном литературом и другим изворима сазнања; - ширење сазнајног видика ученика и подстицања на критичко мишљење и оригинална гледишта; - васпитавање у духу општег хуманистичког прогреса и на начелу поштовања, чувања и богаћења културне и уметничке баштине, цивилизацијских тековина и материјалних добара у оквирима југословенске и светске заједнице; - увођење ученика у проучавање језика као система; - развијање језичког сензибилитета и изражајних способности ученика; - оспособљавање ученика да теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењују у пракси; - васпитавање у духу језичке толеранције према другим језицима и варијантним особеностима српског језика; - развијање умења у писменом и усменом изражавању; - подстицање ученика на усавршавање говорења, писања
--	--	--	--

			су основни књижевнотеоријски појмови који се усвајају током обраде одговарајућих дела: створени су предуслови за креативно испољавање наставника и прилагођавање васпитно-образовног рада различитим ситуацијама у пракси, као и за појачавање стваралачке сарадње наставника и ученика.	и читања, као и неговање културе дијалога; - оспособљавање ученика да се успешно служе разним облицима казивања и одговарајућим функционалним стиловима у различитим говорним ситуацијама; - подстицање и развијање трајног интересовања за нова сазнања, образовање и оспособљавање за стално самообразовање.
--	--	--	---	---

Наставни предмет – Енглески језик

Недељни фонд часова – 3

Годишњи фонд часова - 99

Редни број теме	Програмски садржаји	Број часова	Начин остваривања програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	Познати људи јавног и културног живота	8	Ефикасност остваривања свих задатака наставе страних језика условљена је интензивним учешћем сваког ученика у васпитно-образовном процесу и његовом пуном мотивисаношћу за рад. Ово се може постићи коришћењем одговарајућих наставних средстава и форми рада (АВ средстава и најразноврснији аутентични материјал који је у складу са програмом). Слушање и говор представљају наизменичне активности у споразумевању, што је важно да сваки ученик добро савлада. То се постиже разгранатим системом вежби, почев од припремања дијалога, спонтане конверзације, дијалогских облика усмереног и слободног разговора, вођења интервјуа, репродуковања и разликовања било ког одслушаног или прочитаног текста, оспособљавања за преношење и тумачење порука.	Циљ наставе страног језика јесте стицање, проширивање и продубљивање знања и умења у свим језичким активностима, упознавање културног наслеђа, отвореног на датом страном језику.
2.	Економија – вредност – цена, новац	9		- Задаци су да ученици: - негују правилан изговор - разумевају говор и спонтано се изражавају у оквиру тема из свакодневног живота
3.	<i>Проблеми младих данас – јаз између генерација</i>	11		- овладају техником читања и разумеју сложеније језичко-стилске структуре у тексту
4.	Животињски свет, угрожене врсте	10		- развијају способности правилног писменог изражавања
5.	Медији, актуелне теме, живот и интересовања младих	11		- стичу општу културу и развијају међукултурну сарадњу и толеранцију, моралне, радне и естетске вредности
6.	Угроженост животне средине	14		- оспособе се за даље образовање
7.	Нове технологије и њихова примена у разним сферама живота	8		
8.	Избор занимања	7		
9.	Савремена достигнућа науке и технологије	12		
10.	Економија, право, администрација	9		

Наставни предмет – Физичко васпитање

Недељни фонд часова – 2

Годишњи фонд часова - 66

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	АТЛЕТИКА – МЕРЕЊЕ ПСИХОФИЗИЧКИХ СПОСОБНОСТИ <i>Трчање</i> <i>Скокови</i> <i>Бацање</i>	16	Садржаји програма усмерени су на: развијање физичке способности; спортско-техничко образовање; повезивање физичког васпитања са животом и радом. Развијање физичких способности Програм предвиђа да се развијање физичких способности остварује на сваком часу физичког васпитања.	Циљ наставе физичког и здравственог васпитања је задовољавање основних биопсихо-социјалних потреба ученика у области физичке културе; формирање правилног схватања и односа према физичкој култури и трајно подстицање ученика да ове активности уграде у свакодневни живот и културу живљења.
2.	СПОРТСКА ИГРА (по избору)	50	Програмирање врши наставник физичког васпитања према стању, могућностима и потребама сваког ученика. Да би се то остварило ученици сваког одељења се према својим могућностима деле у три хомогене групе, а наставник физичког васпитања одређује вежбе и дозира оптерећења за сваку од ових група. На сваком часу физичког васпитања један део времена треба посветити; - развијању основних елемената физичке кондиције - снаге /руку, ногу, трбушних и леђних мишића/, брзине, равнотеже, спретности, прецизности и издржљивости; - учвршћивању нормалног природног држања тела у мировању и кретању. С обзиром на то да је физичка кондиција предуслов за успешно спортско-техничко образовање, подела одељења на радне групе према способностима /моторним, кондиционим/ треба да се примењује и када се остварује спортско-техничко образовање. Повезивање физичког васпитања са животом	Задаци наставе су: - квалитативно и квантитативно продубљивање физичких способности и спортско-моторичког образовања, започетих на ранијим ступњевима образовања; - оспособљавање ученика за самосталан рад и самоконтролу у одржавању физичке кондиције, јачању здравља и нези тела; - стварање услова у којима ученик доживљава радост слободног стваралачког ангажовања у спортским и

			и радом Садржај подручја предвиђа активности којима се физичко васпитање директно повезује са животом и радом. Ове активности реализују се делом на часовима физичког васпитања, и за то је одвојен један циклус, а делом током школских радних дана. При том треба водити рачуна о следећем: а/ Излети, кросеви, логоровање и друге активности организују се на нивоу школе уз сарадњу наставника сродних предмета и осталих наставника. Садржај ових активности треба планирати на нивоу наставничког већа, односно предвидети садржаје више образовно-васпитних подручја. На тај начин би се реализацијом ових облика рада непосредно повезивала сва образовно-васпитна подручја. б/ Школска и међушколска такмичења школа организује по систему који не изискује велике материјалне трошкове и путовања, стимулише учешће свих ученика. Праћење напредовања ученика у физичком и здравственом васпитању се обавља сукцесивно у току читаве школске године, на основу методологије у оквиру које се примењује јединствена батерија тестова (за целу Републику) за утврђивање телесног развоја и физичких способности и проверу усвојених и предвиђених стандарда у области спортско-техничког достигнућа ученика	рекреативним активностима; - проширивање знања која доприносе објективном сагледавању вредности и могућности физичке културе; - неговање хигијенских и других културних навика за обучавање и јачање здравља.
--	--	--	---	---

Наставни предмет – Математика

Недељни фонд часова – 3

Годишњи фонд часова - 99

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви садржаја програма	Задаци садржаја програма
1	Функције	21	Овде треба допунити и систематизовати ученичка знања о функцији и њеним основним својствима, а затим направити преглед елементарних функција. Упознавање граничне вредности и непрекидности функције треба да буде на основу интуитивног приступа тим појмовима. Није потребно дуже задржавање на техници одређивања граничне вредности разних функција, већ акценат треба да буде на неколико карактеристичних лимеса.	Циљ наставе математике је: -стицање математичких знања и умења неопходних за разумевање законитости у природи и друштву, за примену у свакодневном животу и пракси, као и за успешно настављање образовања; - развијање менталних способности ученика, позитивних особина личности и научног погледа на свет.	Задаци наставе математике јесу: - стицање знања неопходних за разумевање квантитативних и просторних односа; - стицање опште математичке културе и схватање места и значаја математике у прогресу цивилизације; - оспособљавање ученика за успешно настављање образовања и изучавање других области у којима се математика примењује; - допринос формирању и развијању научног погледа на свет; - допринос радном и политехничком образовању ученика; - развијање логичког мишљења и закључивања, апстрактног мишљења и математичке интуиције; - допринос изграђивању позитивних особина личности као што су: упорност, систематичност, уредност, тачност, одговорност, смисао за самосталан рад, критичност; - даље оспособљавање ученика за коришћење стручне литературе и других извора знања.
2	Извод функције	31	Прво ученике треба упознати са појмовима прираштаја независно променљиве и прираштаја функције и, полазећи од појма средње брзине и проблема тангенте на криву, формирати појам количника прираштаја функције и прираштаја независно променљиве, а затим дефинисати извод функције као граничну вредност тог количника када прираштај независно променљиве тежи нули. Указати на основне теореме о изводу и изводе неких елементарних функција. Уз појам диференцијала и његово геометријско значење треба указати и на његову примену код апроксимације функција. Потребну пажњу ваља посветити испитивању функција и цртању њихових графика, користећи извод функције (не узимајући сувише компликоване примере).	Циљ наставе математике је: - стицање математичких знања и умења неопходних за разумевање законитости у природи и друштву, за примену у свакодневном животу и пракси, као и за успешно настављање образовања; - развијање менталних способности ученика, позитивних особина личности и научног погледа на свет.	Задаци наставе математике јесу: - стицање знања неопходних за разумевање квантитативних и просторних односа; - стицање опште математичке културе и схватање места и значаја математике у прогресу цивилизације; - оспособљавање ученика за успешно настављање образовања и изучавање других области у којима се математика примењује; - допринос формирању и развијању научног погледа на свет; - допринос радном и политехничком образовању ученика; - развијање логичког мишљења и закључивања, апстрактног мишљења и математичке интуиције; - допринос изграђивању позитивних особина личности као што су: упорност, систематичност, уредност, тачност, одговорност, смисао за самосталан рад, критичност; - даље оспособљавање ученика за коришћење стручне литературе и других извора знања.
	Елементи	17	У овој теми долази до изражаја повезивање са многим раније изучаваним садржајима,	Циљ наставе математике је: - стицање математичких знања и умења	Задаци наставе математике јесу: - стицање знања неопходних за разумевање квантитативних и просторних

3	финансијске математике		посебно из области привредне математике. Ученици треба да разумеју суштину појмова финансијске математике и да на примерима из праксе умеју правити амортизациони план зајма (са потребним израчунавањима), вршити конверзију зајма и сл.	неопходних за разумевање законитости у природи и друштву, за примену у свакодневном животу и пракси, као и за успешно настављање образовања; - развијање менталних способности ученика, позитивних особина личности и научног погледа на свет.	односа; - стицање опште математичке културе и схватање места и значаја математике у прогресу цивилизације; - оспособљавање ученика за успешно настављање образовања и изучавање других области у којима се математика примењује; - допринос формирању и развијању научног погледа на свет; - допринос радном и политехничком образовању ученика; - развијање логичког мишљења и закључивања, апстрактног мишљења и математичке интуиције; - допринос изграђивању позитивних особина личности као што су: упорност, систематичност, уредност, тачност, одговорност, смисао за самосталан рад, критичност; - даље оспособљавање ученика за коришћење стручне литературе и других извора знања.
4	Комбинаторика и Вероватноћа	30	На основу раније стечених знања о пребројавању коначних скупова (основни принципи) ученици треба да упознају суштину издвајања, распоређивања и одређивања броја одређених распореда, уочавајући разлику између појединих врста распоређивања објеката (на погодно одабраним примерима), при чему је нарочито важно да се добро увежба препознавање појединих врста комбинаторних објеката на довољном броју разноврсних задатака. Тек онда треба да уследе одговарајуће формуле за број варијација, пермутација и комбинација. Повезујући биномне коефицијенте са комбинацијама, могу се показати неке примене биномног обрасца. После увођења појма случајног догађаја дати појам вероватноће (преко појма релативне фреквенције и класичном дефиницијом), као и основне теореме о вероватноћи. На подесним примерима треба увести појам случајне променљиве и указати на неке њене нумеричке карактеристике и расподеле. Ваља истаћи улогу случајног узрока и статистичког експеримента, а затим објаснити начин прикупљања података, њиховог приказивања и одређивања важнијих статистичких карактеристика.	Циљ наставе математике је: - стицање математичких знања и умења неопходних за разумевање законитости у природи и друштву, за примену у свакодневном животу и пракси, као и за успешно настављање образовања; - развијање менталних способности ученика, позитивних особина личности и научног погледа на свет.	Задаци наставе математике јесу: - стицање знања неопходних за разумевање квантитативних и просторних односа; - стицање опште математичке културе и схватање места и значаја математике у прогресу цивилизације; - оспособљавање ученика за успешно настављање образовања и изучавање других области у којима се математика примењује; - допринос формирању и развијању научног погледа на свет; - допринос радном и политехничком образовању ученика; - развијање логичког мишљења и закључивања, апстрактног мишљења и математичке интуиције; - допринос изграђивању позитивних особина личности као што су: упорност, систематичност, уредност, тачност, одговорност, смисао за самосталан рад, критичност; - даље оспособљавање ученика за коришћење стручне литературе и других извора знања.

Наставни предмет: ОСНОВИ ЕКОНОМИЈЕ

(2 часа недељно, 66 часова годишње)

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
ПРЕДМЕТ ИЗУЧАВАЊА НАЦИОНАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ	Предмет изучавања националне (народне) економије Однос између макро и микро економских дисциплина	2	Циљ наставе предмета основи економије је стицање знања о основним економским принципима и законима, формирање ставова и овладавање вештинама које допринесе развоју економског начина размишљања као и подршка стицању компетенција значајних за свакодневни живот и даљи професионални развој уз примену концепта одрживог развоја. Задаци наставе основа економије су да ученици: – унапреде сарадњу са другима, као и	Програмски садржаји су организовани у тематске целине за које је наведен оквирни број часова за реализацију. Наставницима је дата могућност да могу мењати број часова појединих тема (до 20%). Програм предмета основи економије својим садржајем обухвата основне економске категорије савремене робне привреде, основне економске законе и механизам робне производње, као и економску структуру савременог друштва. Програм предмета конципиран је према потреби сумирања и сагледавања квалитативно нових садржаја економске стварности наше земље. У току остваривања програмских садржаја треба обухватити и све важне промене у економској стварности наше земље да би настава добијала што више у актуелности и да се ученици заинтересују за истраживање економског амбијента у коме живе, али и за светску привреду проучавајући правила и облике, као и
ПРИВРЕДНИ РАЗВОЈ	Појам привредног развоја Чиниоци привредног развоја Степен привредног развоја Друштвени производ и национални доходак Фактори раста друштвеног производа, непосредни и посредни	4		
ПРИВРЕДНИ РАЗВОЈ СФРЈ	Динамика привредног развоја бивше Југославије Промене у структури друштвеног производа	2		
РАЗВОЈНА ПОЛИТИКА И ИНВЕСТИЦИЈЕ	Појам, врсте и функције инвестиција Економска ефикасност инвестиција Основна обележја инвестиционе политике Структура инвестиција	5		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
ПРИВРЕДНИ СИСТЕМ	Развој привредног система Србије Подручја привредног система Систем расподеле Кредитно-монетарни систем Фискални систем Систем економских односа са иностранством	4	способности за тимски рад; – примењују стечена знања и вештине при доношењу одлука и решавању проблема из свакодневног живота; – унапреде способности за прикупљање, анализу, организацију, критичку процену, примену и преношење информација релеватних за живот човека; – унапреде стратегије и технике успешног учења и развију самоефикасно ст и позитивне ставове према учењу и образовању током целог живота; – унапреде способност аргументације сопствених ставова	начин функционисања међународних економских односа. Питањима девизног курса и међународних финансија треба посветити једнако дужну пажњу, тим пре што су у данашње време међународна финансијска кретања вишеструко обимнија од размене робе. Наставник, при изради оперативних планова, дефинише степен прораде садржаја и динамику рада, водећи рачуна да се не наруши целина наставног програма, односно да свака тема добије адекватан простор и да се планирани циљеви и задаци предмета остваре. При томе, треба имати у виду да формирање ставова и вредности, као и овладавање вештинама представља континуирани процес и резултат је кумулативног дејства целокупних активности на часовима што захтева већу партиципацију ученика, различита методска решења и различите изворе информација, као и многобројне примере из праксе, којима се илуструје дата проблематика. Садржај предмета Основи економије има природну везу са садржајима других
ПРЕТПОСТАВКЕ РАЗВОЈА СРБИЈЕ	Величина и развојне претпоставке Србије Становништво и радна снага као фактор привредног развоја Структура становништва Привредни ресурси и услови Енергетски извори и минерална богатства Капитал и тржиште капитала Производни фондови привреде Институционалне претпоставке развоја Србије	9		
ЕКОНОМСКА ПОЛИТИКА	Појам економске политике Елементи економске политике Врсте економске политике Краткорочна и дугорочна економска политика Систем и политика цена Инструменти и улога политике цена	10		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	Фискална и монетарно-кредитна политика Спољнотрговинска политика		и критичког мишљења; – негују интелектуалну радозналост и стваралачко мишљење; – разумеју концепт одрживог развоја и значај привредних ресурса, усвоје економске принципе и примењују их у свакодневном животу ; – развију ставове и вредности значајне за живот у савременом мултикултуралном и демократски уређеном друштву засноване на поштовању људских права, толеранцији, солидарности, уважавању различитости и родне равноправности.	предметима као што су српски језик, историја, математика, пословна економија. Ученицима треба стално указивати на ту везу, и по могућности, са другим наставницима организовати тематске часове. Осим тога, ученицима треба указивати и на везу са предметима које ће тек изучавати као што су економска географија, монетарна економија и банкарство, статистика. На тај начин знања, ставови, вредности и вештине стечене у оквиру наставе основа економије добијају шири смисао и доприносе остваривању општих образовних и васпитних циљева, посебно оних који се односе на унапређивање когнитивног, емоционалног и социјалног развоја ученика. Садржаје програма је неопходно реализовати савременим наставним методама и средствима. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна литература, интернет, часописи, уџбеници), визуелно опажање, поређење и успостављање веза између
СОЦИЈАЛНИ РАЗВОЈ И ПОЛИТИКА	Појам и значај животног стандарда Показатељи животног стандарда Мере социјалне политике	4		
АКТУЕЛНИ ПРОБЛЕМИ И ПРИОРИТЕТИ ПРИВРЕДНОГ РАЗВОЈА	Транзиција привреде Промена привредне структуре Промена привредног система	6		
ТРГОВИНСКА ПОЛИТИКА	Облици заштите домаћег тржишта Аргументи за заштиту домаћег тржишта Ванцаринска заштита и неопретекионизам Подстицање извоза	6		
МЕЋУНАРОДНО О КРЕТАЊЕ КАПИТАЛА	Облици међународног кретања капитала Међународно тржиште капитала Међународни монетарни систем Међународне финансијске организације	4		
ИНСТИТУЦИОНА	Динамика и структура	3		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
ЛИЗАЦИЈА СВЕТСКЕ ПРИВРЕДЕ	међународне размене Економске организације Уједињених нација Светска трговинска организација Остали облици институционализације међународне трговине			различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; презентацију својих радова и групних пројеката и ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију. Праћење напредовања ученика се одвија на сваком часу, свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а оцењивање ученика се одвија у складу са Правилником о оцењивању. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању задатака предмета, као и напредак других ученика уз одговарајућу аргументацију. Приликом оцењивања процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа и писмене провере постигнућа у складу са програмом наставног предмета. Ученик се оцењује и на основу активности и ученикових
ИНТЕГРАЦИЈА СВЕТСКЕ ПРИВРЕДЕ	Европска унија Друге интеграције Транснационалне компаније у светској привреди	3		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
				продукта рада, а нарочито: излагања и представљања, учешћа у дебати и дискусији, писања есеја, домаћих задатака, учешћа у различим облицима групног рада, рада на пројектима.

Методичко упутство за реализацију наставних садржаја

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
ПРЕДМЕТ ИЗУЧАВАЊА НАЦИОНАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ	2	Програмски садржаји су организовани у тематске целине за које је наведен оквирни број часова за реализацију. Наставницима је дата могућност да могу мењати број часова појединих тема (до 20%). Програм предмета основи економије својим садржајем обухвата основне економске категорије савремене робне привреде, основне економске законе и механизам робне производње, као и економску структуру савременог друштва. Програм предмета конципиран је према потреби сумирања и сагледавања квалитативно нових садржаја економске стварности наше земље. У току остваривања програмских садржаја треба обухватити и све важне промене у економској стварности наше земље да би настава добијала што више у актуелности и да се ученици за интересују за истраживање економског амбијента у коме живе, али и за светску привреду проучавајући правила и облике, као и начин функционисања међународних економских односа. Питањима де визног курса и међународних финансија	
ПРИВРЕДНИ РАЗВОЈ	4		
ПРИВРЕДНИ РАЗВОЈ СФРЈ	2		
РАЗВОЈНА ПОЛИТИКА И ИНВЕСТИЦИЈЕ	5		
ПРИВРЕДНИ СИСТЕМ	4		
ПРЕТПОСТАВКЕ РАЗВОЈА СРБИЈЕ	9		
ЕКОНОМСКА ПОЛИТИКА	10		
СОЦИЈАЛНИ РАЗВОЈ И ПОЛИТИКА	4		
АКТУЕЛНИ ПРОБЛЕМИ И ПРИОРИТЕТИ ПРИВРЕДНОГ РАЗВОЈА	6		

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
ТРГОВИНСКА ПОЛИТИКА	6	треба посветити једнако дужну пажњу, тим пре што су у данашње време међународна финансијска кретања вишеструко обимнија од размене робе. Наставник, при изради оперативних планова, дефинише све појаве прораде садржаја и динамику рада, водећи рачуна да се не на руши целина наставног програма, односно да свака тема добије адекватан простор и да се планирани циљеви и задаци предмета остваре. При томе, треба имати у виду да формирање ставова и вредности, као и овладавање вештинама представља континуирани процес и резултат је кумулативног дејства целокупних активности на часовима што захтева већу партиципацију ученика, различита методска решења и различите изворе информација, као и много бројне примере из праксе, којима се илуструје дата проблематика. Садржај предмета Основи економије има природну везу са садржајима других предметима као што су српски језик, историја, математика, пословна економија. Ученицима треба стално указивати на ту везу, и по могућности, са другим наставницима организовати тематске часове. Осим тога, ученицима треба указивати и на везу са предметима које ће тек изучавати као што су економска географија, монетарна економија и банкарство, статистика. На тај начин знања, ставови, вредности и вештине стечене у оквиру наставе основа економије добијају шири смисао и доприносе остваривању општих образовних и васпитних циљева, посебно оних који се односе на унапређивање когнитивног, емоционалног и социјалног развоја ученика. Садржаје програма је неопходно реализовати савременим наставним методама и средствима. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна литература, интернет, часописи, уџбеници), визуелно опажање, поређење и успостављање веза	
МЕЂУНАРОДНО КРЕТАЊЕ КАПИТАЛА	4		
ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЈА СВЕТСКЕ ПРИВРЕДЕ	3		
ИНТЕГРАЦИЈА СВЕТСКЕ ПРИВРЕДЕ	3		

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
		између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; пре зентацију својих радова и групних пројеката и ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију. Праћење напредовања ученика се одвија на сваком часу, свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а оцењивање ученика се одвија у складу са Правилником о оцењивању. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању задатака предмета, као и напредак других ученика уз одговарајућу аргументацију. Приликом оцењивања процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа и писмене провере постигнућа у складу са програмом наставног предмета. Ученик се оцењује и на основу активности и ученичких продуката рада, а нарочито: излагања и представљања, учешћа у дебати и дискусији, писања есеја, домаћих задатака, учешћа у различитим облицима групног рада, рада на пројектима.	

Наставни предмет: СТАТИСТИКА

(2 часа недељно, 66 часова годишње)

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
УВОД	Појам и задаци статистике. Карактеристике статистичког метода. Варијабилност и масовност статистичког посматрања. Квантитативно испитивање појава. Закон великих бројева. Подела статистике. Значај статистике. Организација статистичког истраживања.	(4)	Циљ наставног предмета Статистика је стицање знања о економским појавама, њиховим правилностима и законитостима, континуирано праћење и анализирање њиховог понашања и формирање вредносних ставова који доприносе развоју економске писменост и неопходне за рад у савременом друштву, као и формирању одговорне, прецизне, рационалне особе кроз стицање функционалних знања о основним техникама посматрања и	Програмски садржаји предмета статистика су организовани у тематске целине за које је наведен оријентациони број часова за реализацију. Наставник, при изради оперативних планова, дефинише степен прораде садржаја и динамику рада, водећи рачуна да се не наруши целина наставног програма, односно да свака тема добије адекватан простор и да се планирани циљеви и задаци предмета остваре. При томе, треба имати у виду да формирање ставова и вредности, као и овладавање вештинама представља континуирани процес и резултат је кумулативног дејства целокупних активности на свим часовима психологије што захтева већу партиципацију ученика, различита методска решења, велики број примера и коришћење информација из различитих извора. Садржај (предмета) има природну везу са садржајима других предметима као што су: основи економије. Ученицима треба стално указивати на ту везу, и по
СТАТИСТИЧКО ПОСМАТРАЊЕ	Припреме и циљ статистичког посматрања. Предмет посматрања и његово одређивање. Јединица посматрања и звештајна јединица. Обележје статистичких јединица и његово обухватање. Дописи, извештајни методи, анкете и узорак. Извори и начини прикупљања података. Статистички упитник. Планирање организације истраживања. Контрола прикупље них података.	(10)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
СРЕЂИВАЊЕ И ГРУПИСАЊЕ ПОДАТАКА	Појам, врста, сврха и фазе сређивања и груписања података. Статистичке серије, појам и врсте. Серије – атрибутивне, серије дистрибуције фреквенције и временске серије. Кумулативни облик серије. Техника сређивања и обраде података.	(6)	праћења економских појава. Задаци наставе предмета Статистика су да ученици: – стекну основна знања о прикупљању, обради и анализирању података о друштвеним и економским појавама; – упознају технике посматрања, груписања и анализирања података а применом статистичких метода; – разумеју важност поштовања принципа уредности, тачности, ажурности приликом обављања статистичких послова; – разумеју значај анализирања и извођења правилних закључака о економским појавама.	могућности, са другим наставницима организовати тематске часове. На тај начин знања, ставови, вредности и вештине стечене у оквиру наставе статистика добијају шири смисао и доприносе остваривању општих образовних и васпитних циљева, посебно оних који се односе на унапређивање когнитивног, емоционалног и социјалног развоја ученика. Садржаје програма је неопходно реализовати савременим наставним методама и средствима. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна литература, интернет, часописи, уџбеници); визуелно опажање, поређење и успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; самопроцену; презентацију својих радова и групних пројеката и ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију.
ПРИКАЗИВАЊЕ СТАТИСТИЧКИХ ПОДАТАКА	Статистичке табеле – појам, врсте и правила састављања табеле. Графичко приказивање – појам, сврха и врсте. Дијаграми – линијски и површински (једноставни и вишеструки стубићи, метријски графикон, квадрат и кругови, трафикони структуре у кругу, у полукруговима). Картограми. Прикази сликом – пиктограми.	(8)		
АНАЛИЗА ПОДАТАКА СРЕДЊЕ ВРЕДНОСТИ	Појам, значај и врсте средњих вредности. Аритметичка средина из негруписаних и груписаних података. Особине аритметичких средина. Медијана. Модус. Геометријска	(12)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	средина. Хармонијска средина			Праћење напредовања ученика се одвија на сваком часу, свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а оцењивање ученика се одвија у складу са Правилником о оцењивању. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању задатака предмета, као и напредак других ученика уз одговарајућу аргументацију. НАПОМЕНА: У току године обавезна су четири школска писмена задатка, и то два у првом и два у другом полуугодишту.
ДИСПЕРЗИЈА СЕРИЈЕ	Појам дисперзије. Мере дисперзије – интервал варијације, стандардна девијација и коефицијент варијације.	(6)		
КОЕФИЦИЈЕНТ ПРОСТЕ КОРЕЛАЦИЈЕ	Појам и могућност мерења корелације. Израчунавање коефицијента корелације.	(4)		
РЕЛАТИВНИ БРОЈЕВИ	Појам, врсте и значај статистичких релативних бројева. Показатељи структуре. Индекси – појам и врсте. Базни и ланчани индекси. Индекси према циљу упоређивања. Статистички коефицијенти.	(4)		
ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЉИ ДИНАМИКЕ ПРОИЗВОДЊЕ И ПРОМЕТА	Појам тренда и његово одређивање по методу најмањих квадрата. Индивидуални и групни индекс физичког обима производње. Индивидуални и групни индекс цена. Индекс трошкова живота.	(10)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	Индекс вредности. Индивидуални и групни индекс испуњења плана. НАПОМЕНА: У току године обавезна су четири школска писмена задатка , и то два у првом и два у другом полугодишту.			

Методичко упутство за реализацију наставних садржаја

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
УВОД	(4)	Програмски садржаји предмета статистика су организовани у тематске целине за које је наведен оријентациони број часова за реализацију. Наставник, при изради оперативних планова, дефинише степен прораде садржаја и динамику рада, водећи рачуна да се не наруши целина наставног програма, односно да свака тема добије адекватан простор и да се планирани циљеви и задаци предмета остваре. При томе, треба имати у виду да формирање ставова и вредности, као и овладавање вештинама представља континуирани процес и резултат је кумулативног дејства целокупних активности на свим часовима психологије што захтева већу партиципацију ученика, различита методска решења, велики број примера и коришћење информација из различитих извора.	
СТАТИСТИЧКО ПОСМАТРАЊЕ	(10)		
СРЕЂИВАЊЕ И ГРУПИСАЊЕ ПОДАТАКА	(6)		
ПРИКАЗИВАЊЕ СТАТИСТИЧКИХ ПОДАТАКА	(8)		
АНАЛИЗА ПОДАТАКА СРЕДЊЕ ВРЕДНОСТИ	(12)		

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
ДИСПЕРЗИЈА СЕРИЈЕ	(6)	Садржај (предмета) има природну везу са садржајима других предметима као што су: основи економије. Ученицима треба стално указивати на ту везу, и по могућности, са другим наставницима организовати тематске часове. На тај начин знања, ставови, вредности и вештине стечене у оквиру наставе статистика добијају шири смисао и доприносе остваривању општих образовних и васпитних циљева, посебно оних који се односе на унапређивање когнитивног, емоционалног и социјалног развоја ученика. Садржаје програма је неопходно реализовати савременим наставним методама и средствима. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна литература, интернет, часописи, уџбеници); визуелно опажање, поређење и успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; самопроцену; презентацију својих радова и групних пројеката и ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију. Праћење напредовања ученика се одвија на сваком часу, свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а оцењивање ученика се одвија у складу са Правилником о оцењивању. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању задатака предмета, као и напредак других ученика уз одговарајућу аргументацију. НАПОМЕНА: У току године обавезна су четири школска писмена задатка, и то два у првом и два у другом полугодишту.	
КОЕФИЦИЈЕНТ ПРОСТЕ КОРЕЛАЦИЈЕ	(4)		
РЕЛАТИВНИ БРОЈЕВИ	(4)		
ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЉИ ДИНАМИКЕ ПРОИЗВОДЊЕ И ПРОМЕТА	(10)		

Наставни предмет –Право
Недељни фонд часова – 2
Годишњи фонд часова – 66

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	Грађанско право	8	На начин реализације градива IV разреда, поред наведених циљева и задатака, утиче чињеница да је то друга година учења права и да се материја, већим делом, односи на позитивно право. Поред усвајања основних појмова грађанског и привредног права, ученици се срећу са конкретним правним нормама које регулишу ову материју. Управо због тога мора се избећи просто репродуковање текста правне норме и кроз дискусију и конкретне примере ученицима разјаснити смисао правне норме. Основни циљ је оспособити ученике да се користе законом.	Циљ наставе предмета УСТАВНО И ПРИВРЕДНО ПРАВО је овладавање основним појмовима о држави и праву као нужном претпоставком за усвајање посебних правних садржаја, стицање елемената политичке културе и знања о демократском уређењу, положају грађана, његовом учешћу у вршењу власти и политичком животу уопште, као и стицање основних знања о привредном праву.
2.	Грађанско-правни однос	5	Избор наставних метода зависи од процене самог наставника. Комбинацијом монолошке и дијалогске методе, с обзиром на предзнања ученика и потребу развијања логичког мишљења и закључивања могуће је постићи оптималне резултате. Усмено излагање мора се илустровати примерима из праксе и позитивног права. Могуће је користити различита наставна средства као што су шеме, дијапозитиви, конкретни правни прописи (устави, закони), а у IV разреду примери уговора из праксе. Специфично наставно средство могу представљати исечци из дневне	Задаци наставе уставног и привредног права су: - проучавање суштине правне норме и њеног значаја; - упознавање ученика са повезаношћу државе и права; - развијање способности ученика за правилно примењивање правних норми уз савладавање радњи примене и тумачења права; - упознавање ученика са
3.	Облигацио право	5		
4.	Уговор	13		
5.	Уговор о куповини и продаји робе	6		
6.	Уговор о трговинском посредовању			

		3	штампе које прикупљају ученици, а који се анализирају на часовима. Тако се сви ученици активно укључују у процес реализације градива и проширују усвојена знања.	основама правног система СРЈ; - проучавање свих релативних појмова устава, закона, других правних феномена, политичких институција и уставних принципа који су обухваћени садржином предмета; - стицање општих представа о уређењу Југославије и Србије; - упознавање уставних права и уставом и законом предвиђених инструмената и могућности учешћа грађана у вршењу власти и политичком животу уопште; - упознавање ученика са грађанским правом и суштином облигационих односа; - проучавање најзначајнијих привредних уговора и хартија од вредности; - оспособљавање ученика за закључивање и тумачење једноставних уговора; - оспособљавање ученика за сналажење у свим врстама правних аката; - развијање логичког мишљења.
7.	Уговор о трговинском заступништву	3		
8.	Уговор о комисиону	3		
9.	Уговор о ускладиштењу робе	3		
10.	Уговор о шпедицији	3		
11.	Уговор о превозу	3		
12.	Уговор о осигурању	3		
13.	Хартије од вредности	6		
14.	Годишње понављање и систематизација градива	2		

Наставни предмет

Наставни предмет: ЦАРИНСКИ СИСТЕМ И ЦАРИНСКИ ПОСТУПАК

(2 часа недељно, 66 часова годишње, 30 часа у блоку)

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
ЦАРИНСКИ УПРАВНИ ПОСТУПАК	Појам и врсте царинског поступка. Извори царинског права. Начела царинско-управног поступка. Учесници у царинско-управном поступку (главна странка и царински органи и евентуални – сведок, вештак, тумач). Докази и доказна средства у царинском управном поступку. Доношење првостепених одлука у царинском управном поступку (решење и закључци).	(10)	Циљ наставе царине и царинског поступка је стицање знања о царинском систему, царинској роби и царинском надзору. Задаци: – стицање знања о царинском подручју, царинско-пограничном појасу; – стицање знања о мерама царинског надзора, царинским прелазима ; – стицање знања о царинској роби; – стицање знања о царинском надзору у свим	Циљ наставе предмета царински систем и царински поступак је стицање знања о царини, царинској политици, царинском систему и царинском поступку. Садржаји програма предмета имају за циљ да оспособе ученика за примену царинских прописа и царинске тарифе као и за поступак царинења робе. Програм овог предмета нема само теоријски веће и практични карактер што значи да ученике треба оспособити не само за стицање знања већ и за примену техника, навика и вештина за царинење роба. Програм овог предмета се не може у целости остварити без вежби односно коришћења окумената, образаца и поступака из праксе.
ЦАРИНСКИ ПОСТУПАК	Ослобађање од плаћања царине. Права и обавезе путника и цариника на граничном прелазу. Ограничење увоза, уноса и примања робе из иностранства за грађане. Царински поступак са робом коју	(22)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	са собом носе страни пут ници. Коришћење путничких моторних возила са страном регистрацијом од стране Српских грађана. Смештај царинске робе: – железнички царински магацини, – царинско складиште, – царинско сместиште, – друге просторије и простори, – консигнационо складиште, – централно складиште, – специјализована складишта стране робе и робе домаће производње, – слободне царинске продавнице, – слободне зоне, – царинске зоне. Рокови лежања робе и лежарина за робу.		видовима саобраћаја.	
ЦАРИЊЕЊЕ РОБЕ	Скраћени поступак царињења. Редован поступак царињења. Фазе царињења робе: – подношење јединствене царинске исправе прописаних исправа, – пријем јединствене царинске исправе,	(14)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	– преглед робе, – сврставање робе по царинској тарифи и другим тарифама, – утврђивање царинске основице, – обрачунавање и наплата царине.			
ПОВРЕДА ЦАРИНСКИХ ПРОПИСА (ЦАРИНСКИ ДЕЛИКТИ)	Царински деликти. Врсте царински деликата. Кријумчарење и његово сузбијање.	(10)		
ЦАРИНСКИ НАДЗОР	Појам, сврха и значај царинског надзора. Врсте царинског надзора. Царински надзор у појединим видовима саобраћаја. Царински надзор у железничком саобраћају. Царински надзор у друмском саобраћају. Царински надзор у воденом саобраћају. Царински надзор у ваздушном саобраћају. Царински надзор у поштанском саобраћају.	(10)		

Методичко упутство за реализацију наставних садржаја

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
ЦАРИНСКИ УПРАВНИ ПОСТУПАК	(10)	Циљ наставе предмета царински систем и царински поступак је стицање знања о царини, царинској политици, царинском систему и царинском поступку. Садржаји програма предмета имају за циљ да оспособе ученика за примену царинских прописа и царинске тарифе као и за поступак царињења робе. Програм овог предмета нема само теоријски веће и практични карактер што значи да ученике треба оспособити не само за стицање знања већ и за примену техника, навика и вештина за царињење роба. Програм овог предмета се не може у целости остварити без вежби односно коришћења окумената, образаца и поступака из праксе.	
ЦАРИНСКИ ПОСТУПАК	(22)		
ЦАРИЊЕЊЕ РОБЕ	(14)		
ПОВРЕДА ЦАРИНСКИХ ПРОПИСА (ЦАРИНСКИ ДЕЛИКТИ)	(10)		
ЦАРИНСКИ НАДЗОР	(10)		

Наставни предмет: СПОЉНОТРГОВИНСКО И ДЕВИЗНО ПОСЛОВАЊЕ

(3 часа недељно, 99 часова годишње)

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
УВОД У СПОЉНУ ТРГОВИНУ	Појам спољне трговине. Улога и значај спољне трговине у националној привреди. Задаци спољнотрговинског предузећа и друштва. Трговински обичаји и узансе, инкотермс правила.	(5)	Циљ наставе спољнотрговинског и девизног пословања је стицање знања о спољнотрговинском пословању и девизном пословању. Задаци: – Стицање знања о спољној трговини. – Стицање знања о спољнотрговинском пословању. – Стицање знања о девизном пословању.	Циљ програма спољнотрговинског и девизног пословања је стицање теоријских знања и овладавање техникама у спољнотрговинском и девизном пословању. Програм је конципиран тако да омогућава потпуност односно редослед тема, даје могућност да се најпре упознају основни појмови из области спољнотрговинског и девизног пословања и стекну основна теоријска знања у том пословању, а затим овлада техником пословања у спољнотрговинским предузећима. Ради овладавања техником пословања неопходно је при остваривању одређених тржишних цена израдити следеће практичне вежбе: калкулација у спољнотрговинском пословању, робна документа у спољнотрговинском пословању са конкретним подацима, листа курсева и конверзија обрађених инструмената платног промета. Затим пријаве о закљученом уговору извоза и увоза. Наставник у свом оперативном
ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ И СУБЈЕКТИ СПОЉНОТРГОВИНСКОГ ПОСЛОВАЊА	Принципи спољнотрговинског пословања: Пословни и производни стандарди. Економски интерес. Сигурност посла. Чување угледа и поверења. Заштита пословне тајне. Немонополско понашање, спречавање нелојалне утакмице (конкуренције). Субјекти спољнотрговинског пословања (у земљи и у иностранству). СУБЈЕКТИ У ЗЕМЉИ: Предузећа и друштва за извоз и	(13)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	увоз. Предузећа и друштва за међународно посредовање. Предузећа и друштва за заступање страних фирми. Предузећа и друштва за извођење грађевинских радова у иностранству. Предузећа и друштва за туристичке послове. Предузећа и друштва за послове слободних и царинских зона. Предузећа и друштва за међународни транспорт. Предузећа и друштва за међународну шпедицију. Предузећа и друштва за контролу квалитета и квантитета робе и услуга. Банке у међународном пословању. Организација за међународно осигурање. Остали субјекти у спољној трговини. Улога државе и ње них органа у спољнотрговинском пословању. СУБЈЕКТИ У ИНОСТРАНСТВУ: Предузећа и друштва у иностранству и обављање привредних делатности у иностранству. Банке у иностранству. Организација осигурања у			плану треба да предвиди када и које вежбе треба радити и да благовремено припреми одговарајуће обрасце. У реализацији овог наставног предмета мора се водити рачуна о корелацији са другим наставним предметима, а пре свега са предметом банкарско пословање и комерцијално пословање. При реализацији програма треба имати у виду Опште дидактичко-методичко упутство за остваривање садржаја у средњим школама.

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	иностранству. Представништва у иностранству. Пословне јединице у иностранству.			
СПОЉНОТРГОВИНСКИ ПОСЛОВИ	Извоз и увоз робе и услуга. Редован извоз и увоз робе. Посебни облици спољнотрговинских послова. Везани послови (компензациони, бартер, сајамски, малогра ници и суседни прекоморски промет). Привремени увоз и извоз робе и послови оплемењивања. Реекспортни послови. Транзитни послови. Лизинг послови. Послови дугорочне производне кооперације. Прибављање и уступање права интелектуалне својине. Облици трансфера технологије и уговори о трансферу технологије. Патенти и лиценце. Пренос технологије у облику знакова разликовања. Знање и искуство. Пословно-техничка сарадња. Услуге у спољнотрговинском промету и врсте услуга.	(20)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	Страна и заједничка улагања. Пословање слободних зона. Обављање привредних делатности у иностранству. Међународни транспорт и шпедиција: – међународни транспорт, – међународна шпедиција. Међународне монетарне организације (ММФ и Светска банка и др.).			
ОБЛИЦИ РЕГУЛИСАЊА ИЗВОЗА И УВОЗА	Појам тежинских ограничења увоза и извоза робе. Конкретни облици регулисања извоза и увоза. Слободан извоз и увоз. Извоз и увоз на основу континентата. Извоз и увоз на основу дозвола и одобрења. Забрана увоза. Промет злата.	(8)		
ИСПРАВЕ У СПОЉНОТРГОВИНСКОМ ПОСЛОВАЊУ	Појам и врсте исправа у спољнотрговинском промету: – пријава о закљученом уговору спољнотрговинског посла увоза и извоза,	(10)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	– трговачка фактура, – спецификација робе, – пакинг-листа, – уверење о пореклу робе, – уверење о крајњој намени робе, – сертификат о контроли робе и остала уверења у спољнотрговинском послу (фитопатолошке, ветеринарске и др.), – остале робне исправе. Исправе у транспорту и осигурању при царињењу: – транспортна документа, – диспозиција (налог) за отпрему, – коносман, товарни лист, – авизо о отпреми, – потврда шпедитера, – складишница, – исправе о осигурању робе, – царинске исправе. Финансијске исправе. Попуњавање и обрада исправа у спољнотрговинском пословању.			

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
ДЕВИЗНО ПОСЛОВАЊЕ	Међународна плаћања: – мултилатерализам, – билатерализам, – плаћање робом. Средства међународних плаћања: – валуте и девизе. Валутни паритет и девизни курс: – девизни курс, – врсте девизних курсева. Девизно тржиште: – субјекти на девизном тржишту, – банке у девизном пословању. Платни промет са иностранством: – појам међународног платног промета, – облици плаћања према иностранству, – плаћање робом, – готовинско плаћање, – плаћање кредитом. Инструменти платног промета: – међународне банкарске гаранције, – међународна банкарска дознака, – међународни документарни акредитив и врсте акредитива,	(15)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	– међународна меница, – међународни чек, – међународно кредитно писмо и кредитна картица, – попуњавање образаца.			
ВРСТЕ И ТЕХНОЛОГИЈА СПОЉНОТРГОВИНСКИХ ПОСЛОВА	Врсте спољнотрговинских послова – уговора. Технологија извоза посла (послови који претходе чину закључења посла). Преговарање, уговарање и закључивање извозних послова. Извршавање уговора, анализа посла и одлагање предмета. Технологија увозног посла (истраживање тржишта и избора снабдевања, закључивање уговора, реализација увозног посла). Технологија реализације осталих спољнотрговинских послова.	(22)		
ЕВИДЕНЦИЈА И КОНТРОЛА СПОЉНОТРГОВИНСКОГ И ДЕВИЗНОГ ПОСЛОВАЊА	Званична евиденција. Пословна евиденција. Контрола. Органи девизне контроле и инспекције.	(6)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма

Методичко упутство за реализацију наставних садржаја

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
УВОД У СПОЉНУ ТРГОВИНУ	(5)	Циљ програма спољнотрговинског и девизног пословања је стицање теоријских знања и овладавање техникама у спољнотрговинском и девизном пословању. Програм је конципиран тако да омогућава потпуност односно редослед тема, даје могућност да се најпре упознају основни појмови из области спољнотрговинског и девизног пословања и стекну основна теоријска знања у том пословању, а затим овлада техником пословања у спољнотрговинским предузећима. Ради овладавања техником пословања неопходно је при остваривању одређених тржишних цена израдити следеће практичне вежбе: калкулација у спољнотрговинском пословању, робна документа у спољнотрговинском пословању са конкретним подацима, листа курсева и конверзија обрађених инструмената платног промета. Затим пријаве о закљученом уговору извоза и увоза. Наставник у свом оперативном плану треба	
ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ И СУБЈЕКТИ СПОЉНОТРГОВИНСКОГ ПОСЛОВАЊА	(13)		
СПОЉНОТРГОВИНСКИ ПОСЛОВИ	(20)		
ОБЛИЦИ РЕГУЛИСАЊА ИЗВОЗА И УВОЗА	(8)		
ИСПРАВЕ У СПОЉНОТРГОВИНСКОМ ПОСЛОВАЊУ	(10)		
ДЕВИЗНО ПОСЛОВАЊЕ	(15)		

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
ВРСТЕ И ТЕХНОЛОГИЈА СПОЉНОТРГОВИНСКИХ ПОСЛОВА	(22)	да предвиди када и које вежбе треба радити и да благовремено припреми одговарајуће обрасце. У реализацији овог наставног предмета мора се водити рачуна о корелацији са другим наставни предметима, а пре свега са предметом банкарско пословање и комерцијално пословање. При реализацији програма треба имати у виду Опште дидактичко методичко упутство за остваривање садржаја у средњим школама.	
ЕВИДЕНЦИЈА И КОНТРОЛА СПОЉНОТРГОВИНСКОГ И ДЕВИЗНОГ ПОСЛОВАЊА	(6)		

Наставни предмет: МЕЂУНАРОДНА ШПЕДИЦИЈА

(2 часа недељно, 66 часова годишње)

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
Ц) ВАЗДУШНИ ТРАНСПОРТ	Значај ваздушног транспорта. Међународно удружење за ваздушни превоз (ИАТА). Међународна правна регулатива у области међународног ваздушног транспорта. Посао превоза у међународном ваздушном транспорту. Закључивање уговора у	(12)	Циљ наставе међународног транспорта, шпедиције и транспортног осигурања је стицање знања о међународном трансп орту, шпедицији и транспортном	Остваривањем наставног плана и програма образовног профила царински техничар ученици стичу знања за обављање царинских послова у области међународне шпедиције. Наставни програм овог предмета конципиран је тако да обезбеди стицање знања у свим врстама међународног транспорта робе

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	међународном ваздушном транспорту. Документа у ваздушном транспорту.		осигурању. Задаци: – Стицање знања о врстама и карактеристикама поједних видова транспорта. – Примена стеченог знања у пракси.	(копнени транспорт, водни транспорт, ваздушни транспорт и поштански транспорт цевима и цевоводима). У трећем разреду ученици стичу знања о транспорту и врстама међународног транспорта, а у четвртном разреду о пословању међународне шпедиције и транспортном осигурању. У реализацији програма овог предмета неопходно је користити инструменте, обрасце и документа из праксе како би ученици стекли одговарајућа знања за укључивање на послове и задатке у области шпедиције.
Д) ПОШТАНСКИ ТРАНСПОРТ И ТРАНСПОРТ ЦЕВИМА И ЦЕВОВОДИМА	Значај поштанског транспорта. Међународна правна регулисаност поштанског промета. Документа у поштанском транспорту. Тарифе у поштанском транспорту. Значај транспорта цевима и цевоводима. Међународна правна регулисаност транспорта цевима и цевоводима. Документа у транспорту цевима и цевоводима. Тарифе у транспорту цевима и цевоводима.	(12)	– Стицање знања о међународној шпедицији. – Стицање знања о значају осигурања при транспорту робе. – Примена стеченог знања у пракси.	
Е) МЕЂУНАРОДН Е ТРАНСПОРТНЕ КЛАУЗУЛЕ	Значај транспортних клаузула. Клаузуле ИНКОТЕРМС-а. Спољно трговинске дефиниције САД. ЕЦ и регулисаност транспорта	(12)		
МЕЂУНАРОДНА	Појам и улога међународне	(15)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
ШПЕДИЦИЈА	шпедиције. Обавезе међународног шпедитера. Правна регулисаност у вези са шпедитерском делатношћу. Одговорност међународног шпедитера. Закучење уговора о шпедицији. Посао међународног шпедитера (увоз-извоз). Међународна шпедиција у нашој земљи.			
ТРАНСПОРТН О ОСИГУРАЊЕ	Појам осигурања, елементи осигурања, субјекти, ризици, премије осигурања, полиса осигурања и р. Врсте осигурања. Осигурање робе у међународном транспорту са посебним освртом на врсте осигурања у појединим видовима међународног транспорта (друмски, железнички, ваздушни, водни и др.). Уговор о осигурању робе у међународном превозу. Поједине клаузуле у транспортном осигурању –	(15)		

Област/тема	Садржаји	Број часова по теми	Циљеви и задаци садржаја програма	Начини и поступци остваривања садржаја програма
	зависно од врсте превоза. Закључење уговора. Реосигурање. Уговор о реосигурању и основни облици уговора о реосигурању. Осигуравајуће организације у свету и Србији. Осигуравајућа друштва према Закону о осигурању у Србији.			

Методичко упутство за реализацију наставних садржаја

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
Ц) ВАЗДУШНИ ТРАНСПОРТ	(12)	Остваривањем наставног плана и програма образовног профила царински техничар ученици стичу знања за обављање царинских послова у области међународне шпедиције. Наставни програм овог предмета конципиран је тако да обезбеди стицање знања у свим врстама међународног транспорта робе (копнени транспорт, водни транспорт, ваздушни транспорт и поштански транспорт цевима и цефоводима).	
Д) ПОШТАНСКИ ТРАНСПОРТ И ТРАНСПОРТ ЦЕВИМА И ЦЕВОВОДИМА	(12)	У трећем разреду ученици стичу знања о транспорту и врстама међународног транспорта, а у четвртом разреду о пословању	

Област/тема	Број часова	Начин остваривања програма	Кључни појмови
Е) МЕЂУНАРОДНЕ ТРАНСПОРТНЕ КЛАУЗУЛЕ	(12)	међународне шпедиције и транспортном осигурању. У реализацији програма овог предмета неопходно је користити инструменте, обрасце и документа из праксе како би ученици стекли одговарајућа знања за укључивање на послове и задатке у области шпедиције.	
МЕЂУНАРОДНА ШПЕДИЦИЈА	(15)		
ТРАНСПОРТНО ОСИГУРАЊЕ	(15)		

Наставни предмет – Пословна информатика

Недељни фонд часова – 2

Годишњи фонд часова – 66

Ред. бр. теме	Програмски садржаји	Број часова	Начин и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
---------------	---------------------	-------------	--	-----------------------------------

Ред. бр.теме	Програмски садржаји	Број часова	Начин и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	1. БАЗЕ ПОДАТАКА 1.1 Увод у програм за рад са базама података Појам података и информације. Ентитет. Логичка организација података. Основне карактеристике програма. Изглед екрана. Објекти базе података. Креирање, снимање и отварање базе података.	4	Садржаји програма пословне информатике дати су у виду наставних целина - тема. За наставне целине дат је оквирни број часова, који наставнику треба да сугеришу обим, дубину и начин интерпретације сваке целине. Тај фонд часова има оријентациони карактер и треба га усклађивати са конкретном ситуацијом у разреду и одређеном наставном целином. Структуру вежби треба посматрати у дужем временском периоду и уклопити је у укупну структуру часова. Дидактичко - методички захтеви се односе на примену дидактичких принципа избора метода и облика рада на часу, с циљем да подстичу ученика у процес стицања знања и вештина. На часовима вежби могу се примењивати и разни облици тимског рада, односно рада у групама у комбинацији са разним облицима и методама активно оријентисане наставе. Ове могућности наставник треба да оствари поступно и систематски, што програм пословне информатике и омогућава. Програмски садржаји трећег разреда обухватају садржаје који се односе на рад са табелама, сликама и израду презентација. Програмски садржаји четвртог разреда обухватају рад са базама података (рад са табелама, упитима, извештајима, обрасцима) и електронско пословање (електронска трговина и банкарство	Циљ предмета је да ученицима пружи информатичка знања и навике које ће бити у функцији решавања проблема из предмета струке. Задаци програма су: - овладавање коришћења готових програма за рад са базом података и рад са табелама; - припремање и оспособљавање ученика за примену електронског банкарства и укључивање у савремене токове информација; - овладавање методама и техникама припреме, обраде, преношења и коришћења информација; - упознавање и оспособљавање ученика за рад са савременим техничким средствима; - стицање самопоуздања и неговање логичког мишљења, предузимљивости и комуникативности.

Ред. бр.теме	Програмски садржаји	Број часова	Начин и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	1.2 Рад са табелама Типови података. Креирање табеле. Унос и измена података. Оператори. Особине - својства поља. Увоз и извоз података из друге датотеке. Постављање кључа табеле. Модификовање табеле. Форматирање табеле. Позиционирање и ажурирање података. Скривање и замрзавање колона у табели. Брисање и копирање структуре табеле. Сортирање података табеле. Филтрирање података табеле. Штампање табеле. Повезивање табела. Типови релација. Референцијални интегритет.	14		

Ред. бр.теме	Програмски садржаји	Број часова	Начин и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	1.3 Упити Креирање упита. Оператори. Рад са изразима. Функције за рад са текстом. Функције за рад са датумима. Математичке функције. Финансијске функције. Функције конверзије. Агрегатне функције. Параметарски упити. SQL сумарни упити. Акциони упити. Упит брисања. Упит додавања. Упит ажурирање. Упит прављења табела. Унакрсни упити.	22		

Ред. бр.теме	Програмски садржаји	Број часова	Начин и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	1.4 Извештаји Израда извештаја помоћу чаробњака. Дизајнирање извештаја. Груписање и сортирање података извештаја. Подизвештаји. Графикони и дијаграми у извештају. Извештаји за штампање налепница. Извештаји за циркуларна писма. Штампање извештаја.	8		
	1.5 Обрасци Израда обрасца помоћу чаробњака. Дизајнирање обрасца. Модификовање обрасца. Контролни објекти на обрасцу. Особине контролних објеката. Подобрасци. Рад са макроима. Командна табла. Оптимизовање перформанси.	8		

Ред. бр.теме	Програмски садржаји	Број часова	Начин и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
2.	2. ЕЛЕКТРОНСКО ПОСЛОВАЊЕ Облици електронског пословања. Електронска трговина и банкарство. Системи плаћања. Распрострањеност електронског пословања. Заштита и сигурност у електронском пословању.	10		

Наставни предмет – Православни катихизис

Недељни фонд часова – 1

Годишњи фонд часова – 33

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	Увод	1	Циљ наставе у четвртном разреду јесте да се кроз развијање задатих тема ученицима укаже на то да историја има свој циљ и да се тај циљ састоји у томе дастворени свет постане Царство Божије, односно да превазиђе смрт.	Ученици треба да:
2.	Хришћанско схватање историје (старојелинско и савремено схватање историје без Бога)	4	Циљ због кога је Бог створио свет(да свет постане Црква).	- изграде свест о томе да Бог општи са светом кроз човека Христа;
3.	Есхатон-будуће Царство Божије као узрок Цркве и историје (последњи догађај, догађај Царства Божијег даје валидност и постојање историјским догађајима)	3	Црква је конкретна литургијска заједница.	-уоче да је Христос корпоративна личност;
4.	Смрт природе као разједињење, распадање и смрт личности као прекид заједнице са личношћу за коју смо били везани, коју смо највише волели	4	Литургија је заједница многих људи и природе с Богом Оцем преко једног човека- Христа.	- запазе да у Цркви нико не може да постоји сам за себе, без заједнице са свима;
5.	Литургија нам открива и циљ због кога је Бог створио свет и људе (да свет постане Царство Божије у коме неће бити смрти)	2	Структура Литургије(епископ, свештеници, ђакони и народ).	-стекну појам о бићу као заједници;
6.	Помесна и васељенска Црква, њихов однос	4	Црква као икона будућег Царства.	-схвате да је извор сваког греха егоизам, индивидуализам.
7.	Јединство Цркве (на помесном и васељенском нивоу)	6	Одбијање првог човека Адама да сједини створену природу с Богом(човеков пад и последице тога- првородни грех).	
			Цркв у хришћанској архитектури (православни храм и литургијска структура).	

8.	Теологија православне уметности (књижевности, сликарства, архитектуре, музике...)	6		
9.	Црква и свет (њихов однос)	2		

Наставни предмет – Грађанско васпитање

Недељни фонд часова – 1

Годишњи фонд часова – 33

Р.бр. теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Циљеви и задаци садржаја програма
1	Увод: Упознавање ученика са програмом и начином рада	1	У завршној години средње школе садржај предмета Грађанско васпитање прилагођен је потребама ученика овог узраста. Њих очекују крупне животне одлуке које су у вези са наставком професионалног школовања и укључивањем у свет рада. Зато садржај предмета обухвата две веће тематске целине. Једна се односи на питање професионалног развоја уважавајући концепт доживотног образовања и каријерног вођења, а друга на разумевање значаја информисања као претпоставке за одговоран и ангажован живот у савременом грађанском друштву где се информација одређује као "кисеоник" демократије.	Општи циљ предмета је да ученици средње школе стекну сазнања, развију способности и вештине и усвоје вредности које су претпоставке за целовит развој личности и за компетентан, одговоран и ангажован живот у савременом грађанском друштву у духу поштовања људских права и основних слобода, мира, толеранције, равноправности полова, разумевања и пријатељства међу народима, етничким, националним и верским групама.
2.	Тема: Свет информација Ова тематска целина се бави појмом јавне информације, изворима и доступношћу информацијама и разумевањем улоге медија у савременом свету. - упознавање са изворима информација, - појам јавне информације, приступ информацијама-основна правила и ограничења, - заштита права на информисање - улога повереника, - процедура подношења захтева за приступ информацијама, - медији као извор информација - питање веродостојности, - разумевање и тумачење медијских	13	Концепт садржаја предмета и предвиђеног начина реализације потенцира везу између теорије (права, слобода, једнакост, одговорност, добробит..) и конкретних тренутних или пројектованих потреба ученика са циљем јачања њихових компетентности за живот. У савременом схватању појма компетентности за живот осећај професионалне и радне компетентности и активан, критички однос према прикупљању информација и њиховом коришћењу су кључни појмови. Постављени задаци предмета се остварују кроз избор садржаја и процесе који се одвијају током групног облика рада тј. активног учења и сазнавања у групи које обухвата следеће	Задаци: - разумевање значаја информисања као претпоставке за одговоран и ангажован живот у савременом грађанском друштву; - упознавање са могућностима које Закон о слободном приступу информацијама пружа у остваривању људских права и

3.	порука, - механизми медијске манипулације, - утицај тачке гледишта на објективност информација, - селекција информација: објективност као одговорност, - улога медија у савременом друштву. Тема: Свет професионалног образовања и рада Ова тематска целина се бави професионалним развојем као континуираним процесом који обухвата даље професионално образовање и укључивање у свет рада. - Планирање каријере и улазак у свет рада - упознавање са светом рада и подстицање прилагодљивости на промене, дефинисање професионалних циљева и планирање каријере, мотивација за рад, права и одговорности које произилазе из улоге особе која тражи посао. - Самопроцена и вештина представљања личних карактеристика од значаја за даље професионално образовање и рад - идентификовање сопствених знања, вештина, интересовања, способности, особина, талената, њихово представљање, писање професионалне биографије и	16	елементе: подстицање активног учешћа ученика, решавање проблема, постепено излагање ситуацијама, поткрепљивање одговарајућег понашања. Реализација предмета не захтева увођење нових техника рада са ученицима и ослања се на искуство из претходних година похађања Грађанског васпитања, како у погледу начина рада тако и пређених садржаја. Специфичност овог програма је што захтева већи ангажман личног искуства ученика и чешћу употребу поступка студија случаја што одговара зрелости ученика завршног разреда средње школе. Оптимална величина групе/одељења је од 16 до 24 ученика јер се значајан део програма реализује кроз вежбе у мањим групама или паровима. Са мањим бројем ученика немогуће је остварити потребну радну динамику, а велики број отежава реализацију планираних активности и умањује могућност појединачног учешћа ученика. Програм је богат чињеницама које треба усвојити да би се остварио најважнији циљ образовања-трансвер на живот ученика ван учионице. То захтева од наставника да добро савладају програм кроз обуку, да се придржавају приручника, да се припремају за час и да по потреби осмишљавају/прикупљају примере који су из актуелне праксе. Наставник је извор сазнања, организатор и водитељ ученичких активности и особа која даје повратну информацију. Повратна информација је једно од основних процедуралних средстава наставника и има велики значај за ученике и то за процес стицања сазнања, подстицање самопоуздања у изведби неког задатка тј. учешћа у раду групе и одржање мотивације за предмет. Основна	слобода; - стицање знања о улози медија у друштву и утицају који они имају на формирање представе о реалности; - развијање критичког односа према веродостојности информација; - стицање знања о појму и значају дефинисања професионалних циљева и планирања каријере; - упознавање са правима и одговорностима значајним за професионални развој и тражење посла; - развијање вештине тражења информација значајних за професионално образовање и укључивање у свет рада; - подстицање ученика у прихватању промена као битног фактора професионалног развоја и потребе за сталним прилагођавањем; - оснаживање ученика у препознавању и представљању личних квалитета (интересовања, способности, талената, знања, вештина) значајних за професионално образовање и укључивање у свет рада; - подстицање одговорности
----	--	----	--	--

	пријаве на конкурс, савладавање могућих препрека. - Разговор са послодавцем - како размишља послодавац, контролисање смера разговора, завршавање разговора, права и одговорности особе која тражи посао. - Тражење информација значајних за професионално образовање и тражење посла - концепт социјалне мреже, различити начини долажења до информација. Завршни час: Шта носим са собом...На крају желим да кажем... Размена искустава ученика и евалуација наставе целог предмета са становишта шта су научили и како процењују употребљивост стечених знања и вештина ван учионице.	2	правила давања повратне информације су да она мора бити специфична, а не општа; да даје опис, а не вредновање; да је конкретна, а не апстрактна; да је фокусирана на понашање, а не на особу; да се даје у форми размене, а не савета, да је увременењена; да задовољава потребе онога који је прима, а не онога који је даје; и најважније да је у вези са садржајем на коме се ради независно од непосредног повода. Речник позитивне повратне информације треба да буде што разноврснији и да код ученика изазива осећај да наставник искрено употребљава те изразе. Неки од могућих речи са значењем "добро" су: корисно, промишљено, разумно, обазриво, вредно, значајно, прилично, живо, убедљиво, мирно, рационално, стрпљиво, логично, реалистично, детаљно, мудро, са подршком, од помоћи, искрено, интересно, љубазно, пажљиво, нежно, опсежно, одговарајуће, вешто... Током реализације програма треба имати у виду да се тиме окончава циклус средњешколског образовања и васпитања из Грађанског васпитања. Размена искустава ученика и евалуација наставе целог предмета са становишта шта су научили и како процењују употребљивост стечених знања и вештина ван учионице предвиђене за завршни час није довољно и потребно је током свих часова вршити повезивање и "умрежавање" централних појмова Грађанског васпитања као што су права, слободе, одговорности, демократија, поштовање са садржајем који се обрађује овим програмом.	и иницијативе код ученика у њиховом даљем професионалном развоју.
--	--	---	---	--

МАТУРСКИ ИСПИТ

Матурски испит у средњим стручним школама ученици полажу у складу са Правилником о плану и програму образовања и васпитања за заједничке предмете у стручним и уметничким школама

– Садржај и начин полагања матурског испита у стручној и уметничкој школи („Службени гласник РС – Просветни гласник”, број 6/90 и „Просветни гласник”, бр. 4/91 7/93, 17/93, 1/94, 2/94 2/95, 3/95, 8/95, 5/96, 2/02, 5/03, 10/03, 24/04, 3/05, 6/05, 11/05, 6/06, 12/06, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10 и 8/10).

А) Заједнички део обухвата предмет обавезан за све ученике средњих стручних школа, а према програму који је створен у току четворогодишњег образовања.

Српски језик и књижевност/матерњи језик и књижевност за ученике који су наставу имали на језику народности (писмено).

Б) Посебни део обухвата:

1. матурски практичан рад са усменом одбраном рада;
2. усмени испит из изборног предмета.

1. МАТУРСКИ ПРАКТИЧАН РАД

На матурском испиту проверава се оспособљеност кандидата за обављање послова занимања обухваћених образовним профилом. Садржаји практичног рада утврђују се из следећих области: – јавни расходи

- јавни приходи
- буџет
- спољнотрговински послови
- девизно пословање
- царине и царински систем
- царински управни поступак
- царински деликти
- царинење робе
- царинска тарифа
- међународни транспорт
- међународна шпедиција
- приказивање статистичких података царинског пословања – биланс пословања у области царине
- периодични годишњи обрачун у ванпривреди
- биланси плаћања са иностранством
- послови осигурања.

Садржаји усмене обраде рада простићу из садржаја програма матурског практичног рада и односе се на објашњења конкретног матурског практичног рада.

2. УСМЕНИ ИСПИТ ИЗ ИЗБОРНОГ ПРЕДМЕТА

У оквиру изборног дела ученик полаже један предмет по сопственом избору из групе предмета значајних за знања која ће примењивати у свакодневном извршавању конкретних радних задатака из подручја рада економија, право и администрација – област економије. Изборни предмет који ученик бира може бити од значаја за даље образовање или за укључивање у рад. Ученик бира један предмет између следећих:

- познавање робе
- јавне финансије
- царине и царински поступак
- спољнотрговинско и девизно пословање
- међународна шпедиција.

Изборни предмети се полажу према програмима које су ученици остварили у току четворогодишњег школовања.